

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

OLE LUND:
SMAABILLEDER FRA HELSINGØR.

OLE LUND

SMAABILLEDER

FRA

HELSINGØR

1800—1830

UDGIVET VED

OSCAR GEISMAR
CAND. THEOL.

KJØBENHAVN
OTTO B. WROBLEWSKI'S FORLAG
1900

UDGIVERENS FORORD.

DET er mig en Glæde atter i Aar at kunne forelægge Læseverdenen et Bind af OLE LUNDS Livserindringer. Den Modtagelse, der ifjor blev »Livet i en Provindsby« til Del, har overbevist mig om, at der virkelig i Danmark findes et Publikum, som interesserer sig for den Slags kulturhistoriske Bidrag. Det er i Haabet om atter at faa dette Publikum i Tale, at jeg nu udgiver nærværende Bog.

»Smaabilleder fra Helsingør« er, som Værket nu foreligger, sammenarbejdet af to af Ole Lunds efterladte Manuskripter, »Min Fødeby« og »Skoleminder«.

Det er selvfølgelig kun ved at bortskære meget ret værdiløst og desværre ogsaa meget, som for en snæver Kreds af Mennesker kunde have sin Interesse, at jeg har faaet disse to omfangsrige Manuskripter pressede sammen i nærværende Bog, men enhver vil kunne forstaa, at de praktiske Forhold ikke tillader en mere omfattende Offentliggørelse. Jeg haaber da ogsaa at have bevaret det væsentligste, d. v. s. det, som særlig er karakteristisk for den Tid, Forfatterens Erindringer skriver sig fra. For at udslette saa lidt som muligt af den ejendommelige Duft, der hviler over Bogen, har jeg endvidere fuldstændig bibeboldt Ole Lunds Retskrivning og Tegnsætning.

II

Angaaende personlige Oplysninger om Forfatteren henviser jeg til det Forord, hvormed jeg ledsagede »Livet i en Provindsby«.

Ole Lund har tidligere i »Museum« 1892 meddelt nogle af sine Barndomsminder, saaledes at man for at faa et samlet Billede af Helsingør ved denne Tid helst maa stifte Bekendtskab ogsaa med de i »Museum« meddelte Erindringer, men selvfølgelig lader nærværende Bog sig med stort Udbytte læse alene.

Jeg afslutter dette Forord med Ønsket om, at ogsaa denne Bog, ligesom sin Forgænger, maa have Held til at finde Ørenlyd hos mange af dem, der nærer Interesse for, hvorledes Livet levedes i »de gode, gamle Dage«.

København i Oktober 1900.

OSCAR GEISMAR.

INDHOLD.

	Side
Udgiverens Forord	I-II
1. Sproget	1
2. Klædedragten	5
3. Spidsrodsstraffen.....	11
4. Slaverne.....	15
5. Henrettelsen	24
6. Toldere og Smuglere.....	29
7. Min Fødebyes Physiognomie	37
8. Snurrige Personligheder	45
9. Jødefeiden	54
10. Pogeskolen	59
11. Æbledagen	68
12. Forberedelseskolen	71
13. Den lærde Skole.....	80
14. Rektor Meisling	95
15. H. C. Andersen og Meisling.....	118
16. Klosteret	125

SPROGET.

DET Tungemaal, der taltes i min Fødeby i min Barndom og Ungdom, kunde neppe kaldes Dansk. Det maatte vel nærmest, hvis det skulde sammenlignes med noget andet, ansees beslægtet med det babelske, og selv en Dannismand som S. Grundtvig, hvem Nogle kalde den store Sprogrenser, vilde neppe have faaet Bugt med at rense denne Augias Stald.

Det kom dog ingeniunde derfra, at Byen var en Grændseby til Sverrig, thi det var kun meget faa svenske Ord, der fandtes indblandet deri, og det uagtet der dog fandtes nogle svenske Familier i Byen. Det var, som Øresundet vadskede alle svenske Forsøg paa at gjøre sig gjældende reent bort.

Nei! det hidrørte nærmest fra den Mængde Consuler og Viceconsuler af alle andre Nationer, der havde Ophold der, og hvoraf mange snart amalgamerede sig med den høiere Borgerstand og derved kom til at tale et gebrokkent Sprog, som deres Nærmeste, især Børnene optog.

Dertil bidrog yderligere den store Mængde af engelske, tyske og hollandske Familier, som paa den Tid vare bosatte i Helsingør, og hvis Sønner eller Døttre ofte bleve indgiftede i de oprindelig danske

Familier. Yderligere bidrog dertil, at en stor Del af Haandværksstanden var tydsk og holdt tydske Svende, at der imellem Officerer og Underofficerer vare ikke faa Nordmænd, at mange af Byens Kjøbmænd og andre Borgerklasser vare fra Jylland, Fyen og Landets andre Provindser, der hver medbragte sin Dialekts Ejendommeligheder, og endelig fra at alle Slags Handlende for at gjøre sig forstaaelige for den overordentlig store Masse fremmede Søfolk, fra hvem de droge en betydelig Næring, tillærte sig lidt af alle de fremmede Sprog, de nærmest havde Brug for.

Da saaledes, saa at sige, enhver bidrog lidt til Sammenblandingen, var det ganske naturligt, at der, navnlig i de lavere Samfundsklasser, lidt efter lidt opstod en Jargon, som just ikke var saa ganske let at forstaae for den, der ikke var barnefødt eller opdraget i Byen.

Der siges jo, at da Fanden ogsaa vilde lave et Sprog, kogte han alle de andre Sprog, og hvad han skummede deraf, blev til Engelsk. Han behøvede saamænd ikke at have gjort sig den Uleilighed. Han kunde blot have taget Ophold i Helsingør en kort Tid — han paakaldtes virkelig mere end nok i det daglige Liv — og samlet Blomsten af det Sprog, der taltes dér, for at lave et Sprog, der vilde lyde langt smukkere end Volapyk.

Modvægten mod denne Sprogblending skulde jo komme fra de lærde og videnskabelige Instituter og fra Embedsklassen. Byen havde imidlertid paa hine Tider kun en lærd Skole med en Rektor, Conrektor og et Par Hørere, der senere bleve til Adjunkter, og hvad brød en lærd Skole sig den Gang om Modersmaalet; det var jo kun Latin, Græsk og Hebraisk, der

var dens Hovedopgave, og som den havde at sørge for. Andre videnskabelige Institutioner enten for den mandlige eller kvindelige Ungdom kjendtes ikke, men kun Pogeskoler.

Skjønndt Embedsklassen var betydeligt talrigere i min Fødeby end i de fleste andre Provindsbyer af lignende Størrelse paa Grund af det dér garnisonerende Militair og formedelst Øresunds Toldkammer, der havde en lille Hærskære af vistnok en tredive Personer, blev den dog en forsvindende Deel lige overfor de øvrige Borgere og de Fremmede, og de sidstnævnte Embedsmænd stode da ei heller paa noget særdeles høit Dannelsesstrin, da de rekruteredes som oftest fra ukjendte Regioner.

Dertil kom yderligere, at den Tids høiere Borgerstand og mange baade civile og militaire Embedsmænds Familier og da navnlig den kvindelige Deel havde den slemme Svagheit, at de foretrak at tale slet Engelsk og Fransk fremfor at tale Modersmaalet reent og korrekt; — det ansaaes alt den Gang for fiint.

Skjønslitteraturen havde den Gang en kummerlig Periode. Ikke En af Tusinde kjendte noget til Holberg, Evald, Wessel, Baggesen, Pram, Storm eller Rahbek, og det var jo først i Begyndelsen af Aarhundredet, at Sprogets store Heros Øhlenschläger skulde træde frem og komme til at indvirke saa betydeligt paa Sproget. Neil Uglspil, Don Ranudo, Rinaldo Glorioso eller den store Djævel, Lafontaines Romaner og enkelte Stykker af Kotzebue, alle i slette Oversættelser, var det, man især nød, og her imellem blandedes Elmkvists Læsefrugter og Huusvennen, men af disse skulde man sandelig ikke lære at tale sit Modersmaal rigtigt.

Og nu Døgnlitteraturen? Ja den kjendtes paa hine Tider slet ikke i min Fødeby, thi den indskrænkede sig til Byens egen lille Avis eller rettere Avertissementstidende, og der skulde gaae adskillige Aar hen, inden salig »Dagen« eller »Kjøbenhavns Skilderi« skulde vise sig som almindelige i Familielivet.

Det vilde falde vanskeligt at sige, i hvilke Samfundsklasser man hørte det bedste Dansk blive talt. Jeg troer, at man uden Overdrivelse maatte sige, at det var hos de danskfødte Borgere af den jævne Borgerstand og hos Tyendet, og man vil deraf bedst kunne slutte sig til Forholdene, saaledes som de i Virkeligheden vare i deres Almindelighed. At der naturligvis var ganske enkelte Familier, der gjorde Undtagelser herfra, er ganske rigtigt; men som bekjendt gjør een Svale ingen Sommer.

De fremmede Consuler og Kjøbmænd lagde sig vel ofte strax ved deres Ankomst eller Bosættelse efter det danske Sprog; men da mange af dem alt vare i en fremrykket Alder, i hvilken det bliver møjsommeligt at lære et for Udlændinge saa vanskeligt Sprog som det danske, og da deres Hovedopgave kun gik ud paa at lære saa meget deraf, at de kunde forstaae det, naar de tiltaltes derpaa, og paa selv at kunne gjøre sig nogenlunde forstaaelige, skulde dette da ei heller tjene til at befrie Sproget for udanske Ord og Tilsætninger.

Enkelte excellerede endog i at tale en saadan Blanding af alle Slags Tungemaal, at det var aldeles uforstaaeligt, og navnlig udmærkede sig heri en portugisisk Jøde, der tillige talte med en Sydboers Tungefærdighed. Ham lærte jeg da heller aldrig at forstaae, men maatte udelukkende slutte mig til, hvad han

meente, af de Gebærder, hvormed han ledsagede sin Talestrøm.

Endnu mindes jeg grant fra Skoletiden, at man med Hensyn til at skrive Sproget kun havde en Hovedregel, og det var at skrive konsekvent, men om Ordet var dansk, tysk, svensk eller norsk, derpaa kom det slet ikke an; ei heller troer jeg, at man i de to første Decennier kjendte Spor af Grammatik; i det Mindste mindes jeg ikke at have lært nogen saadan. Ligesaa lidt blev man gjort opmærksom paa den rette Udtryksmaade eller paa, at den eller den Sætning var udansk.

Sproget vrimlede da ogsaa paa hine Tider af en Masse af fremmede Ord, saaledes at Skriftsproget ved Indblandingen af de mange fremmede Ord blev ikke meget bedre end den mundtlige Tale, og Mange satte endog en egen Stolthed i at bruge saamange fremmede Ord som muligt, thi ogsaa dette regnedes for fiint.

KLÆDEDRAGTEN.

DEN Læser eller Læserinde, der maatte være naiv nok til end et eneste Øieblik at ville troe, at hans eller hendes Bedstefædre og Bedstemødre i deres unge Aar vel neppe have været saa modegale som Nutidens kvindelige og mandlige Ungdom, vilde sandeligt storligt feile.

Man kan være fuldstændig overbeviist om, at Fortiden, da jeg saae Verdens Lys og voxede op, i den Retning var ligesaa abeaftig som Nutiden, men man være ogsaa fuldkommen overbeviist om, at man fandt Alt, hvad man iførte sig, ligesaa deiligt, klædeligt og hensigtsmæssigt som nu, naar det blot var paa Moden.

Lader jeg et Øjeblik Alfernes jordiske Jævninge, Kvinderne, passere Revue for mit Øie i deres Dragter og Udstaféring fra den Tid, jeg kan huske, og! til Nuet, hvilket overvældende Billede fremkaldes da ikke!

Jeg har seet dem med Frisurer fra tre Kvarteers Høide synkende lidt efter lidt til de naturlige Lokkehoveder, for atter igjennem mange andre Forandringer at stige til de Haarprydelse, som smykke Nutidens Damer, med falskt Haar, Valker og Udfyldninger. Jeg har godt kjendt den Tid, da Haarskjæernerne — de vare den Gang ikke stegne til Friseurers Rang — kom hver Dag i Ugen for at sætte Madmoderens og de voxne Døttres Haar, indtil det indskrænkedes til et Par Gange om Ugen og derpaa ganske bortfaldt, da Damerne naaede til selv at sætte deres Haar.

Jeg har seet dem med forlorne Pidske og Fletninger langt længere end Kinesernes og med forlorne Pandelokker fra ganske smaa, saa at de kun dækkede Tindingerne, indtil de blev saa lange, at de naaede helt ned til Barmen. Jeg har seet dem med romerske, græske, franske og engelske Frisurer og med Frisurer, der forestillede Kjæmpeæg, Franskbrød og Krandskage lige til det glatte, naturlige Haar.

Jeg har seet dem med Skildpadde- og Hornkamme paa halvanden Kvarteers Høide og aftagende igjen med alle Gradationer, til de svandt ned til et Par smaa Sidekamme, der holdt Haaret tilbage bag Ørerne.

Jeg har seet dem med Diadem af Guld, Sølv, Staal, Perler og Steenkul og med Pandesmykker, der dækkede hele Panden, og med Ørenringe, der naaede til Skulderen og derpaa svandt ind til Størrelse som en Fiirskilling, indtil de ganske faldt bort for atter at fremtræde som store Bandelokker.

Jeg har seet dem med Blomsterbouketter af naturlige og eftergjorte Blomster, der dækkede alt Haaret, Blomsterkrandse og en enkelt lille Blomst, Paradisfugl- og Strudsfjedre, Turbaner, Baandfestons i alle mulige Størrelser og Farver og med hvide Perler slyngede paa en uendelig Mængde Maader igjennem Haarets Fletninger.

Jeg har seet disse Yndigheder med Kjoler saa lange, at de skjulte Fødderne, og med Slæb paa tre til fire Alen, der lidt efter lidt svandt ind til Kjoler, der ikke gik længere ned, end at de lige kunde dække Læggene for atter at naae til Nutidens Halvslæb. Jeg har seet dem i Dragter, der i Omfang ikke veg Pladsen for selv den største af Nutidens Krinoliner, og hvor en ung Pige, naar hun skulde i Selskab, maatte have paa sig i det Mindste fem stivede Skjorter for ret at tage sig ud. Jeg har seet dem med Hofte- og Rumpepuder af Edderduun af utrolige Størrelser. Jeg har seet Kjolen lidt efter lidt gaa over til en saadan Sneverhed, at det saae ud, som Klædebonnet var limet fast til selve Legemet, og en Dame kun kunde tage et Skridt paa et Kvarteers Længde, for atter at svulme op til Krinolinerne Omfang, og igjen seet dem forsvinde.

Jeg har seet dem i Kjoler, der i Barmen vare nedringede lige til Brystvorterne, og hvor Ærmet kun var en lille Strop saa smal, at man saae dem under

Armhulerne, indtil Alt skjultes for de Profanes Blikke lige til det Øverste af Halsen, hvor Ærmerne bleve til Ballonærmer, hvis øverste Deel var over en Alen i Omfang.

Jeg har seet dem i Halv- eller Heelkaaber med og uden Hætter, med Pelse og Kaftaner med Bræmmer og uden Bræmmer, i russiske og polske Frakker og Skinddragter. Jeg har seet dem med Hatte med Skygger paa halvanden Alen, der bleve mindre og mindre og endelig svandt ind til en lille Stump, ikke større end en Uhrbrik. Benævnelser: »Kys mig om du kan« og »Kys mig strax« er fra en langt senere Periode, da samme Mode igjen opstod med nogle Forandringer.

Jeg har seet dem i Dyveke-, Maria Stuart- og Ridderfrøkenkraver med Kapper og Strimler af en halv Alens Længde, med Modester og Gud maa vide hvad al den Pynt kaldtes. Jeg har seet dem i Luffer og Vanter, med Hovedslør af Silke eller Traad, med Skind af alle mulige Dyr. Jeg har seet dem i Peltsstøvler og Laksko, med Snørestøvler og Sko af Corduan, Taft, Lærred og Læder, paa de høie, sorte Hæle og uden Hæle, med Spænder og uden Spænder, brede eller spidse, og med Silke- og Bomulds-Strømper af alle mulige Farver, med Svikler og uden Svikler.

Og naar jeg saa tænker paa alle de Stoffer, der i enhver Retning have vexlet hundrede og hundrede Gange, hvor skulde det da være muligt at opregne alt dette! Men hvorledes jeg end har seet dem, skal jeg dog vidne, at jeg altid fandt dem deilige som Markens Lilier, heelt lystelige at skue og gode at faae Forstand af, og jeg er fuldkommen overbevist om, at de ogsaa selv alle have følt det, saalænge de blot vare paa Moden.

Skulde jeg udtale nogen Formening om, hvilke Legemsdele, der især og oftest have været Gjenstand for særdeles Omhu, og som saaledes have spillet Hovedrollerne under de utallige Forandringer, vilde jeg stille i første Række Hovedet, Barmen og Bagdelen og i anden Række Hænder og Fødder. Jeg maa dog ikke nægte, at det just ikke er den særdeles Omhu for enhver af disse Legemsdele, der har tiltalt mig; men længere drister jeg mig ikke til at gaae, hvor det er en Modesag, der behandles.

Men nu vi Adamssønner! bilder vi os maaskee ind, at vi straaledede mindrel! Det troer jeg sandelig ikke. Jeg kan da godt huske, at de ældre Damer, som det var en Pligt at kysse paa Haanden, naar man hilste paa dem i Stuen, fandt, at min ældste Broder saae allerkjæreste ud, naar han præsenterede sig i snevre Beenklæder, stive Støvler udenpaa og med den lille trekantede Hat, som man tidlig lærte med Anstand at tage af og sætte paa Hovedet, og at han fik mangt et Kys af dem, hvad han dog ikke syntes at sætte syndelig Priis paa.

Og hvor straaledede jeg ikke selv i mit tolvte Aar i min ungarske Phantasiedragt med de snevre Pantalons, de guulkravede Støvler, med en Trøie med syv Rader toppede Messingknapper, der gik lige fra Skulderbladet, og hvoraf kun den midterste var til Brug, med en fiirkantet Peltshue med rød Fløielspul, der faldt ned til Siden i en Spids med Sølvkvast! Hvor mange Kys røvede jeg da ikke eller fik i Smug af Dig, C., S., A. og mange andre, og de smagte ganske anderledes end de gode gamle Matroners!

Og Du, J. K., hvor glimrede Du ikke, da Du, hjemkommen fra Kjøbenhavn, overraskede Dine Byes-

børn ved at vise Dig med den straalende sorte Straahat paa tre Kvarteers Høide og ganske i Form af en Sukkertop! Eller Du, Johan G., tog Du Dig maaskee mindre fager ud, da Du mødte paa Grønnehave med Din sorte Kvækerhat med den flade Pul og med dens tolv Tommer brede Skygge? Og kan Du huske, at Vinden blev vred over dit Hovmod og løftede den af Dig, uagtet den var bunden under Hagen, og vi vare syv om at løbe den op, men naaede den ikke, førend den stolt gav sig til at svømme over den største af Dammene derude og efter dette Kunststykke faldt sammen som en vaad Karklud?

Hvor ere I henne, I statelige og saameget talende Nakkepidske med Eders Silkebaandssløifer; I siirlige trekantede Hatte à la Napoleon; I mægtige Kalvekrøs af Kniplinger og Batist, med Læg og uden Læg, med Kruusning og uden Kruusning; I Manchetter fra en til tre à fire Tommers Bredde? ak! forsvundne og bortførte af Verdens evigt rullende Bølger, men med Haab om at opstaa i fornyet, skjønnere Skikkelse, naar Tidens Fylde atter kommer.

Man seer nu ikke længer Pludderhoser, snevre Pantalons, Knæbeenklæder eller Beenklæder med Læg og Kruusninger; hvor ere nu de gode, gamle Veste, der gik ned til Knæerne, Spidskjolerne med deres Hale-skjoder, der gik næsten lige ned til Jorden, Spænderne, Kavaierne, der begyndte med et Slag, der gik ned over Knæerne, men lidt efter lidt formindskede sig og kun blev til et eneste lille Slag, der dækkede Skulderen, men igjen voxede til et Antal af otte til tolv smaa Slag ovenpaa hverandre? hvor ere de spanske Slængkapper, hvor ere de udstoppede Lægge og Laar og de vatterede Bryster? Hvor ere de forlorne Parykker

og de forlorne Krøller eller Bukler, hvor ere Danmarks Vovehalse paa de tre Tommer høie og spidse Hæle; ja hvor ere alle Fortidens deilige Herredragter? Bortveirede for en Tid for at afløses af nye Idealer og for atter at opstaae under nye, forædlede Former.

SPIDSRODSSTRAFFEN.

JEG maa aabenhjertigt tilstaa, at jeg som Barn har sværmet ganske overordentligt for det Militaire, men kun i mine allertidligste Barndomsdage. Alt som jeg voxede til, bemærkede jeg dels selv og dels hørte af Andre, at selv denne hæderlige Stand ei heller var fri for sine Skyggesider, og at ogsaa med Hensyn til den stadfæstede sig det gamle Ordsprog, at ikke alt er Guld, som glimrer.

Det var ikke saa meget Rekrutdressuren med dens mange Stokkeprygl, der indvirkede afskrækkende paa mine krigeriske Attraer; thi den Tid var jo Pryglesystemets glimrende Periode, og der prygledes i Hjemmet, i Skolerne og indbyrdes mellem de store og smaa Dreng, saa at man var saa vant dertil, at det ikke gjorde noget betydeligt Indtryk paa En. Og den Gang var man sandelig ikke saa ømskindet som Nu-

tidens Ungdom, og man erkjendte villigt, at et vel anbragt Rap kunde have en særdeles vækkende Kraft.

Det var derfor neppe dette, der nedslod min Attraa, men hvad der væsentligst bidrog til at forjage alle mine krigeriske Drømme var, at jeg en Gang i min Ungdom saae Spidsrodsstraffen blive exckveret i den fri Natur paa en Ulykkelig; den fuldbyrdedes paa en smuk Sommerdag paa den saakaldte Grønnehave, der var Regimentets Excercerplads.

Hvad der gav Anledning til, at man lod den fuldbyrde dér, og det om Formiddagen Klokken ti, veed jeg ikke; men det var noget aldeles imod Skik og Brug, da denne Exekution ellers var unddragen de Profanes Blikke og udførtes i et Excercerhus, der fandtes paa Kronborg, paa Vejen ud til Søporten. Det var første Gang, men rigtignok ogsaa den sidste, at dette Sørge spil blev opført for alt Folket, der havde fri Entree og derfor ogsaa gav talrigt Møde.

Det var nok navnlig for Desertion, at denne barbariske Straf anvendtes, og den kunde efter Omstændighederne være af forskjellig Grad, eftersom Dommen lød paa sex, tolv, atten og fireogtyve Gange, hvilken sidste nok var liig med Livsstraf. Da der kun exekveredes tolv Gange paa en Dag, kunde Sørge spillet saaledes have flere Akter.

Som Forberedelser saae man alt flere Dage forud militære Kommandoer bestaaende af en Underofficer og et Par Mand blive udsendte til de nærmeste Skove, for at afskjære de unge Hasselskud, hvormed Straffen udførtes, og som om Aftenen hjembragtes i store Knipper. De omtalte Kjæppe skulde nok have ens Længde og Tykkelse.

Paa Exekutionsstedet opstilledes to lange Rader af

Kammeraterne, hvoraf hver nok talte et Hundrede Mand de gjorde Front imod hinanden, og ved hver Ende af sluttedes med et Par Trommeslagere og Piberdreng. For at kvæle eller i alt Fald overdøve Synderens sørgelige Hyl fløjtede og trommeslog de unge Musikanter, saalænge Straffen, exekveredes den sørgelige Melodi til Verset: »Warum bist Du weggelaufen, warum bist Du das? Darum sollst Du Spitzrut laufen in der langen Gass«.

For at forhindre at den Ulykkelige i sin Smerte skulde gjennembide Tungen, gaves der ham en Blykugle i Munden til at bide i, som Wessel i »Kjærlighed uden Strømper« alluderer til i Arien »Saa æltes Bly med vrede Tænder i Heltens Mund.«

Nøgen indtil Bæltstedet maatte Synderen i langsomt Tempo med et Par Underofficerer med korslagte Geværer foran den Ulykkeliges Bryst vandre saa mange Gange frem og tilbage, som Dommen lød paa, medens hver af Kammeraterne, naar han passerede forbi ham, maatte tildele ham et Slag paa Ryggen med Spidsroden.

Sandelig en sørgelig Vandring og en sørgelig Pligt at udføre for Kammeraterne.

Det var imidlertid ikke alene Synderen, der fik Prygl, men saa at sige den hele fuldbyrdende Styrke af de Menige fik deres Deel deraf, kun med den Forskjel, at de havde Munderingen paa, og de kunde saamænd godt have sunget: »Saaledes fik hele Styrken da Prygl, og det var jo kun for den Enes Skyld«.

Thi op og ned bag de lange Rader fo'r Officerer og Underofficerer, der bearbejdede de stakkels Kammeraters Rygstykker med deres tykke Hasselstokke for derved at udbanke enhver Gnist af Medlidenhed og

bringe dem til at slaae rigtigt haardt. Især gik det da ud over dem, der havde lært det paa hine Tider almindelige Kneb, at brække Spidsroden med Tommelfingeren i det Øjeblik, Slaget faldt, da dette derved tabte al sin tilsyneladende Kraft.

Jeg maa dog tilstaae, at jeg flygtede strax fra dette gruopvækkende Sørgespil og ikke afventede det Øieblik, da den blødende Synder førtes hen for Generalen eller den Høistkommanderende for at takke for naadig Straf, og dette gjorde vistnok den største Del af de frivillige Tilskuere.

Senere bleve den Slags Forestillinger ikke oftere givet i det Frie, maaske begrundet paa, at det deeltagende Publikum i eet Øieblik indsamlede flere Hundrede Rigsdaler som Plaster for den Ulykkelige, der blot havde været hjemme for at see til Forældre og Sødskende, da han leed af Hjemvee.

Denne barbariske Straf er forlængst afskaffet i den danske Armee; men endnu i 1864 existerede den i den østerrigske Armee, thi jeg mindes fra mit Ophold i Vestjylland, at af to Menige i Ribe, der i Drukkenskab havde lagt Haand paa en Officer, blev den Ene dømt til Fæstningsarbejde paa Livstid, men den Anden, som var mindre skyldig, blev benaadet med fire og tyve Gange Spidsrod; men det var saa uheldigt, at Naaden ikke fik det tilsigtede Udfald, thi han udaandede inden Straffen var fuldbyrdet.

Den værste Tortur sagdes at være den, der fulgte efter Straffens Fuldbyrdelse — under Exekutionen blev Ryggen nemlig lidt efter lidt som død, saa at Slagene ikke føltes — saa skulde det hudflettede Legeme renses fra de fine Trævler af den friske Hasselbark, der havde klæbet sig fast i det blodige

Kjød; thi dette skete ved en gjentagen Badning med Saltvand, der ogsaa sagdes at have en lægende Kraft.

Vist er det imidlertid, at fra den Dag tabte det militaire Liv dets hele Forgyldning for mit Vedkommende.

SLAVERNE.

I min Ungdom og da ogsaa mange Aar derefter var der ved enhver af Statens fire Fæstninger, nemlig Kjøbenhavn, Kronborg, Nyborg og Fredericia, et saakaldet Stokhuus eller Slaveri. Det var Straffeanstalter, hvori Mandspersoner, der havde gjort sig skyldige i forskjellige Arter Lovovertrædelser, inddømtes for at udstaae deres Straffetid, nogle paa flere eller færre Aar, nogle paa Livstid eller paa Kongens Naade.

Man havde ærlige og uærlige Slaver, nogle der kun havde Jern om det ene Been, og nogle der havde denne Prydelse om hvert af Benene. Jernene bestod af to Ringe, hvoraf den ene omslutede Læggen, og den anden Ankelen, og imellem Ringene gik en tynd Jernstang som Forbindelsesled, for at den øverste Ring ikke skulde glide ned. Man havde ogsaa Slaver, der vare smykkede med et tykt Jern, der gik om Halsen

med to udstaaende Sidestykker eller Øskener. Og endelig havde man nogle, der vare brændemærkede paa Panden for at advare alle imod dem.

Det var Smeden, der besørgede Sammenføiningen af de forskellige Jernprydelser, og Paagjældende, der skulde smykkes med dem, maatte for Sikkerhedens Skyld lægge Benet eller Halsen paa en Ambolt. For den, der maatte lægge Halsen frem, maa det endda ikke have været saa ganske behageligt; thi vel vare de paa Siderne af Halsjernet udgaaende flade Bøiler en tre Tommer lange og et Par Tommer brede, men et Feilslag fra Smedens Side kunde dog let gjøre det af med Personen, der skulde prydes dermed.

Hensigten var at gjøre dem let kjendelige, og Jernene vare saa tykke, at det var et Taalmodighedsarbeide at faae dem overfilede; ja selv om de, naar de brøde ud, kunde skjule Halsjernet med et tykt, uldent Klæde og Jernene om Benene ved at iføre sig lange Beenklæder, kunde de ikke saa let skjule den raslende Lyd, som Jernene om Benene fremkaldte under Bevægelsen.

For at gjøre dem endnu mere kjendelige, vare de iførte en Dragt, der mindede om den Periode i Riddertiden, hvor Ridderens Knægte eller Svende, naar de ikke vare klædte i Staal og Plade, bare Dragter, der afspeilede Riddersmændenes fire Vaabenfelter, saaledes som man endnu kan see dem paa meget gamle Kort, og som vare røde, gule, grønne paa den høire Side og sorte, hvide eller blaa paa den venstre Side eller omvendt, og hvor ligeledes Beenklæderne vare spættede paa samme yndefulde Maade.

Slavernes Dragt eller Beklædning var nu rigtignok mere tarvelig udstyret og skinnede ikke i alle Regnbuens Farver, men var kun en Blanding af mørke-

graat og mørkebruunt, saaledes at naar det høire Rygstykke og Ærme var bruunt, bar det venste Buxelaar samme Farve, hvorimod det venstre Rygstykke og Ærme og høire Buxelaar da var graat, hvorved den hele Person blev delt i fire Felter.

Dragten bestod forøvrigt af en kort Trøie, Vest og Knæbeenklæder, tykke Uldstrømper og Sko eller Lædertøfler. Stoffet var baade tykt og varmt, og om Vinteren havde de endog Overfrakke, men uden Ærmer.

Huen eller Kaskjetten, som de bare, var uden Skygge og var ligeledes deelt i to eller fire Felter af samme Slags Farver.

Nogle — og det dem, der kaldtes uærlige — bare dog Farver af lyseguult og lysegraat, og Hensigten dermed var at gjøre dem endnu mere iøjnefaldende. Disse vare de mere farlige Forbrydere, med hvilke der førtes et strængere Tilsyn, og de allerfarligste var det forbeholdt Citadellet i Kjøbenhavn at gemme i nogle Bygninger, som vare omgivne af høie og stærke Palisader, og hvor nogle Skildvagter med skarpladte Geværer Dag og Nat vandrede om paa alle Sider dels udenfor og dels indenfor Palisaderne for at forhindre ethvert Udbrud og enhver Kommunikation med Yderverdenen. Naar disse Ulykkelige gik til Kirken for at høre Prædikenen, vare de altid omgivne af en mandstærk Vagt med skarpladte Geværer og holdtes selv under Opholdet i Kirken under denne Bevogtning. En eiendommelig Kirkegang!

Slaverne i min Fødeby kom skifteviis en Gang om Maaneden i Guds Huus. Da Fæstningen og dens Beboere vare henlagte til den saakaldte tyske eller St. Maria Kirke i hele den Tid, Slotskirken var nedlagt som Kirke, var det i denne Kirkes Gudstjeneste

de deeltoge. De vare dog afsondrede fra den øvrige Menighed, idet der var forbeholdt dem Plads i Skibet bagved Prædikestolen.

Som Spot og Skade jo pleier at følges ad her i Livet, saaledes var det ogsaa Tilfældet med disse Ulykkelige, og de ærlige Slaver, altsaa dem med mørkegraa og mørkebrune Dragter, kaldtes for »Hosebaandsridderne«, hvilket sigtede til Lænken om Benet, og de, der bare lyseguul og lysegraa Dragt, kaldtes for »Kanariefluglene«.

De maatte naturligviis under Straffetiden gjøre deres Nytte. De brugtes nemlig til alle de Arbeider, der aarlig udførtes paa Fæstningsværkerne; de maatte feie Slotsgaarden og de forskjellige Broer m. m. og vare i saa Henseende nærmest henlagte under de fungerende Ingenieurofficerer.

Men da deres Antal stundom kunde være meget betydeligt, bleve de ofte i større eller mindre Hold udleiede til Borgerne; for en saare billig Dagpenge, der rigtignok tilfaldt Slaverne selv, kunde man saaledes faae sin Have gravet og vedligeholdt. Ja selv Kommandanten og flere af de Fæstningsofficerer, der havde Haver paa Fæstningsterrainet, havde deres bestemte Slaver, hvortil naturligviis deres Overordnede valgte de paalideligste og skikkeligste. Og saadanne Stillinger vare meget eftertragtede, thi i Reglen fik de tillige deres hele Kost hos den, de arbeidede for.

Det var imidlertid kun de ærlige Slaver, man kunde faae til Leie, men aldrig de saakaldte Kanarie-fugle; de maatte ikke komme udenfor Fæstningens Terrain.

Der var saaledes forskjellige Gradationer i Straffens Udførelse; men fraeregnet, at de Alle jo vare berøvede

Friheden under deres Straffetid, troer jeg ikke, at Straffen i Almindelighed var særdeles stræng eller haard, og da navnlig for de saakaldte ærlige Slaver; thi disse vare paa ingen Maade udelukkede fra Omverdenen.

Paa den Deel af Fæstningsværkerne, der var omgiven af Grave, arbeidede de i Reglen aldeles uden Opsyn. Forøvrigt stode de ellers under Opsigt af en Bevogter, kaldet Gevaldiger, der bar en lysegraa Uniform med lyseblaa Krave- og Ærmeopslag; han bar Sidegevær og var ofte en udtjent Underofficer af de lavere Charger.

En saadan fulgte ogsaa med de Hold, der udleiedes til Borgerne, men der var flere, naturligviis af de bedste og paalideligste, der nøde en meget større Frihed, ja der var enkelte, der endog havde Tilladelse til at besøge Byen og arbejde for Borgerne uden nogensomhelst Bevogtning, imod at Brugeren var ansvarlig for deres Tilstedeværelse. Flere, der klinkede eller lappede Klæder og Skotøi, kunde altid faae Tilladelse til paa bestemte Dage i Ugen at gaae omkring i Byen for at bringe Familierne deres Arbeider og modtage nye. Ja stundom kunde man see en saadan gaae fra Huus til Huus uden nogensomhelst Bevogtning.

Der yttredes endogsaa, at Kommandantens betroede Mand kunde faae Lov til at tilbringe en Dag eller to i Hjemmet, naar dette ikke var altfor langt fra Fæstningen, og var det en fra de bedre stillede Samfundsklasser, denne Ulykke overgik, blev han enten anvendt som Sygepasser og havde da Dag og Nat sit Ophold paa Sygestuen, eller arbeidede som Skriver paa Vagtmesterlieutenantens Kontoir og kom da slet ikke i Berøring med sine Staldbrodre.

Ja man kunde i den Tid, da der existerede Slaverier, høre yttre, at der var en og anden, som kun paa en bestemt Dag om Aaret maatte iføre sig sin Slavedragt, men i den hele øvrige Tid af Aaret var fri og kunde opholde sig i sit Familiehjem og passe sine Forretninger som fri og uafhængig Mand. Meget af dette var vel kun ubegrundede Rygter, men meget kan jeg bekræfte Rigtigheden af, efter hvad jeg selv har seet og oplevet.

Naar de saakaldte »Huusslaver« bragte deres Arbejde eller kom for at hente saadant, bleve de altid hos de Familier, de havde Adgang til, forsvarligen forsynede med Kaffe, Thee, Smørrebrød og en solid Middag, alt efter den Tid paa Dagen, de kom, og fik desuden ikke saa ganske lidt med sig i deres Kurve, saa at det nok kunde forslaae for flere Dage. Det faldt da ei heller Nogen ind at behandle dem ilde eller see ned paa dem med Foragt.

Den almindelige Deeltagelse, Slaverne mødte, bevirkede, at flere af dem befandt sig saare vel ved denne deres Tilværelse og ingen Glæde fandt i at vende tilbage til det øvrige Samfund; de saae sig derfor meget nødigt løsladte efter endt Straffetid, og ofte tiggede og bad de om at maatte forblive der, hvad naturligviis ikke kunde tilstedes.

Derimod yndede man ikke synderlig deres Bevogtere, de saakaldte Gevaldigere, af hvilke flere rigtignok ogsaa vare nogle slemt fordrukne Personligheder. Medens Slaven nok saa frit traadte ind i Køkkenet, og vidste, at han vilde blive venligt behandlet og godt bespiist, maatte Gevaldigeren blive udenfor i Gaarden og med Taalmodighed vente, til det behagede Slaven at sige Tak for Mad.

Var det en Gevaldiger, der blev rost af Slaven, gik Naade dog for Ret, og han blev saa ogsaa vel behandlet, og de spiste da i Selskab sammen. Forholdet var saaledes blevet noget eiendommeligt, da det var Slaven, der viiste sin Bevogter sin Protektion.

Den meget store Frihed, de nøde, i Forening med det meget maadelige Tilsyn, der førtes af flere af Gevaldigerne, bevirkede imidlertid, at Enkelte af dem fristedes over Evne.

Det var dog kun ganske undtagelsesviis, at de ærlige Slaver gjorde sig skyldige i Undvigelse; de tabte altfor meget derved, idet de berøvedes den dem tidligere tilstaaede Frihed i den resterende Deel af deres Straffetid. Og skete det en enkelt Gang med dem, kunde man være sikker paa, at deres Hovedmotiv i Reglen var en Følelse af Hjemvee, der paa een Gang greb dem med en saadan Kraft, at de ikke kunde modstaae den.

Oftere skete det derimod mellem de saakaldte »Kanariefugle« eller uærlige Slaver, der jo ikke kom udenfor Fæstningsterrainet. Snart var det kun en Enkelt, snart et Par Stykker, der i Forening tog sig en lille Ferie, som dog sjældent varede længe, men i Almindelighed dog saa længe, at de efter Paagribelsen gjerne fandtes at have foretaget en Razzia et eller andet Sted i Forening med Indbrud.

Naar en saadan Udflugt havde fundet Sted, opdagedes den i Reglen først ved Opraabet, naar de efter endt Arbeide kom hjem og stillede op udenfor Indgangen til Slaveriet, hvor da deres Numre op-raabtes. Der affyredes saa et Skud fra Fæstningen til Publikums behagelige Underretning. Der udsendes da tillige ad forskjellige Veie smaa militaire Komman-

doer for at afsøge de nærmeste Skove og Landsbyer, ligesom de stedlige Myndigheder rundt omkring meddelede den fornødne Underretning og anmodedes om Bistand til deres Paagribelse.

Da dette var velbekjendt mellem Slaverne, søgte de gjerne at komme saa langt bort som muligt og gjorde ofte først deres Indbrud tre, fire Mile fra Fæstningen, og da det gjaldt om at skifte Ham, saasnart skee kunde, gik det første Indbrud i Reglen ud paa at skaffe sig andre Klædningsstykker og File for at kunne gennemfile Jernlænken, der omsluttede det ene eller begge Been.

Det var derfor i Reglen Gribskov, Rudeskov og Skovene ved Geelsbanke, de søgte til, dels fordi disse dannede større Skovstrækninger, og dels fordi disse Egne paa den Tid vare mindre bebyggede.

Det var dog ikke hyppigt, at deres Ferie varede mange Dage, og de bleve som oftest et Bytte for Skovbetjentenes aarvaagne Øine. Saasnart de vare anholdte, bleve de, forsaavidt de maatte have begaaet nye Forbrydelser, selvfølgelig idømte større eller mindre Tillægsstraffe alt efter Forbrydelsernes Natur og Beskaffenhed. Men ofte skete Paagribelsen saa hurtigt, at de ikke havde faaet Leilighed til at begaae saadanne.

I saa Fald slap de mildere derfra, idet de kom til, som de indbyrdes kaldte det, »at malke Katten«. Det vil sige, de bleve for deres Undvigelse idømte et større eller mindre Antal Slag Kat; syv og tyve Slag var det høieste Antal Slag, der kunde idømmes.

Denne Straf bestod i, at de med Armene opbundne til Tværstykket paa en høi, i Jorden nedrammet Pæl — den stod i min Tid mellem Voldmesterens Bolig og

Marketenderiet ikke langt fra Opgangen til Sygestuen — paa den blottede Ryg tildeeldes det idømte Antal Slag med en »Kat«, d. v. s. en Pidsk paa et meget kort Skaft. Pidsken bestod af en lang Snor, der ved sin løse Ende deeldes i ni af Tarme eller Sener flettede Snore, saa at hvert Slag efterlod ni blodige Striber paa Ryggen ned til Lænderne. Ved alle Straffe og Exekutioner af større Betydning maatte altid Kammeraterne være tilstede, for at Straffen kunde tjene dem til Advarsel. De hørte under den militaire Jurisdiction og bleve som Følge deraf dømt af en Krigsret.

Kun een Undvigelse blev, efter hvad jeg mindes, aldrig opdaget.

Det var et yngre Menneske, og nok af den bedre Samfundsklasse, der paa Grund af Krybskytteri paa den kongelige Vildtbane blev idømt denne Straf for flere Aar. Hans Ungdom i Forening med, at denne Forbrydelse paa hiin Tid og mange andre Tider ikke blev anset for nogen egentlig Forbrydelse, vakte almindelig Deeltagelse og Indignation.

En skjøn Morgen var da Fuglen ogsaa fløiet ud af Buret. Det hed sig, at det var nogle af Byens hæderlige Borgere, der havde forberedt alt til hans Flugt, og at han først blev bragt til Sverrig og derfra senere til Amerika, hvor det, efter hvad jeg senere hørte fortælle, skulde være gaaet ham meget godt. Der har neppe fundet nogen dybtgaaende Undersøgelse Sted af Byens civile Øvrighed, der maaskee har været fyldt af ligesaa megen Indignation og Deeltagelse.

HENRETTELSEN.

TIL Trods for min Moders Forsikring om, at mange af de ulykkelige Slaver langt fra vare saa skyldige og brødefulde som mange, der vandrede frit omkring, kunde det dog hænde, at de forglemte Forskjellen mellem Mit og Dit, ja der kunde endog falde et lille Knivstik af, og naar et saadant fik et dødeligt Udfald, ja da traadte Loven i Kraft med sit Bud: Øie for Øie, Liv for Liv, og den Udøvende havde saaledes ikke stor Glæde af sin Gerning.

Jeg mindes da ogsaa fra de unge Dage, at der en Gang var to af disse Ulykkelige, hvem det fristede, at en af deres Staldbrødre havde en meget stor Kassebeholdning, i alt Fald i Forhold til dem, hvilken han for en Sikkerheds Skyld altid bar i en godt forvaret indre Brystlomme.

Da de nu i broderlig Forening arbejdede sammen paa et afsides Sted af Fæstningen og vare uden Bevogtning, opfordrede de to Hædersmænd i al Ven-skabelighed deres Kammerat til at dele sin Rigdom med dem. Da han ikke fandt sig tilbøielig dertil, og da han ei heller vilde laane dem noget paa et saa usikkert Pant som deres givne Æresord, begyndte de først at knobse ham lidt, men da ei heller dette virkede efter deres Ønske, begyndte de ganske smaat at kildre ham lidt med deres skarpe Toldeknive. En saadan Legen med stikkende og skjærende Instrumenter er imidlertid meget farlig, og uheldigvis blev Kildringen i dette Tilfælde saa stærk, at Livet flygtede bort med det samme.

De to Venner bleve dernæst enige om, efter dog

først at have sat sig i Besiddelse af Valuta, at kaste deres tidligere Ven og Staldbroder i den dybe Fæstningsgrav, for at det kunde faae Udseende af, at han nedbøjet af Livets Elendighed selv havde udført denne Gjerning.

De havde nu ogsaa saa sikkert troet, at dermed var den hellige Grav vel forvaret, og at der Ingen var, der havde seet dem udøve denne Mørkets Gjerning. Men deri havde de gjort Regning uden Vært; thi en Skildvagt, der stod paa Post langt borte og havde den vigtige Opgave at passe paa sit Skilderhuus og nogle mægtige Kanoner og derfor ikke kunde forlade Posten eller gjøre Anskrig i rette Tid, men roligt maatte afvente det Øieblik, han afløstes, havde med sit Falkeblæk seet en større Deel af denne tragiske Forestilling.

Dette i Forening med, at corpus delicti, Pengene og Toldeknivene, fandtes hos dem, var tilstrækkeligt til at faa deres fulde Tilstaaelse, og deres Dom blev da, at de fule Rovmordere skulde bøde med Livet, eftersom Haabet om, at de her i Livet skulde lære tilbørligt at skjelne mellem Mit og Dit, ganske maatte opgives.

Da Dommen var afsagt, bleve begge de Ulykkelige indsatte i det Lokale paa Kronborg, hvis Indgang var den saakaldte »Mørkeport«, og her bleve de overgivne til deres egne Selvbetragtninger og modtog daglig Præstens Besøg og Trøst.

Ligesom det en Gang faldt den brave Chef for Regimentet ind at give det store Publikum et Sørgespil paa Grønnehaven ved at lade Spidsrodsstraffen udføre dersteds, skjøndt der var andre Steder, hvor den ellers exekveredes, saaledes fandt nu den ikke mindre brave Kommandant ud, at han ogsaa burde give det

store Publikum et endnu sørgeligere Skuespil. Og skjøndt der paa Fæstningsterrainet, hvor Forbrydelsen var udført, var Pladser nok, hvor Exekutionen kunde have fundet Sted, og hvortil Adgangen kunde have været afspærret, bestemtes det, at den skulde foregaa paa Grønnehave, og Pladsen stod aaben for Enhver, som ønskede at overvære den. Der var da ogsaa tilstrækkelig stor Tilstrømning af Mennesker i alle Aldre, men jeg troer dog meest af Kvinder.

Naar det foretrækkes at gjøre denne Art af Sørge-
 spil offentlige, maa dette vel hovedsagelig være be-
 grundet i, at det skal tjene til en afskrækkende Ad-
 varsel for Andre. Om det dog ikke gjør større Ind-
 tryk paa Publikum, at dette udelukkes derfra, er vist-
 nok et meget stort Spørgsmaal. Og hvor talrig en
 Mængde, der end maatte finde Behag i at overvære
 det, bliver det jo dog kun en rent forsvindende Deel
 af Samfundet, der finder Lyst dertil, og Advarselen
 faaer saaledes aldrig nogen stor Betydning.

Men skal den endelig være offentlig og fyldest-
 gjøre sit Øiemed at være og blive til Advarsel, saa
 bør der og træffes saadanne Foranstaltninger, at de
 Skuelystne faae at see, hvad der foregaaer, og der bør
 da rejses et Skafot, der rager op over dem, hvis Pligt
 det er at overvære Exekutionen, enten som militair
 Kordon eller som Øvrighedspersonale.

Dette var ikke Tilfældet her.

Man nøjedes med at tilkjøre et Læs eller to af
 Sand og kaste det paa Grønsværet til alle Sider.
 Herpaa sattes nu en lav rødmalet Træblok af vel halv-
 anden Alens Længde og henved halvandet Kvarteers
 Høide. Den Ulykkelige laae saaledes udstrakt i sin
 hele Længde paa den flade, sandbelagte Jord med

Halsen hvilende i en Udhuling af Blokken, omsluttet af en Jernbøile, der bevirkede, at Hovedet laae ubevægeligt, og med Hænderne bundne paa Ryggen.

Stedet man havde valgt, var lige tæt op til den Deel af Fæstningens Glacis, der vender ud imod Grønnehave, men dersom de mange Tilskuere, der vare tilstede, havde troet, at de skulde faae noget at see, bleve de høiligen skuffede, thi fraregnet at de saae den temmelig lange Procession, der bestod af samtlige Slaver og et eller to Compagnier Soldater og til Slutningen de to Syndere, hver omgiven af et mindre Kommando med skarpladte Geværer, kunde de saamænd lige saa godt være bleven hjemme.

Rundt om Retterpladsen dannede nemlig først Slaverne en Rundkreds, og uden om denne dannede Soldaterne en dobbelt Rundkreds, saa at selv den høieste Mand Intet vilde have seet, da Exekutionen foregik helt nede ved Jorden.

I Rundkredsen var Fæstningskommandanten, Auditeuren, Præsten og Skarpretteren til Stede, og strax ved Syndernes Ankomst til Pladsen førtes den Ene af dem indenfor Rundkredsen, medens den Anden omgiven af sit særegne Kommando blev staaende udenfor i vel et hundrede Skridts Afstand.

Saasnart Dommen af Auditeuren var oplæst tilligemed den kongelige Stadfæstelse og den Ulykkelige havde givet Haanden og sagt Farvel til Kammeraterne og faaet det sidste Trøstens Ord af Præsten, lagde han sig for sidste Gang her i Livet ned, anbragte Hovedet paa Blokken og var faa Sekunder efter ude af denne Verden.

Det afsjælede Legeme lagdes derefter af Kammeraterne i en umalet Fyrretræskiste, der bragtes uden-

for Kredsen, noget Sand blev skuffet over Blodpølen og den anden Synder førtes ind for at gjentage Sørgepillen. Kisterne bragtes af Kammeraterne under Bevogtning til Kirkegaarden, hvor de nedsænkedes paa en afsides Plads, der var bestemt til saadant Brug, og hvor ligeledes Selvmordere jordfæstedes.

Besyderligt var det, at de Ulykkelige have sat Priis paa at være, efter bedste Evne, pyntede ved den for dem saa sørgelige Leilighed; deres rene hvide Skjorter vare saaledes udstafferede med Hals- og Haandlinninger samt ned ad Brystet med en Mængde sorte Silkebaand.

Senere hørte jeg af en af Officererne, der havde været i Kommandoet, at medens den Ældre, der nok var den egentlige Hovedmand, forgjæves havde forsøgt at vise sig modig, medens hans hele Legeme dog rystede som Espeløv, var den Unge fuldkommen freidigt gaaet Døden i Møde, som var det Hele kun en Leg.

Selv om de mange Tilskuere saaledes ikke fik meget at see af selve Sørgepillen, fik de dog alle til Erstatning at see Efterspillet.

Der herskede nemlig paa hiin Tid den Tro eller Overtro, at et Barn, der leed af Ligfald, skulde kunne helbredes herfor ved at drikke varmt Menneskeblod og derpaa løbe, til det ikke kunde længere. Og da den sidste af de Ulykkelige havde bødet med sit Liv, maatte et Dregebarn paa en ni, ti Aar underkaste sig denne Kuur, og tømme en Kop af det udstrømmende Blod, hvorpaa Faderen og en anden Mandsperson tog ham hver ved sin Haand og gav sig til at løbe frem og tilbage med Barnet, saalænge det formaaede det.

TOLDERE OG SMUGLERE.

LIGESOM der i det almindelige Dyreliv findes forskellige Racer, der af Naturen have faaet et instinktmæssigt Had og en medfødt Afsky for hinanden, og som derfor stadigt føre en Kamp paa Liv og Død indbyrdes, saaledes er der ogsaa i det menneskelige Samfund Klasser af Individuer, der aldrig kunne forsones, men stadigt forfølge hinanden og paa bedste Maade søge at overliste og skuffe hinanden, og hertil hører ganske vist Toldere og Smuglere.

Vel har en fornuftigere Toldlovgivning end Fortidens hævet en stor Deel af dette Onde, men alligevel er det ikke aldeles forsvunden og vil næppe nogensinde ophøre, saalænge der skal erlægges Told, og denne er saa stor, at det kan svare Regning at smugle, uanseet den dermed forbundne Risico og det Tab, der ofte tilføjes Smugleren.

Dertil kommer, hvad mangan Smugler selv har indrømmet, den særegne Glæde det skal være at nyde den forbudne Frugt, saaledes at flere, naar de først var bleven indviede deri, ikke senere have kunnet ophøre dermed, just paa Grund af den dermed forbundne Fare og Risico og det meget eventyrlige, der følger med Forretningen.

Den Opgave, der var stillet Toldvæsenet i Helsingør, var da sandelig heller ikke ringe; thi vel var Byen aflukket med Porte med deres Tilbehør af Acciseboder ved Enden af de Gader, hvor Landevejene førte ind til Byen; men da Byen ikke var omgivet af nogen Ringmur, og mange Gaarde og Huse med deres Haver vendte ud til den aabne Mark, var det ikke af de

aller vanskeligste Ting, at faae Godset indsmuglet der igjennem.

Ja selv den ellers fredlyste store Kirkegaard brugtes til denne Trafik, og det var maaske den, der bedst tjente dem i deres Foretagender; thi Godset kunde med Lethed indbringes dér langt borte fra Acciseboden, og de mange Grave og tætte Beplantninger afgave et rigeligt Ly.

Vel patrouilleredes der Dag og Nat af Byens Toldbetjente, Strand- og Krydstoldbetjente, men da fast alle den Tids Handlende, i alt Fald den største Deel af dem, var interesseret i Smugleriet, der var bragt i fuldstændigt System, og da der var en stor Mængde Smuglere og Hjælpere, vilde et langt større Personale, end Toldvæsenet raadede over, have været nødvendig for blot nogenlunde at hindre det.

Imod Smuglingen fra Søsiden værnedes med Strand- og Krydstoldbetjente og en Toldkutter, og dog var Smugleriet fra denne Side maaskee det betydningsfuldeste; thi paa denne Side af Byen og indenfor dens Porte fandtes der flere store aabne Pladser, som af Færgefolkene og Lodserne benyttedes til Baadepladser; her var gode Anløbs- og Skjulesteder for Smuglerne.

Jeg har endogsaa ladet mig sige i min Ungdom, at selve den Bygning, hvori Chefen for Toldkutteren i mange Aar boede, og som tidligere havde været et Sukkerraffinaderi, i sine store, bagved Hovedbygningen liggende Pakhuse og andre Bygninger, der stode tomme og uafbenyttede, uden Chefens Vidende afgav et godt Oplagssted for Varer, der lidt efter lidt skulde indsmugles i Byen igjennem de mange hertil stødende Haver.

Toldvæsenet kjendte vistnok den større Deel,

maaskee alle dem, der gave sig af med denne Forretning, som ogsaa de Kjøbmænd og Handlende, der benyttede sig af deres Assistance, men herved var man ikke kommen videre, og hvormeget der end passedes paa dem og deres Bevægelser og Gjæringer, vare disse ikke mindre snilde i at udspejde Toldvæsenets Planer. Det var en stadig Kamp, der førtes, men Toldvæsenet trak vistnok i Reglen det korteste Straa, om det end lykkedes det engang imellem at gjøre et Coup paa adskillige Tusinde Rigsdaler.

Demoralisationen i Samfundet i den Retning var overordentlig stor paa hine Tider, og Forholdet var i Tidernes Løb bleven vendt heelt om; thi medens man ikke agtede Toldbetjenten, der altid gik under Navnet »Posekigger« og kaldte de ærlige Kjøbmænd, der ikke indlode sig paa denne Gjærning, for Taaber, priste man høit den heldige Smugler og den toldbesvigende Kjøbmand, og jo dristigere og hensynsløser de optraadte, desto mere skattedes de og rostes de for deres lovstridige Gjæringer, ja det var saamænd ikke langt fra, at man ansaae dem for Helte, medens man i alt Fald i de lavere Samfundsklasser nærede en dyb Afsky og et indgroet Nag til de ulykkelige Toldbetjente, kun fordi de gjorde deres Pligt.

De Kjøbmænd, om hvem det vidstes, at de dreve en betydelig Smughandel, havde i Reglen den største Omsætning, thi Køberne antog, at de dér fik deres Varer billigst, hvad vel ogsaa i Reglen var Tilfældet.

Der var saaledes en fuldstændig og uafbrudt Krig imellem Samfundet og den toldkrævende Stat, og den havde sin væsentligste Grund i, at Toldsatserne paa mange Gjenstande vare uforholdsmæssigt høje, ja saa

høje, at et enkelt Tab, selv om det var betydeligt, snart kunde opveies ved et Par heldige Expeditioner.

Smuglerne havde desuden en saadan Mængde Hjælpere overalt, og hvor man mindst skulde vente det eller ansee det muligt, ja selv mellem det kvindelige Kjønn, at de vel kunde vove en Deel, og vist er det, at de vare nok saa godt betjente som Toldvæsenet.

At de ogsaa havde deres Spioner og Speidere imellem selve Toldpersonalet, tør vel næppe ansees for hævet over al Tvivl, da de lavere Klasser af Toldvæsenets Personale, de egentlige Toldbetjente, den Gang vare saa slet lønnede, at det vel kunde lykkes at friste en eller anden Familiefader, der saae sig omgivet af Næringssorger. Deres aarlige Løn oversteg næppe to å tre Hundrede Rigsdaler, og kunde denne paa Grund af Pengenes større Købceevne være tilstrækkelig for en Mand uden Familie, var det sandelig ikke nok til at brødføde en større Børneflokk, især da Helsingør var et meget dyrt Levested.

Der smugledes baade paa og fra Sverrig og med fast alle de Skibe, der passerede Sundet. Det var i den Retning navnlig de saakaldte Kadreiere, der udmærkede sig.

Bleve de grebne, bragtes de ombord paa Vagtskibet, mistede Godset, erholdt deres Tamp og begyndte saa paa ny dermed. Og der var altfor mange mørke Nætter og stormfulde Aftener til, at ikke disse, der ganske vist ikke vare bange for at vove deres Trøje, skulde have haft Held med sig. Ja selv om flere af Færgefolkene sagdes det, at ogsaa de deeltog.

Det var derfor paa hine Tider ikke noget ganske

ualmindeligt, at Skibenes Besætninger solgte af Skibets Ladninger. Forretningen indledes i Reglen med Afsætning af Fisk, der nylig var fangen, eller andre spiselige Varer, der saa paafulgtes af Brændeviin og Tobak, og under disse Forhandlinger indledes saa den egentlige Forretning, der gjerne fandt Sted om Natten, naar Mørket var falden paa, og en lille Baad ikke var saa let at opdage fra Vagtskibet.

Der er saaledes i Aarenes Løb, og saalænge Told-satserne paa flere Gjenstande vare saa overordentligt høie og byrdefulde for Omsætningen, indsmuglet Tusinder og Tusinder Stykker af engelsk Klæde, franske Silketøier, Guld- og Sølvuhre, Lærreder og kuleurte eller hvide Varer af alle Slags. Det gik vist i Hundredtusinder af Potter Brændeviin, der indsmugledes til Sverrig eller til de tørstige Sjæle ombord, og kunde man have undersøgt de mange Viinkjældere, som næsten enhver Skipper havde til sit personlige Brug, med deres Ankere og Oxehoveder af kostbare Vine, vilde man, hvis de havde kunnet tale, faaet ret pæne Historier at høre, om hvorledes de havde fundet Veien dertil.

Vel havde Toldvæsenet, saavidt jeg maatte mindes rigtigt, under særegne Tilfælde Ret til at anstille Huusundersøgelser hos de Handlende, men det gav neppe stort Udbytte, og der skulde finere Næser, end det havde, til at finde Gjemmestederne, naar disse ikke forud vare blevne det anviste.

At der fandt Batailler Sted mellem Toldbetjentene og Smuglerne har jeg, saavidt jeg mindes, ikke hørt omtale i min Tid, men desto hyppigere skulle de være forekomne i Slutningen af forrige Aarhundrede, men Tiden var jo den Gang ogsaa betydeligt raaere.

Ofte optraadte dog Smuglerne saa mandstærke, at den enkelte Toldbetjent næppe har havt den fornødne Dristighed til at gjøre sin Myndighed gjældende, naar han var fjærn fra al Assistance. Paa min Tid gik Krigen nærmest ud paa at overliste Toldvæsenet eller paa en kort Tid at gjøre det uskadeligt, medens Smuglergodset forsvandt paa de forunderligste Maader, ret som om Jorden havde opslugt det.

Jeg har en Gang af en af Smuglerne, men rigtignok længe efter at han havde opgivet Forretningen, hørt udtale, at han altid havde gjort de bedste Affairer ved at lede Toldvæsenet vild. Til den Ende havde han paa en meget underfundig Maade igjennem de Kanaler, han vidste, at Toldvæsenet antog som meget paalidelige, ladet Toldvæsenet faae Meddelelse om, at der paa den eller den Aften og til den Tid og paa det Sted var paatænkt et Smugleri. Han sørgede da ogsaa altid for, at dette i Virkeligheden skete; men medens Toldvæsenet nu anvendte al sin Opmærksomhed og alt sit disponible Mandskab til at passe paa dette Sted for kun at komme i Besiddelse af nogle Ubetydeligheder, udførte han ganske roligt sit Smugleri, der var hundredefoldigt større, paa en ganske anden Kant af Byen.

Naturligvis var det de mørke Aftener og Nætter naar det var haardt Veir med Regn, Storm og Sneefog, der især afbenyttedes, og da vare begge Parter selvfølgelig paa Krigsstien, og det gjaldt at bruge sin Conduite.

Smuglerne opdagede snart, dels selv og dels ved deres Hjælpere, at Toldvæsenet var ude, hvormeget dette end havde søgt at skjule sin Færd. Det kunde da hænde, at Smuglerne for den Nat opgave Affairen

og saaledes holdt Toldvæsenet aarvaagen hele Natten, medens de selv søgte deres Hjem og sov de Retfærdiges Søvn; men stundom kunde det ogsaa indtræffe, at det kunde lykkes for Smuglerne at faae en eller anden af Toldbetjentene indespærret i en eller anden Hjælpers Huus, hvor denne havde søgt en midlertidig Hvile eller Ly mod det barske Veirlig, og i saa Fald kunde Smugleriet dog lykkes paa disse Steder, thi det var store Strækninger, der skulde bevogtes af den Enkelte.

Men ogsaa ved høilys Dag og lige for Toldvæsenets Øine foregik det, om end i mindre Dimensioner, og mangen Kaptejn eller fremmed Sømand, der kom i Land som en svær og fyldig Mand paa Grund af det Klæde eller Lærred, han havde viklet om Legemet, gik igjen bort som en smækker Person efter at have afrullet sig, som det kaldtes. Ja mangt et Vognhynde har kun været et Stykke engelsk eller tydsk Klæde eller afgivet Gjemmested for kostbare Silketøier, hvorpaa pæne Damer sadde og bredte sig. Selv ved Acciseboderne smugledes der paa alle tænkelige Maader, hvor meget end Toldbetjentene undersøgte med deres halvanden Alen lange Jernsøgere.

Men den, der ikke har kjendt hiin Tid, da der selv af alle Livsfornödenheder og hvad der landværts indførtes i Byen igjennem dens respektive Porte erlagdes Accise, vil ej heller kunne fatte, hvilken forfærdelig Gêne der var forbunden dermed, hvor det strengt gennemførtes. Den ulykkelige Bonde eller Fragtmand blev ofte nødt til at aflæsse hele Vognen, for at den kunde blive undersøgt lige til Bunden, og maatte da igjen selv paalæsse Vognen, da han ikke dertil fik nogen Assistance af Toldvæsenet. Han

kunde saaledes ofte blive opholdt en Time eller mere ved en saadan Undersøgelse.

Ja enhver Mands- eller Kvindeperson, der paa Grund af et eller andet fandtes at see mistænkelig ud, maatte underkaste sig et personligt Eftersyn, naar den speidende Toldbetjent antog, at de skjulte Gjenstande paa sig, hvoraf der skulde erlægges Told. Da saadant gjentoges ved enhver Kjøbstad, man passerede, vil man kunne forstaae, hvor megen Tidsspilde, der foraarsagedes for den, der fra Kjøbenhavn vilde rejse til en fyensk eller jydsk By, og hvilke Drillerier han var udsat for fra Toldbetjentenes Side.

I Reglen vare de dog meget skaansomme imod Byens egne Folk; naar disse ikke hørte til de mistænkte Familier eller Personer, blev man blot spurgt, om man havde noget at angive, og paa Svaret Nejl fik man strax Lov til at kjøre videre, uden at der anstilledes nogen Undersøgelse af Kufferter eller Reisetøi. Man plejede imidlertid som Gjengjæld for denne Høflighed, naar man kom fra Kjøbenhavn eller anden By, at give Tolderen et Markstykke, som hurtigt forsvandt i hans Lomme.

Disse Rigsbanktegn, der ikke vare fuldt saa store som de senere Toskillinger, man fik, der indeholdt fuld Valuta, meente man den Gang indførtes i store Partier fra Sverrig og England.

Da de for Falskmøntnere vare lette at eftergjøre og de desuden vare lette at indsmugle i større Partier i de forskjellige Lommer, og da der ved deres Eftergjørelse kunde avanceres paa dem indtil tolv Procent paa hvert Markstykke, synes det jo ej heller ganske utroligt. Det siges endog, at Nationalbanken, da de indkaldtes, skal have haft en Avance paa dem af over

trediv tusinde Rigsdaler i Forhold til, hvad der her i Landet var udmøntet af dem.

Trods alt det, der smugledes i hine Tider, troer jeg dog ikke, at de Kjøbmænd, der indlode sig derpaa, derved samlede større Formuer. I alt Fald har jeg da kjendt nogle af dem, der endte i Armod. Maaskee det stillede sig noget bedre for selve Smuglerne, der jo ikke lede noget direkte Tab, naar Smuglergodset faldt i Toldvæsenets Hænder; men det var dog vist kun Enkelte af dem, der samlede sig større Midler.

Hvor mange dristige og interessante Smuglerhistorier, der end ere fortalte og ville vedblive at fortælles, saalænge der opkræves Told, er dette dog sikkert intet imod, hvad der i Virkeligheden er passeret, og det vilde vistnok blive et uoverkommeligt Arbejde at skildre al den Snildhed og Kløgt, der er udviist, da det florerede, og som vilde have været en bedre Sag værdig.

MIN FØDEBYES PHYSIOGNOMI.

Hvis man kan tale om en Byes Physiognomi, vilde jeg sige, at min Fødebyes var livligt og muntert, men ei heller ganske frit for at være noget koket; det sidste var dog maaskee nærmest en Følge af Omgivelserne og fremtraadte stærkest, naar man ankom dertil fra Søsiden paa en sol-

belyst Dag, hvor de almindeligt brugte røde Teglsteens-tage ret kunde tage sig ud.

Skjøndt dens Oprindelse gaaer tilbage til den graa Oldtid, og den fra Middelalderens Begyndelse var talt med i Kjøbstædernes Række, gjør den dog intet overvældende Indtryk af at være en gammel By, med mindre man vil søge dette i dens meget uregelmæssige og smalle Gader og dens mange endnu snævrere Stræder.

Men den er da ogsaa baade i Oldtiden og i Middelalderen bleven saa ofte hærget og saa grundig afbrændt ved Fjendehaand, at den har maattet bygges heelt op paany, og det er først henimod Slutningen af det sextende Aarhundrede, at der kan siges at være kommen nogen Fred og Ro over den.

Der findes derfor ogsaa kun meget faa Levninger fra den tidligere forsvundne Fortid, og de ældste maa vistnok søges i Byens Kirker St. Olai og St. Mariæ og det til sidstnævnte Kirke hørende Kloster, der begge hidrøre fra Middelalderen, og i Kronborg Slot, der i sin nuværende Skikkelse er bygget i det sextende Aarhundrede, samt i nogle private Gaarde og Huse, i hvis Indre der synes at findes Spor af tidligere Klosterbygninger.

Den ældste Levning af den oprindelige By var et Stykke af en Ringmur, der formentlig har omgivet hele Byen. Det var kun et meget lille Stykke, maa-skee af en Længde paa tredive til fyrretyve Alen, som gik langs med Havnen fra Skibsklarerers Browns Gaard og til Sofiegadens Udløb mod Havnesiden. Det kunde vel være af tre Alens Høide og havde en Tykkelse af fem Kvarteer. Nogle smaa Jernkugler, der endnu

fandtes deri, sagdes at være venlige Erindringer fra Lybeckernes Tid.

Pladsen derved, som vendte ind imod Byen, henstod i min Ungdom til Oplagssted for Ankere og Kjættinger, hvoraf den største Deel var opfisket i Sundet, naar de paa Rheden liggende Skibe i en pludselig Storm maatte give Ankeret fra sig.

I flere ældre Bygninger kunde man ogsaa finde Spor af, at der tidligere havde været aabne Svalegange; men de vare senere blevne tilmurede og forsynede med Vinduer, saa at de nu dannede en Slags Corridorer ved Bygningens Yderkant; kun eet Sted paa Strandgaden har jeg endnu seet dem aabne baade i Stueetagen og paa første Sal.

Endvidere fandtes der endnu paa min Tid ikke faa Gaarde og Huse af Bindingsværk med udskaarne Bjælkehoveder og forskellige Zirater, skjøndt ogsaa disse stærkt maatte vige Pladsen for heelt grundmurede Bygninger.

Kom man fra Landsiden, saae man ikke meget til Byen, før man, saa at sige, var lige i den, da den i Virkeligheden laa i et lille Hul ved Siden af de Bakke-terrainer, der omgave den paa alle Sider. Herfra gjorde kun det Terrain, der gik langs med Sundet, en Undtagelse, fordi det havde dannet den oprindelige Strandbred og endnu dannede denne. Men det var paa Byens søndre Side ikke af nogen stor Bredde, navnlig paa den Side, der førte ned til Fiskerleierne Snekkersten og Skotterup.

I meget stærke Storme eller Orkaner med Paalandsvind kunde derfor store Dele af Strandgaden være oversvømmede af Havvandet.

De Gader, som løb i Flugt med Sundsiden og nærmest denne, nemlig Strand- og Steengaden, vare derfor Byens længste Gader, hvorimod Sidegaderne, der fra Steengaden gik henimod det tilstødende Bakke-terrain, neppe havde en Længde af meget over syv til otte Hundrede Alen. Men Et udmærkede alle Gaderne, og det var, at fast ikke en eneste Gade fraregnet Sofiegaden dannede en ret Linie, men krummede sig og slog Bugter paa forskjellige Maader, og at ei heller nogen eneste Gade ligeledes fraregnet Sofiegaden var lige bred i sin hele Længde, men snart trak sig saaledes sammen, at to Vogne kun med Besværighed kunde passere hinanden, snart udvidede sig saaledes, at tre til fire Vogne kunde køre jævnsides.

Den moderne Tid, som jo ynder de snorlige Gader, vil neppe finde Behag i disse bugtede Gader og Stræder, men for den, der ynder Afvexling, troer jeg dog, en saadan gammel By i Længden vil have Fortrinet, og naar jeg sammenligner min Fødebyes Udseende f. Ex. med Fredericia, har den første ubetinget for mig Fortrinet.

Hvad der ogsaa gav min Fødeby et eiendommeligt Udseende, var de mange Stræder, der fandtes, og som i Antal neppe var mindre end Gadernes Antal. Imellem Steen- og Strandgaden, hvoraf dog ingen vistnok oversteg femten Hundrede Alen, var der saaledes mindst fem saadanne, og naar man dertil føiede de tre eller fire Gaarde, som man kunde gaae igjennem fra begge Gader, kan det neppe paastaas, at der manglede Forbindelse mellem disse to Hovedgader.

I Reglen flød en Rendesteen midt igjennem Stræderne, og de vare saa snevre eller smalle, at to Vogne ikke kunde komme forbi hinanden, ja enkelte

af dem kunde neppe passeres af nogen Vogn. Det kunde i Sommertiden, naar Vinduerne stode aabne, selv for en Fodgjænger være forbunden med Vanskelighed at krydse sig igjennem dem uden at risikere at støde et Par Ruder ud eller faae tilføiet Hatten adskillige Skrammer.

Byens Folkemængde, der i Begyndelsen af dette Aarhundrede neppe var over fem Tusinde, havde rigelig Plads til at bygge paa, og man saae derfor kun Bygninger i selve Hovedgaderne paa to Etager. I Stræderne og selv i de mindre Gader vare de altid kun paa en Etage og meget lave. Haver inde i den egentlige By hørte til de store Sjældenheder, og hvor de fandtes, vare de i alt Fald ikke af noget stort Omfang. Desto flere af dem i Byens Udkanter og paa mange Steder af meget betydelig Størrelse.

I min Tid havde Byen kun et Torv, der som i saamange andre Kjøbstæder fra den ældre Tid kaldtes Axeltorvet, hvor Bønderne og Landmændene havde deres Holdeplads med deres til Byen bragte forskjellige Varer. Det var ikke af noget stort Omfang, da de to Sider af det vare bebyggede, men selv paa de største ugentlige Torvedage var der ikke Mangel paa Plads; var der mødt tredive til fyrretyve Vogne, var dette nemlig storartet.

Byen tog sig imidlertid i al sin Lidenhed godt ud og gjorde et venligt Indtryk, hvad enten man betragtede den fra de omgivende Bakkehøider, eller man kom til den fra Sø siden; men dette skyldtes ganske vist meest den ualmindelig deilige Beliggenhed ved Sundet, som dér kun er en halv til trekvart Miil bredt med Udsigten til Helsingborg, Havnen og det skønne Kronborg Slot paa den yderste Pynt og med de Byen fast overalt omgivende Skovpartier.

Det var ikke store Fordringer, Byens Indvaanere den Gang gjorde med Hensyn til dens Udstyr i forskjellige Retninger.

Brolægningen f. Ex. — forsaavidt Gaderne da vare brolagte, hvad de ikke alle vare i Begyndelsen af Aarhundredet — var af en meget primitiv Beskaffenhed og sandelig ikke behagelig at vandre paa. Midt i Gaderne laae endnu flere Steder, som Minder om en tidligere Tids Brolægning, en Række store Steen, som havde afgivet den egentlige Bane for Fodgjængere. Men det var ikke en Række Fliser eller tilhuggede Steen, men kun meget store Steen, saaledes som de vare udgaede af Naturens Haand. Den egentlige Brolægning bestod af smaa runde og spidse Steen, jeg troer de kaldtes Piksteen, og den var, naar den blev noget ældre og ujævn, til Tortur for Fodgjængerne, men ydede derimod Skomagerne en god Fortjeneste.

Vel var der i de fleste større Gader Fortog — i Stræderne kjendtes saadanne aldeles ikke — men foruden at disse mange Steder vare saa smalle, at et Vindues Aabning tvang Fodgjængerne til at tye ud paa Gaden, vare de brolagte med samme spidse Steen og skraanede ned til den udenfor værende Rendesteen, og det var kun i de store Hovedgader, at der fandtes tilhuggede Flisesteen.

Desuden var det paa den Tid en overdreven Fordring, at Fortogene skulde være til at gaae paa, da deres Bestemmelse kun var den at give Plads til Trapper og Kjælderhalse, der gik lige til Rendestenene; det var jo langt bekvemmere for Stedernes Eiere at have dem udenfor Bygningen, da de jo, hvis de vare indenfor, kun vilde tage Plads op.

Om Aftenen, naar Mørket var falden paa, vilde

det med den sparsomme Gadebelysning have været højst letsindigt at begive sig ind paa dem, naar man ikke var meget nøie bekendt med dem og saae godt, hvis man da ikke vilde udsætte sig for at falde ned i en dyb Kjælderhals, hvis Lemme ikke vare lukkede, eller over en udspringende Trappe.

Byen havde dog en Brolægger, Hr. K., men han brugtes vistnok meest til privat Brug, til at brolægge Gaardsrummene, Bryggerser og Kjøkkener i Stueetagen, og jeg mindes aldrig at have seet ham brolægge nogen Gade.

Ikke mindre primitiv var Byens Belysning, hvor saadan fandtes.

Vel var man i de bedste Hovedgader kommen saavidt, at man havde faaet de bekendte gamle Tranlamper opsatte paa Murene, men man kunde dog i enkelte Gader træffe den gamle Belysningsmaade, hvor Lygten hang paa Midten af en Jernkjæde, der gik tvers over Gaden. Ved det mindste Vindpust svingede en saadan i Luften hængende Tranlampe frem og tilbage, til Høire eller Venstre og gjorde saaledes den tarvelige Belysning endnu mere usikker.

Magistratsmaaneskinnet overholdtes meget strengt, og den Belysning, som de talrige, oplyste Boutiker og Udsalgssteder give Nutidens Gader, kjendtes ikke paa hine Tider af den gode Grund, at man slet ikke havde Belysningslamper og altsaa heller ikke kunde anbringe dem i Vinduerne; man maatte tage til Takke med Messing- eller Kobberstager og deres døsigt brændende Talglys, der ofte ikke pudsedes. Jeg mindes endnu Udsalgssteder, hvor Belysningen kun bestod i en traurigt brændende Tranlampe.

I Smaagaderne og da navnlig i Stræderne fandtes

slet ingen offentlig Belysning. Der boede jo kun Smaafolk, og de kunde meget godt lade sig nøie med Mørke og havde jo til Overflod Maaneskin, naar det behagede denne høist lunefulde Dame at vise sit hulde Ansigt. Hvad skulde i det Hele Folk paa Gaderne i de mørke Aftener? de skulde blive pænt hjemme og bestille noget og ikke føite omkring udenfor Hjemmet, men gaae i deres Seng, om ikke før, saa dog i ethvert Fald, naar Vægterne raabte: »Hov Vægter, Klokken er slagen til!« Kom en Familie ud i Selskab, saa kunde de jo lade Pigen, naar hun hentede den, medbringe en tændt Lygte.

Medens man i Hovedgaderne dog var naaet saavidt, at man havde aabne Rendestene langs med Fortogene, løb disse i Stræderne og Gyderne midt i Strædet, og de vare ligeledes aabne, men temmelig dybe og brede, da de skulde bortføre Spildevand fra hele Byen. En Kloak var nemlig noget aldeles ukjendt. De kunde jo ganske vist afgive en behagelig Adspredelse for de yngste Børn, og man behøvede ikke at have Spildevand og lignende flydende Sager staaende inde i Huset, men kunde strax fri sig derfra ved at gyde det i Rendestenen; men de gave ganske vist ikke Strædet noget smukt Udseende.

Det var da ogsaa ganske naturligt, at Luften i disse Stræder og Gyder især i de varme Sommerdage ikke var den allerbedste, men man beroligede sig med, at Beboerne i dem ikke vare bedre vante, og hvorfor skulde man da gjøre nogen Forandring deri? Sundhedslæren var virkelig paa hine Tider lige indtil Navnet noget aldeles ubekjendt for det store Publikum.

Naar Gader og Stræder dog i Reglen vare meget reenlige i den Tid, Sneen ikke overalt dækkede dem,

hidrørte dette væsentligst fra, at der var saa ubetydelig Færdsel, og at det saa nogenlunde overholdtes, at de bleve feiede to Gange om Ugen og bestrøede med hvidt Sand.

Hvad Bygningernes Arkitektur angik, da var den, hvis der kan tales om saadant, meget simpel; den ene Bygning lignede ganske den anden, fraregnet at den ene kunde være større end den anden, og at det var forskjellige Farver, der brugtes. Raadhuset, eller som det den Gang kaldtes »Raadstuen«, var en Bygning paa to Etager uden mindste Udsmykning og overstrøget med en lysegraa Limfarve, en Kouleur, som syntes at være den almindeligste baade for offentlige og private Bygninger. Med denne Farve konkurrerede den okkergule og den almindelige Hvidtning.

SNURRIGE PERSONLIGHEDER.

AT nogen By heri Landet af samme Størrelse som min Fødeby til en given Tid skulde have havt en saa stor Samling af snurrige Personligheder, som den var forsynet med i sine unge Dage, tror jeg virkelig ikke. De fandtes i de forskjellige Samfundslag, baade mellem de Fremmede og de Indfødte og i forskjellige Aldere og Kjøen.

Utilfredsstillet Forfængelighed, Lyst til at henlede Opmærksomheden paa sig, Religionsgrublerier, men dog navnlig Drikfældighed og andre overdrevne Udsævelser vare vistnok de Kilder, hvorfra de fleste af disse forunderlige Extravagancer maatte udledes.

Det var jo ej heller forunderligt, at man i en By, der ikke var større end min Fødeby i Aarhundredets Begyndelse, hvor man kjendte hver levende Sjælige fra Fødselen af, hurtigt fik Øie for den Enkeltes Svagheder og Særheder. Flere af disse bleve da snart Gjenstande for Ungdommens Vittigheder, manges Gang ogsaa for dens Kaadheder, men saadant tog man sig i de Dage ikke videre nær.

Nægtes kan det vel ei heller, at hiin Tid i flere Retninger var noget raaere anlagt, skjøndt Nutiden ei heller skal rose sig saa overmaade meget af at være gaaet fremad. Det maa ogsaa erindres, at der med de fleste af de da begaaede Kaadheder ofte var forbundet en vis Godmodighed, og dertil kom, at man slet ikke kjendte til et offentligt Polititilsyn, og selv om saadant tilfældigt viste sig, faldt det sandelig ikke denne Ordenens Overholder ind, at skride ind imod Ungdommens Kaadheder. Gud bevares! de kjendte hvert eneste Barn og dettes Forældre, fik snart fra den og snart fra den af de brave Borgerfædre en lille Douceur, snart en Morgen- og snart en Aftendram, for at meddele det allernyeste af, hvad der passerede indenfor Raadstuens Mure, og de fik deres Nytaarsgave, som de nok kunde trænge til for at hjælpe paa deres tarvelige og utilstrækkelige Løn, — hvorfor skulde de saa gjøre de kjære Børn og unge Mennesker nogen Fortræd?

Jeg har foran anført, at en af Hovedkilderne

maatte søges i Drikfældighed, og jeg kan virkelig sige, at det mere end en Gang har forundret mig, at min Fødebyes Borgere ikke drak Forstanden bort og sluttede med at drikke sig ihjel, thi det, der af Spirituosa og Vine blev drukket i mine unge Dage i min Fødeby og det just i de bedste Huse, var fast utroligt. Man kunde fra den aarle Morgenstund til den sildige Aften ikke komme ind noget Sted, uden at der skulde tømmes i det Mindste ét Glas Viin, der ofte, naar der var gode Stunder dertil, og saadanne fandtes næsten altid, blev til adskillige Flasker.

Det var saaledes ingen let Opgave, den havde at løse, der kom til Byen i Besøg, naar han skulde paa Vandring mellem alle Venner og Bekjendte, thi sit Glas maatte og skulde han drikke; at unnlade dette vilde, efter Datidens Begreber, være Mangel paa Høflighed. Jeg har da ogsaa seet mere end et Exempel paa, at det er gaaget den Enkelte som Munken, der erklærede, at det var hans Princip aldrig at drikke mere end til et vist Punkt, og i samme Øjeblik faldt døddrukken omkuld.

Men saadant regnede man den Gang ikke for noget; det kom ikke Nogen til Skam og Skade paa gode Navn og Rygte. Det var jo kun et uheldigt Tilfælde, at han ikke kunde taale mere af de gode Sager, som var ham saa inderlig vel undt, og han blev da varsomt lagt paa en Sofa for i Fred og Ro at kunne sove Rusen ud og saa atter med friske Kræfter tage fat, hvor han slap. Saaledes var Tidsaanden.

Iblandt de Flere jeg af den Art mindes fra mine unge Dage, staar især for mig to meget brave, hæderlige Engelskmænd, F. og D., der excellerede i den

Fornøjelse at gjøre sig selv til Dyr. Hver Lørdag-aften, og i Vintertiden naar al Skibsfart var standset, tillige Onsdag-aften, samledes de paa en bestemt Tid. De vare mangeaarige Venner og boede lige overfor hinanden, saa at de fra deres Kontorvinduer kunde hilse paa hinanden og tale til hinanden.

Dette skete dog først efter endt Dagsarbejde — thi de vare begge dygtige Forretningsfolk, og i selve deres borgerlige Liv og Vandel meget ansete Mænd — og først naar Middagsmaaltidet var forbi og efter engelsk Skik og Brug kun Portviinskarafferne og noget Dessert var tilbage paa det blanktpolerede Mahognibord. Naar dette Øjeblik var kommen, saae man En af dem, alt efter Tour, at vandre over Gaden, pyntelig klædt efter Datidens Skik og Brug, i blaa Spidskjole, hvid Vest og sorte Silkebenklæder og lignende Strømper, med blanke Sko med Sølvspænder i, og saa begyndte Dagens væsentligste Fornøjelse med at tømme Portviinskarafferne, for atter at faae dem fyldte og igjen tømme dem og at gjentage denne Operation saalænge, til baade Gjæst og Vært døddrukne sank ned af Stolene, hvorpaa den, der var Gjæst, bares over Gaden af Tyendet og lagdes i Seng for næste Lørdag-aften at gjentage samme Rolle, men da som Vært.

Under hele denne Aftenbegivenhed vexlede de, naar de første Hilsener vare udtalte, maaskee næppe ti Ord, men sad i al Gemytlighed og røg Shag af deres korte Kridtpiber og gjorde ingen anden Bevægelse end at skyde Karaffen fra den Ene til den Anden og give hinanden et Nik, naar de tømte Glasene. Man sagde, at det angik et Væddemaal; men hvorpaa dette gik ud, har jeg aldrig erfaret, lige saa lidt som om Nogen af dem vandt det. Den Ene

af dem havde da ogsaa lagt sig en Næse til, som jeg hverken før eller senere har seet Magen til. Den havde maaskee aldrig været smuk af Naturen, men den havde ved den Masse af Portviin, han havde consumeret, antaget ganske forbavsende Dimensioner og var besat med Rubiner af alle Farver lige til Karfunkler, og disse prydede til dels ogsaa Kinderne.

Jeg skal endnu dvæle et Øieblik ved to Mænd, ikke for at beskrive deres Drikfældighed; thi den er som oftest af en ensartet Natur; men for nærmere at betegne Tidens eiendommelige Raahed, og her var det sandelig ikke den grønne Ungdom, men langt ældre Mennesker, der bidroge til at fremkalde Skandalerne. De gik under Navnet »Ridderen af Stigen« og »Tampen brænder«.

Den Første, der var af god, ja jeg troer endog af adelig Familie, havde været et smukt, haabefuldt og dygtigt ungt Menneske, men Hjertesorger, sagde man, havde givet ham Hang til stærke Drikke, og dette havde lidt efter lidt taget saadan Overhaand, at han blev ubrugelig til al Livets Gjerning; Som Opiumsrogerne sank han dybere og dybere og havde tabt al Æresfølelse. Benævnelsen »Ridderen af Stigen« havde han faaet deraf, at han gjerne om Aftenen fandtes døddrukken udenfor en eller anden Brændeviinskneipe, raabende om Hjælp, hvorpaa de altid tjenstvillige Vægtere efter at have fløjtet hverandre sammen lagde ham paa en af de Stiger, der brugtes for at tænde Gadelygterne, bandt ham fast dertil og derpaa afleverede ham i Raadstuen, hvor han sov Rusen ud, for Dagen efter at begynde det samme sørgelige Liv. Kun et Væsen var vedbleven at være ham tro og hengiven i al hans Elendighed, og det

var en hvid Hund, der fulgte ham, hvor han gik og stod; han havde lært den nogle Kunster for at skaffe Penge til Brændeviinen.

Den Anden hørte til Byens Kadreiere, og han havde faaet det betydningsfulde Navn »Tampen brænder« deraf, at han jævnlig blev greben i Smugleri med Skibsbesætningerne paa Rheden, og da bragtes ombord paa Vagtskibet for at faae sine reglementerede Slag Tamp.

Ved Løfte om frit Brændeviin en heel Maaned, havde flere faaet »Ridderen af Stigen« til at vise sig i et Par Reussere, rund Hat og en Borgeruniformskjole, men forøvrigt aldeles nøgen, og til at spadsere i dette Udstyr igjennem Strandgaden en smuk Sommer-eftermiddag og gjøre sine Reverentser for flere af de dér boende dydige Borgerfruer og Borgermadammer, og navnlig da for en, som man meente havde bevirket hans Drikfældighed, indtil han endelig blev taget ved Vingebenet af Politiet.

Den Anden fandtes ligeledes jævnlig døddrukken paa Gader og Spadsereveie, hvilken Tilstand nogle skarnagtige Mennesker en Gang havde benyttet sig af, til at afklæde ham og tjære ham paa flere iøjnefaldende Steder af Legemet, i hvilken Udpyntning han belyst af Solens Straaler blev henlagt paa en af Byens meest afbenyttede Spadsereveie og først fjernedes mange Timer efter.

Saadanne vare flere af Datidens Adspredelser.

Naturligvis havde Byen ogsaa Særlinge, der ikke hørte til Drukkenboldtenes Klasse. Den havde sin Lars Fix, Buen, Frederik Barbarossa m. m. fl., men disse vare Figurer, der kun havde sin Betydning for

Byens kaade Ungdom, der brugte dem som Skiver for sine Drillerier.

Der var imellem dem en stakkels afskediget Organist, som det især gik ud over, naar han tilfældigvis viste sig. Denne gamle, hæderlige Mand havde faaet Religionsgrublerier og var blandt andet grebet af den fixe Idee, at han begik en græsselig Synd ved at træde paa eller skræve over et Kors. Vilde man saaledes forhindre ham i at gaa ud, slog man blot med Kridt et Kors paa hans Dørtærskel. Han dristede sig da ikke til at træde over Dørtærskelen, indtil en eller anden velsindet Person af Husets Beboere forbarmede sig over ham og fik det slettet ud.

Viiste han sig tilfældigviis paa Gaden, hvad kun sjeldent skete af Frygt for den kaade Ungdom, kunde man være sikker paa, at han snart var omgivet af nogle af Byens Gadedrenge, der med Kridt slog Kors paa Stenene rundt om ham, og han blev da som tryllet fast staaende indenfor denne Cirkel, indtil en eller anden brav Borgermand i billig Vrede gav sig til at agere Politimand og lære Børnene at dandse Kjæpperyggedansen og udslettede Korsene.

Byen manglede da ei heller uhyggelige Personer. Den havde sin »M. med den emailleerede Næse« — en bekjendt Gudinde havde taget den rigtige — og sin »M. med Halsen«, og noget uhyggeligere Syn kunde man næppe see. Han havde tidligere, saavidt jeg husker, været Underfoged. En Gevækst i Nakken, der ikke var bleven borttaget i Tide eller maaskee ikke havde kunnet borttages uden Fare for Livet, udviklede sig lidt efter lidt saaledes, at den hang ned paa alle Sider om Halsen i en forfærdelig Tykkelse

og Længde, saa at han ganske havde faaet en Kre-
tiners Udseende, og til Slutningen blev det ham paa-
lagt ikke at vise sig paa Gaden om Dagen.

Et saadant Forbud behøvede man ikke at give
Dig, Du brave Tobakshandler B.; thi Du havde ved
at omdanne Dig selv til et levende Kjødbjerg gjort
Dig det selv umuligt at komme ud af Dit lille Huus
paa Strandgaden, men derfor undgik Du dog ikke den
kaade Ungdoms Drillerier, naar den fik et Glimt af
Dig at see i dine Vinduer og den saa deltag-
ende tilbød at hjælpe Dig ud at spadsere. Men
hvorfor vilde Du ogsaa være ene om at sætte en
tolvpundig Gaas eller et attenpundigt fyldt Hvidkaals-
hoved til Livs uden dog at føle Dig mæt? Og
hvilke Udgifter foranledigede Du Dig ikke selv ved
denne Graadighed, da Du skulde bruge fire Alen
Vestetøj, naar Andre lod sig nøje med een Alen! Ja
selv da Du ikke aarkede mere, men endelig skulde
begraves, gav Du Publikum nok at tale om, da man
maatte slaae Vinduespillerne ud og nedrive en Deel af
Muren, for at Du kunde komme derigjennem!

Og hvilken Afvexling i Dagens Løb ydede ikke
I to fortræffelige Frugtsælgersker med de deilige Kirse-
bær paa en Pind, Stikkelsbær, Æbler, Pærer og smel-
tende Brystsukkere m. m. m., Du Moer Sidse og Du
Moer Slingerup! Hvorfor kunde I dog aldrig holde
Fred en heel Dag? Hvor kunde det dog falde Eder
ind at tage Stade hver paa sit Hjørne af Steen- og
Bjergegade, hvor der ikke var ti Alen imellem Eder,
en farlig Nærhed for saa let fængelige og stridbare
Væsner som I to!

Ja, Moer Slingerup, det var virkelig Din Jalousi,
fordi Moer Sidse havde den største Søgning, der altid

begyndte Stridighederne. Kunde Du da ikke indsee, at det hidrørte fra, at Moer Sidse altid saae saa reenlig og pyntelig ud som al hendes Frugt, hvad Du just ikke gjorde, og fordi hun havde et større Udvalg end Du? Og var det rigtigt handlet af Dig at fordrive Moer Sidse fra hendes mangeaarige Stade, og tvinge hende til at drage langt bort for at slippe fra dine hyperbolske Udgydelser? Moer Sidse tog jo alligevel Søgningen med sig.

Ei heller fattedes der dem, som vare berøvede Forstandens Lys, dog var deres Antal heldigviis kun ringe. Der var saaledes et ungt, smukt, godmodigt Væsen af god Familie. Man formeente, at han havde faaet en uhelbredelig Hjernerystelse ved under en Skøiteløben at falde og slaae Nakken imod Isen. Han var saa inderlig godmodig, at han gik frit omkring, og det faldt aldrig selv den kaadeste ind, paa nogen Maade at fortrædige ham, om man end ikke kunde undlade at smile, naar man saae ham væbnet med en lille Barnetræsabel, fordi han fandt, at der var saa mange farlige Røvere i Byen, eller naar han var pyntet med alle mulige Slags Ordener udklippede af Sølv- og Guldpapir. Det var først, da han begyndte at agere Kammerjæger og faldt paa baade om Dag og Nat at skyde med Bøsse paa sit Fædrenehjems og Naboernes Lofter efter indbildte Rotter, at man fandt det rettest at lade ham anbringe paa St. Hans Hospital, hvor han gjerne fortalte Enhver, at han var den eneste kloge, men at alle andre vare gale.

JØDEFEIDEN.

SPØRGER man om, hvad en Epidemi er, ja saa faar man af Enhver det Svar, at det er en Omgangssyge, som udbreder sig over en heel Egn eller Land, og angriber et stort Antal Mennesker eller Dyr; men spørger man derpaa yderligere, hvoraf det kommer, ja saa faaer man i Almindelighed det Svar, at det ligger i Luften, og dermed maa man saa lade sig nøje.

Det ligger i Luften! Ja der ligger virkelig meget i Luften, som man dog ikke ret kan faae Kig paa, om man end seer igjennem den allerbedste Kikkert, førend det er for seent at anvende præventive Forholdsregler. Udbryder der saaledes en Revolution i Paris, vuptil Dagen efter er den i Berlin, Wien, Rom, og det ligger altsammen, saa siges der, i Luften, og saa er man strax, i det mindste i den store Masse, paa det rene med den Sag, uden at man bryder sig om at forske videre om Grunden dertil.

Saaledes gik det da ogsaa for mange Aar siden, da Jødefeiden grasserede. Sygdommen begyndte et eller andet Sted i Tyskland, maaskee i Berlin, og da den jo laae i Luften, og da denne som bekjendt ikke staaer stille, om det end kunde synes saaledes paa en enkelt Dag, men tvertimod gaar med syv Miles Støvler, forplantede den sig hurtigt fra den ene By til den anden, hvor der fandtes Familier af Herrens udvalgte Folk. Den kom over Hamborg til Kjøbenhavn og var samme Aften i min Fødeby, hvor den grasserede to Nætter, men saa blev jaget paa Døren af Kong

Frederik den Sjettes brave Soldater for derpaa aldeles at forsvinde.

Det var naturligviis et Opkog af den gamle Historie, at det var Jøderne, der tærede paa Landets Marv og samlede dets Rigdomme, som gjentog sig. Efter at man i Aarhundreder ved en barbarisk og og mod al Christendom stridende Lovgivning havde tvunget dem til at kaste sig over Handelen for dog at friste Livet, eftersom man havde lukket alle andre Veie for dem, blev man nu misundelig paa dem, fordi de havde forstaaet at gjøre sig gjældende i den Retning. Jeg kan da ogsaa tænke mig, at der i meget store Stæder, hvor der var mange jødiske Familier, der ikke vare tilstrækkelig bekjendte for den store Mængde, kunde komme et Udbrud af denne Misundelse, thi det er mere end utroligt, hvor let den tankeløse Mængdes Lidenskaber og slette Instinkter sættes i en Bevægelse, der i et Nu gjennembyrder alle Skranker.

Og skjøndt Forholdene vistnok den Gang vare ganske anderledes end nuomstunder, og Jøderne her i Landet den Gang stode paa et langt lavere Standpunkt end i Nutiden og levede som en afsondret Deel af Folket, vil jeg dog for mit Vedkommende paa ingen Maade forsværge, at en saadan Epidemii ikke skulde kunne gjentage sig, naar en eller anden ydre Impuls træder til. Symptomerne i Rusland, Østerrig og Tydskland kunne næppe siges at være tiltalende eller gunstige.

Derimod var det mig alt den Gang virkelig ufatteligt, at Jødefeiden kunde udbryde i min Fødeby, thi dels var der den Gang kun meget faa Jødefamilier i Helsingør, næppe mere end otte til ti, og disse

vare velbekjendte for Enhver og agtede for deres retskafne, stille og bramfri Vandel, og det faldt aldrig Folk ind at betragte eller behandle dem anderledes end Byens øvrige Borgere, og dels var der imellem dem ingen rige, om end en enkelt Familie maaskee kunde henregnes til de velhavende.

Og dog skulde jeg opleve at see Mennesker i min kjære Fødeby deeltage i en saadan Raahed og Skandale, og det sandelig ikke alene af de laveste Klasser, der maaskee endog kun afgave den mindst talrige Deel.

Det Eiendommelige ved den, som vel det almindeligste ved alle saadanne pludselige Udbrud var, at den saa at sige opstod af sig selv og i et og samme Nu. Det var ikke Overlæg eller planmæssig Forberedelse, der fremkaldte den, men samme Aften, som det blev bekjendt, at den var begyndt i Kjøbenhavn, blussede den op i min Fødeby for at fortsættes i to Nætter.

I disse samledes, saasnart Mørket var falden paa, store Skarer af den Pøbel, baade lav og høi, som findes overalt selv i de mindre Byer, for at more sig med at molestere Jødernes Huse og navnlig at ituslaae alle Vinduer. Øvrigheden var, som det i Reglen gaaer, bleven overrasket og havde derfor ikke truffet nogen-somhelst Foranstaltning, og først den tredie Aften fandt Sværmen, at Militairet var rykket ud og havde sat dobbelte Poster ved alle Jødernes Huse eller Gaarde og paa de nærmeste Gadehjørner, da det ubetydelige Politi, der fandtes i Byen, var aldeles afmægtigt.

Den pludselig opstaaede Rasen forsvandt da lige saa hurtigt, som den var opkommen, og medførte kun Indtægter for Glarmestrene, men ganske vist en betydelig Ængstelse og Frygt hos de stakkels Jøde-

familier. Af disse blev dog heldigviis Ingen tilføjet personlig Overlast eller Vold. At dette ikke skete, hidrørte maaskee fra, at Vinduerne i den Tids Gaarde og Huse vare forsynede med Træskodder, der lukkedes indvendig fra og modstode Stenene, hvormed der bombarderedes.

Selv deeltog jeg ikke i dette uhyggelige Skuespil, men saae en Deel deraf paa nært Hold fra Vinduerne paa første Sal i min Faders Gaard, da der boede en Jødefamilie lige overfor, bestaaende af saa skikkelige og fredsommelige Mennesker som den bedste kristelige Familie. Min Fader havde tilbudt den Huusly den anden Dag, efter at Spektaklerne var begyndt, hvis de om Aftenen skulde blive fornyede, og nogle af dens kvindelige Medlemmer benyttede sig af dette Tilbud, men Mændene forbleve i deres Eiendom. Jeg hørte med et Indtryk af Afsky den sig nærmende Pøbelsværms Udraab: Hep, Hep, og bemærkede, at Flere, formodentlig de, der ledede Sværmen, og som sandelig ikke hørte til Samfundets laveste Klasser, vare maskerede, og jeg bemærkede navnlig En, der med en lang Stang, omgiven af et Lagen eller hvidt Klæde, der for en Deel tillige omhyllede ham, havde gjort sig meget høi, og som rundt omkring paa sin tilhyllede Dragt havde flere Lommer fyldte med Steen, hvis Indhold stod til Raadighed for Pøbelen.

Ligesaa snart Raseriet eller Epidemien var forbi, var det, som der aldrig havde været noget Fjendskab mod de derværende skikkelige Jødefamilier; alt gik sin vante Gang, som om der aldeles intet var passeret; Pøbelsværmen var atter sunket hen i sin daglige Sløvhed, men de besindige Borgere og Borgermadammer kor-

sede sig dog mange Tider derefter over denne skammelige Adfærd, som aldrig før var oplevet.

Selv Byens daværende Borgermester, der nedstammede fra en jødisk Familie, men havde ladet sig kristne og i Daaben antaget Navnet Steinfeldt, gik ikke Ram forbi, men var maaskee den, imod hvis Bolig Pøbelsværmens Raseri gik meest ud. Dens Beliggenhed udenfor Byen lige overfor Kirkegaarden gav en god Leilighed til uden stor Risico og skjult paa Kirkegaarden at kunne bombardere Vinduerne. Men om dette hidrørte fra, at han nedstammede fra Mosaiter, eller fra, at han af Smaaaborgerne var meget ilde lidt, skal jeg lade være usagt; sagtens var det en Blanding af begge Dele.

Han var forøvrigt en meget dygtig og klog Mand, der ganske sikkert efter bedste Evne virkede meget for Byens Vel, om han end var noget for eneraadig — men hvad skjærmer og sikkrer vel imod en Pøbels blinde Raseri?

Det heed sig, at han under Affairerne havde holdt sig skjult eller var bortrejst, og dette i Forening med hans antagne Navn gav Anledning til en skarp Vittighed fra en den Gang ung, men noget excentrisk Dame, der ei heller manglede Forstand og ikke frygtede for at sige sin Mening.

Ved et Middagsbord havde han maaskee søgt at være noget vittig paa hendes Bekostning for hendes Excentricitet, et af hendes svage Punkter, som hun var ømfindtlig for at faae berørt. Da der nu indtraadte en Pause ved Bordet, yttrede hun ganske høit, idet hun henvendte Ordet direkte til ham, at hun altid havde forundret sig meget over, at han, da han lod sig kristne, ikke havde antaget Navnet Steenskræk

istedetfor Steenfeldt, da det første dog fuldkomment vilde have svaret til hans under Jødefeiden udviste Bravour.

Damen nedstammede nok selv, efter hvad jeg mindes, fra en forlængst indvandret portugisisk Jødefamilie, som ligeledes i Tidernes Løb havde ladet sig kristne, men saaledes gaar det jo saa ofte her i Livet, at »Frænde er Frænde værst«.

POGESKOLEN.

MADAM Mogens Nielsen! I over to Menneskealdre har Du hvilet i din Grav, og de, der endnu mindes dig, blive færre og færre Aar for Aar; men de Faa, der endnu ere tilbage, sige vistnok med mig, naar deres Tanker gaae tilbage til deres tidligste Barndomsaar: velsignet være Dit Minde!

Hun var Enke efter en af Byens Færgemænd ved Navn Mogens Nielsen og vedblev, efter Datidens Skik og Brug, at bære Mandens fulde Navn, kun med den Forandring, at hun tiltaltes Madam.

Som Enke vedblev hun at høre til Byens Færgelav, idet hun holdt en Færgekarl, som stod for Driften, og hun eiede en mindre Gaard, der laae i Strandgaden.

Da hun derhos var barnløs, var det neppe Trang, der nødte hende til at holde Pogescole; men maaskee var det just hendes Barnløshed i Forening med Trang til Virksomhed, der havde bragt hende til at aabne dette Hjem for den opvoxende Ungdom, hvad enten den hørte til den kvindelige eller mandlige Deel af Menneskeslægten.

Du milde Gud! hvor var Du, og hvor fandt jeg dig, Hensovede, styg, da jeg første Gang ført ved hver Haand af min Broder og Søster stededes for dit Aasyn!

Hun, der vel den Gang nærmede sig de Tredsindstve, var meget lille af Væxt, men af et ualmindeligt Omfang, havde Arme og Been som Stolper og tyndt, graat Haar, som i Nakken var sammenrullet i en lille Tot, hvori sad en stor, sort Hornkam, der ragede et Stykke op over Issen, og som ved et sort Fløielsbaand, der omsluttede Panden, holdtes fast i Haartotten.

Bag det højre Øre sad altid en tyk Jernstrikkepind, der brugtes som Veiledningsstav ved Abc'en. Hun havde en fyldig Opstoppennæse, en bred Mund med svulmende Læber, som var prydet med nogle bruunlige Tandstumper, og paa den høire Side af Hagen sad en stor, sortegraa, haarrig Vorte eller saakaldt Skønhedsplet.

Efter Datidens Mode vare hendes massive, men hvide Arme blottede til langt over Albuerne, da Kjolen kun havde ganske korte Ærmer, der sluttede tæt om Armene, og Nederdelen var paa den Tid ligeledes meget kort, saa at man saae meget langt op paa Benene.

I de varme Sommermaaneder havde hun tillige bar Hals, og da Kjolerne vare temmelig nedringede, var det en ualmindelig stor Portion bart Kjød, man

saar, glinsende af Fedme. Derimod havde hun meget smaa, hvide Hænder og meget smaa Fødder, for hvilke det vistnok maa have været en vanskelig Opgave at bære dette levende Kjødbjerg.

Og dog var der Noget, der indtog Enhver, som kom hende nær, og det var hendes prægtige, klare, blaa Øine, hvoraf alene Velvillie og Kjærlighed udstraalede, og hendes milde, blide Stemme, der ikke kjendte til haarde eller bitre Ord.

Af ældre Folk sagdes det, at hun som ung skulde have været meget smuk; men den Tid laae jo et halvt Aarhundrede tilbage; maaskee var det Erindringen om hendes unge Dage, der stundom bragte hende til at friste alle eller de fleste af hendes smaa Elever, baade Piger og Drengene.

Thi af og til, om end kun sjældent, kunde det pludselig falde hende ind at sige: »hvem der holder meest af mig, skynder sig med at give mig et Kys«, og op styrtede da den hele Forsamling af Piger og Drengene og stormede fra alle Kanter om og opad hende for at blive den Første, der ydede hende denne Tribut.

Jeg maa dog oprigtigt tilstaae — til Skam enten for min Smag eller mine Følelser — at jeg, hvor meget jeg end holdt af hende, dog aldrig har kunnet overvinde mig selv til at yde hende denne Kjærligheds tribut, men altid forblev rolig siddende paa min Plads under dette Stormløb, hvormeget min Søster end halede i mig; men jeg var da ei heller den Dag i hendes Kridthuus.

Hun præsiderede i en solid Lænestol af en Façon, som Nutiden ikke kjender, med Ryggen mod Væggen og omtrent lige overfor Indgangsdøren, men dog saa nær et af Vinduerne, at hun kunde holde Øie med,

hvad der passerede paa Gaden, og det hørte da ogsaa til Dagens Orden, at hun skulde have sig en lille Passiar snart med En og snart med en anden af dem, der passerede forbi.

Foran hende stod et lille Bord, ved hvilket fandtes en Skammel, hvorpaa man stod op under Underviisningen, forsaavidt man ikke var stor nok til uden denne Hjælp at naae tilstrækkelig høit over Bordfladen.

De første almindelige Skolefornødenheder, man medbragte, naar man indtraadte i dette Børneasyl, var Abc-Bogen, en Skrivetavle og et Pennalhuus med et Par Grifler.

Abc-Bogen, der den Gang brugtes, var dels den med Versene, der begynde med:

»En Abekat blandt Dyrene,
Meest findes liig et Menneske«,

og dels den med Afbildningen af den »dydige Christiane«, ved hvis Fødder der laae et, som jeg den Gang syntes, uforholdsmæssigt stort Garnnøgle, der lod befrygte, at hun aldrig vilde blive færdig med sin Strikning, og at Garnet vilde blive tilsmudset ved at trille omkring paa Jorden, samt med Afbildningen af den Blinde, der bærer den Halte mod et Kirketaarn i det Fjerne, og de rørende Linier:

»Den Halte seer, den Blinde gaaer,
Ved fælles Hjælp de Byen naaer.«

Tavlen var en af de almindelige sorte Skoletavler, men da Tiderne vare mere solide den Gang end nu, og da den skulde gaae i Arv til Efterfølgerne, blev den, forinden den toges i Brug, beslaaet med Blik paa Hjørnerne, for at den kunde holde i Sammenføiningerne, der just ikke udmærkede sig ved Styrke.

I den øverste Deel af Rammen var der paa Midten boret et Hul, hvori var bunden en Snor noget længere end selve Tavlen, og i Enden af Snoren var der i Reglen bunden en Hærefod til at vidske ud med. Om Udtrykket »at gaae over med en Hærefod« maatte have sin Oprindelse derfra, maa en lærdere end jeg afgjøre; men vist er det, at det den Gang var meget sjældent at see et Stykke Svamp bunden i Snoren.

Det saa vigtige Pennalhuus var af Blik, men det hørte den Gang til de store Sjeldenheder at see dem lakerede. I begge Enderne paa samme fandtes et Laag, men Rummet indenfor det Ene af dem var kun lille og bestemt til et Stykke Vidskelæder, naar man avancerede saavidt, at man begyndte at tegne med Blyant. Derimod kjendte man den Gang ikke til de nu saa brugte Brædder samt Spænderemme eller Tornystre til at bære sine Sager i.

Desforuden medbragte enhver ny Elev ved sin Indtrædelse sin egen lille Skammel at sidde paa. Herfra blev jeg dog fritaget paa Grund af, at jeg var den Sjette af mine Forældres Børnekuld, og disse i deres Forsynlighed i Lighed med Andre, der vare i samme heldige Tilfælde, fra Begyndelsen havde sørget for en Bænk eller Skammel, der kunde rumme tre Siddende. Jeg mindes da ogsaa, at jeg var noget misundelig paa min Naboes Søn, der var eneste Barn, thi han havde faaet en lille Lænestol med Sæde, der havde rødt Betræk.

Skolestuen, der tillige var Madammens Dagligstue, var et meget rummeligt Værelse, lyst og særdeles propert, og naar man kom ind for at begynde sin Dags Gjerning, maatte man selv tage sin Skammel, Bænk eller Stol fra Forstuen, hvor den udenfor Skole-

tiden havde sin Plads, og igjen bringe den derud, naar man gik bort. Forøvrigt var man ordnet i Rækker bagved hinanden med omtrent en Alens Mellemrum, og fra Vinduerne til den forreste Række var der fri Plads paa tre til fire Alen. De Mindre sad dog gjerne paa de forreste Pladser for ikke at skygge for de bagved siddende.

Det var baade Piger og Drengene, der optoges i Skolen. Af disse bleve i Reglen Pigerne flere Aar længere i den end Drengene, der som oftest forlode den med det fyldte ottende Aar. Standsforskjel kjendtes aldeles ikke, og skjøndt Mængden af Børnene vel nærmest hørte til de høiere Borgerklasser og til Embedsfamilierne, var der dog ogsaa mange af de jevnere Borgeres Børn, navnlig af hendes Standsfællers; Børneantallet var jo variabelt, men oversteg neppe tredive, naar det var talrigst.

Betalingen var meget billig. For Begyndere var den 4 Mark maanedlig, der lidt efter lidt steg til 9 Mark.

Skoletiden var fra Klokken ni til tolv og fra Klokken to til fire eller fem, eftersom det var Vinter- eller Sommertid, saa at der i Skoletiden aldrig brugtes Lys. Paa den Tid holdtes nemlig Middagsmaaltidet i alle Familier Klokken tolv eller i alt Fald mellem Tolv og Et, og Klokken Fem drak man Thee, hvorefter man Klokken Syv spiste til Aften, som oftest en Ret varm Mad.

Alt gik saa fredeligt og roligt. Jeg mindes ikke, medens jeg gik i denne Begyndelsesskole, at der nogensinde var, hvad der kunde kaldes Skoleuorden, eller at saadant forefaldt, naar man enten gik til eller fra Pogeskolen.

Det var Madammen, der selv lærte Begynderne at stave og læse reent, og det tog meget lang Tid, inden man af hende blev dimitteret som færdig i Læsning. Med de ældre Børn læste hun Katekismus og Bibelhistorie, og dertil kom hver Fredag nogle Vers af en Psalme, der maatte læres udenad i Hjemmet.

Naar man efter Madammens Formening var fuldkommen i Stavning og Læsning, gled man for en Deel ud af hendes specielle Raaderum og ind under Vingerne paa hendes Medhjælperinde.

Denne var en Frøken Sommer, der med en blind Moder beboede den øverste Etage i Madammens Gaard. Hun havde sin Plads paa en Forhøining ved et af Vinduerne, nærmest ved Indgangsdøren.

Om Eftermiddagen, hvor i Reglen kun de større Elever besøgte Skolen, og der altsaa var rigeligere Plads og derfor større Fred og Ro, sad altid hendes blinde Moder i Madammens Sofa og beskæftigede sig med at vinde Garn, hvilket var det eneste, hun kunde sysselsætte sig med.

Under Frøken Sommers milde Veiledning fortsattes da først og fremmest Læsningen. Dertil benyttedes »Børnevennen« — ikke den af P. Hjort, men en meget større, hvis Forfatters og Udgivers Navn er gaaet mig af Minde — og »Robinson Crusoe«; men hun underviiste ogsaa dem, der vare henviiste til hende, i Fædrelandshistorie, Geografi samt i Tydsk, og Pigerne lærte hun den finere Syning og den saakaldte Brodering.

Desforuden underviistes samtlige Elever naturligviis i Regning og Skrivning af en udmærket dygtig Lærer, en Overfyrværker Schjøtt. I Regnetimerne blev man siddende paa Skamlerne eller Bænkene med

Tavlerne paa Skjødets, men i Skrivetimerne blev et stort Bord med nedfaldende Klapper eller Fløie, som havde sin Plads ved en af Væggene, bragt ud paa Gulvet og slaet op, og derved sad eller stod man og skrev.

Det var dog kun de Elever, der vare komne saa vidt, at de skreve med Penne; de Mindre, der endnu ikke vare voxede fra Tavle og Griffel, bleve siddende paa deres almindelige Pladser. Forskrifter brugtes ikke, men Læreren skrev selv for baade i Skrivebogen og paa Tavlen.

Man kjendte jo den Gang ikke til Staalpenne, men maatte nøies med dem, som Gaasevingerne kunde yde, og det var Læreren, der tilskar Pennene for Eleverne. Man havde derfor ogsaa flere Penne i sit Pennalhuus, for at man strax kunde skifte, naar den, der brugtes, blev stump eller sløv, og for at der ikke skulde tabes for megen Tid, medens Læreren tilspidsede de brugte. Enhver Elevs Penne vare derfor mærkede med hans eller hendes Navn, og Læreren kjendte nøie enhver Elevs Haand og vidste, om den krævede en haard eller blød Pen.

Charakterer gaves der ikke i denne Skole. Hvor der var flere Sødskende samtidig i Skolen, kontrollerede den Ældre den Yngre, og derhos var det Skik og Brug, at Mødrene et Par Gange om Aaret aflagde Madammen et Besøg og omvendt hun dem, og saa bleve Børnene og deres skolelige Vee og Vel da ved Kaffe- eller Theebordet den væsentligste Gjenstand for Underholdningen.

Ei heller blev der afholdt nogen offentlig Examen, og ligesaa lidt kjendtes korporlige Straffe i Pogeskolen. Vel hang der ogsaa i Nærheden af Madammens

Plads en »Mester Erik«, men den afbenyttedes aldrig. Da jeg har seet den i alle de Huse, hvori jeg i min Barndom kom, og de vare saare mange, og i Reglen hængende paa en iøinefaldende Plads, er jeg tilbøielig til at troe, at den brugtes som en almindelig Væggeprydelse, der ikke maatte savnes i noget vel meubleret Hjem.

Den eneste Straf, der i Virkeligheden anvendtes, var at staae eller sidde i Skammekrogen, af hvilke den Første anvendtes paa de større Elever, den Anden paa de Mindre.

Enhver af dem havde to Grader, en strengere og en mildere. Under Exekutionen af den Første vendte den Paagjældende Ansigtet mod Væggen, men blev man ikkun idømt den mildere Straf, sad eller stod man med Ryggen mod samme.

Men der brugtes foruden disse Straffemidler, der jevnlige fandt Sted, derhos et for de barnlige Sjæle frygteligt Skræmmebillede, der kuede selv den meest gjenstridige, og hvormed der kun truedes, naar et eller andet altfor rebelsk Sind skulde bøies, eller der var gjort noget, som fortjente en meget alvorlig Advarsel.

Det gik ud paa, at Synderen skulde bringes ned i en mørk Kjælder og sættes i en Tønde, hvor det vrimlede af Rotter. Rædselen for dette Martyrredskab, som dog intet menneskeligt Øie kom til at see, virkede imidlertid saa stærkt paa de barnlige Gemytter, at der, naar man endelig ved Madammens Haand førtes paa denne forfærdelige Vei, var bedet om Forladelse i de ynkeligste Tonearter og paa det Indstændigste lovet Bod og Bedring, længe før man naaede Udgangsdøren til Madammens Kjøkken, hvorfra Nedgangen til dette Tartarus sagdes at være.

Det endte derfor altid med, at den Brødefulde fik Tilgivelse, inden Køkkendøren aabnedes, og at man slap med Skrækken.

Til Legeplads var der dels et ikke ubetydeligt Gaardsrum og dels en stor, aaben Baadeplads paa den modsatte Side af Gaden lige overfor Madammens Gaard, og denne aabne Plads kunde saaledes oversees fra hendes Vinduer. Man kunde her af Hjertens Lyst tumle sig enten i det Frie eller i den indelukkede Gaard, i hvis ene Ende der var anbragt en meget lille Vippe, ligesom der i den altid lukkede Gaardsport var anbragt flere Klattretove.

Drenge og Piger legede altid sammen under Tilsyn af en eller flere af de ældre betroede Piger, og jeg bemærkede aldrig, at der fandt nogen Strid eller Uorden Sted imellem dem; man kom meget fredelig og godt ud af det med hverandre.

ÆBLE DAGEN.

I min Barndom kjendtes det aldeles ikke, hvad der jo i en senere Periode blev — i alt Fald i de kjøbenhavnske Skoler — en til en saadan Yderlighed dreven Skik og Brug, at den hjemfaldt til Heibergs Satire, at Skolemadammernes eller Institutbestyrerindernes Fødselsdage højtideligholdtes af hele Skolen som store Festsdage, hvor enhver Elev bragte sin Gave

til Fødselsdagsbarnet, og hvor Gaverne lidt efter lidt stogede til betydelige Værdier og kunde tynde haardt nok paa en ubemidlet Familie.

Derimod havde denne Pogeskole en anden stor aarlig Høitids- eller Mærkedag, og det var den saakaldte »Æbledag«, som fandt Sted i Oktober Maaned, og som jeg ikke tør forbigaae, idet jeg ønsker at give et saa fyldigt Billede, som det er mig muligt, af en saadan Fortids-Pogeskole.

Der stod nemlig midt i Madammens Gaard et Løg-æbletræ af overordentlige Dimensioner baade med Hensyn til Stammens Omfang, dets Høide og Gre-
nenes Udstrækning, og det bar i heldige Aar Æbler i Tøndeviis.

Naar Plukningen — eller, rettere sagt, Nedrystningen — skulde finde Sted, thi det vilde have taget for lang Tid, hvis Frugten skulde have været nedplukket, havde Skolen ikke alene fri om Eftermiddagen, men deeltog ogsaa i Opsamlingen. Festen fandt altid Sted paa en tør og smuk Solskinsdag.

Om Eftermiddagen Kl. eet samledes alle Eleverne hos Madammen, og efter at de først vare blevne be-
værtede med Kaffe og Kryderbrød, begyndte den egentlige Morskab.

Først sattes Gaardens Brandstige op til Træet, hvorpaa hendes Færgekarl med et Par Hjælpere stogede op i det, og naar de havde faaet fast Fod deroppe, fik alle Børnene forfærdelig travlt med at slæbe Sengedyner og Puder af alle Slags sammen for dermed at bedække en stor Deel af Gaardsrummet rundt om Træet, for at ikke Frugten ved sin Nedfalden skulde blive stødt eller beskadiget. Derefter aftog man Sko eller Støvler for ikke at tilsmudse Sengklæderne og

stod nu parat, hver med sin lille Kurv, men i tilbørlig Afstand, for at ikke et eller andet malicieust Æble i dets Fald skulde slaae de smaa opad tittende Ansigter i Stykker. Alt var den meest spændte Forventning.

Endelig begyndte da paa Madammens Kommando Rystningen, og naar der laa et godt Lag af Æbler, og Rystningen atter paa hendes Befaling var standset, styrtede den hele Børnesværn ind, snart væltende over sine egne Been og snart over de Andres, da det ikke var saa ganske let at bevæge sig i Sengklæderne, snart kuldkastende sin egen fyldte Kurv og snart Kammeraternes, saa at det Hele ofte dannede et sammenrullet Kaos af Arme og Been, men selvfølgelig til Ungdommens allerhøieste Glæde og Morskab.

Naar det endelig var lykkedes de travle Samlere at faae opsanket den største Deel af den nedfaldne Frugt, og den var bragt i Huus, begyndte en ny Rystning og en ny Opsamling, og saaledes vedblev man, indtil Træet havde afgivet al sin Overflødighed af den gyldenrøde Frugt, hvilket paa Grund af Børnenes jublende Lystighed sjældent var forbi førend henimod Skumringen.

Af bare Ivrighed fik man ikke Tid til at fortære meget af Æblerne, skjøndt man havde fri Tilladelse dertil; men til Erstatning trakteredes man efter endt Arbeide, naar man havde faaet The og Smørrebrød, med stegte Løgæbler i Overflødighed. Den, der ikke morede sig mindst over denne Børnenes Glæde, var Madam Mogens Nielsen.

FORBEREDELSESSKOLEN.

SKOLEN var i samme Gaard, hvor Forstanderen boede, og laae paa Hjørnet af Stjernegaden og Brøndstrædet. Det var en Eiendom af en ikke ubetydelig Udstrækning, og i dens tre Længer eller Fløie — den fjerde Side dannedes kun af et Plankeværk, der skilte den fra Nabostederne — boede en stor Mængde Familier af en ligesaa forunderlig blandet Natur som selve Bygningen.

Skolen, eller rigtigere Skolestuen — thi der brugtes kun eet Værelse dertil — laae i den øverste Etage af Sidefløien, der vendte ud imod Stjernegaden, men da denne Fløi var en Alen eller to lavere end Hovedfløien, var der fra Forstanderens Beboelsesleilighed, hvortil den stødte umiddelbart op, gjort en Dør, hvorfra en Trappe paa tre til fire Trin førte ned i Skolestuen.

For at Eleverne kunde komme til den, maatte de gaa op ad en smal og just ikke meget proper Trappe i Porten. Denne Trappe førte op til en lang, smal Korridor, der oprindeligt havde været en ud til Gaarden aaben Svalegang, men som var bleven muret til og derved var bleven temmelig mørk, da der kun var anbragt et Par smaa Vinduer ud til Gaardsrummet.

Skolestuen selv var et temmelig dybt Værelse, der vel kunde være ti Alen langt og otte Alen bredt, med tre Fag lave Vinduer med smaa Ruder, der vendte ud til Stjernegaden. I Midten var anbragt et langt Fyrretræes Bord paa halvtredie Alens Bredde med Bænke af lignende Træ, men uden Rygstød paa de tre Sider, hvilke ligesom Bordet oprindeligt havde

været hvide, men ved Brugen i Tidens Løb havde faaet en skidengraa Farve, hvor ikke et eller andet væltet Blækhuis havde givet Bordpladen et sort Anstrøg.

Ved den fjerde Side, nærmest ved Vinduerne, var en almindelig Stol med Læderbetræk, paa hvilken Læreren præsiderede. Da den modsatte Endebænk stødte op til Væggen, var der ikke nogen aaben Gang om Skolebordet uden paa de tre Sider.

Hvilken Overgang at komme fra — jeg vil ikke tale om Hjemmets Værelser — men blot fra Madam Mogens Nielsens venlige, lyse Dagligstue, hvor Gulvet var sneehvidt, og Ruderne skinnede saa klare og rene, at enhver Solstraale kunde glæde sig ved at titte ind til os, hvor alt var pudset og pyntet hver Dag, som var det til en Fest — og ind i dette mørke, triste Skolehul, thi anderledes kunde det med Rette ikke benævnes.

Hvad vil det kunne nytte, at jeg siger, at Vinduerne, gjenembrændte af Solen, vare saa tilstøvede og tilrøgede, at man ikke kunde se gennem dem uden først med en vaad Finger at bane Vei gennem Smudset, at de kalkede Vægge ikke kunde mindes den Tid, de sidst vare blevne hvidtede, og Gulvet havde glemt, at der var noget, der kaldtes Vand, medens Kakkellovnens Tromle og Rør vare rustede op, fordi de aldrig bleve pudsede, og af Ærgrelse derover lod Tørverøgen trække ud paa forskellige Steder?

Selv om jeg dertil føier, at Stuen kun var fire Alen høi, og at Loftet, tilrøget og tilstøvet, i sin Ælde var bleven fuldstændig sort af Sorg over alle de Lidelser, det daglig maatte skue ned paa, vil man dog ikke kunne danne sig noget svagt Begreb om, hvor-

ledes den Hule var, hvor der daglig sammenstuedes henimod tredive Drengene i en Alder fra otte til fjorten Aar og derover.

Huhahl — hvor det løb mig koldt ned af Ryggen, da jeg første Gang traadte ind i dette Skolehul, og endnu efter saa mange Aars Forløb føler jeg en Gru ved at tænke derpaa.

Dog, Barnesjælen er vidunderlig elastisk, og der forløb neppe mange Dage, inden jeg ikke tænkte mere derover, og dertil bidrog vel meest, at jeg traf saa mange Lege- og Lidelseskammerater.

Jeg mindes, at da jeg havde faaet min Plads anviist ved det store aflange Bord, fandt jeg megen Interesse i at undersøge alle de i Bordpladen og paa Bænkene udskaarne Navne og Billeder af Dyr, Hunde, Heste, Huse, Mænd og Kvinder o. s. v., og jeg har vistnok selv i min Tid forøget disse Hieroglypher med mine Bidrag, skjøndt der vankede Prygl, naar saadan Vandalisme opdagedes.

Og Prygl vankede der Morgen, Middag og Aften.

Pryglesystemet florerede, hvad Skolelivet angaaer, til langt ind i Tyverne, og forsaavidt angik Læredrengene, Tyende og i Særdeleshed de ulykkelige Soldater, vedblev det endnu mange Aar efter i en oprørende Grad.

Huustugten i Forhold til Børnene var maaskee ved Læsningen af J. J. Rousseaus »Emile«, hvilken Bog jeg kan mindes i min Barndom at have truffet saavel hos mine Forældre som i flere Familier, i de bedre Samfundsklasser bleven en Deel formildet — jeg mindes saaledes ikke, at enten jeg selv eller nogen af mine mange Sødskende nogensinde have faaet korporelig Revselse af vore Forældre — men jeg kan for mine Brødrers og eget Vedkommende ikke sige det

samme om vort Skoleliv, fraeregnet den Tid, der tilbragtes i Pogenskolen.

I Forberedelsesskolen i alt Fald hørte Prygl, saa kunde man fristes til at sige, til de daglige Livsfor-nødenheder og kunde ansees som det ivrigst dyrkede Undervisningsfag.

Jeg maa i al Oprigtighed tilstaae, at jeg ikke veed den Ting, hvorfor der ikke regaleredes med Prygl. Kom man nogle Minutter for sildig i Skolen — Prygl! Kom man af Vanvare til at gjøre en eller anden Forstyrrelse — Prygl! Var man saa uheldig at slaee en Blækklat paa en Forskrift eller i sin Skrive- eller Stile-bog — Prygl! Hvidskede man til en af sine Kammerater, var man uopmærksom eller faldt man i Søvn en heed Sommereftermiddag, hvad undertiden kunde hænde, — Prygl! Og saa havde man Lectierne! Du milde Gud og Fader, hvilke Masser af Prygl er der ikke givet for dem i denne Skole, og hvilke Masser er der ikke tildeelt for Børnespilopper og Børneunoder!

Hvad specielt Lectierne angik, var det ikke alene Prygl, man fik for Mangler i dem, men man straffedes desforuden ved at maatte »sidde over« en eller flere Timer om Eftermiddagen efter endt Skoletid, hvorved der tabtes flere Timer af den Tid, der skulde bruges til Forberedelse i Hjemmet.

Denne »Siddende over« hørte ligesom Pryglene til Dagens Orden, men regnedes ingenlunde til den ulykkeligste Tid, man tilbragte i denne Skole. Ja, havde det ikke været for Skammens Skyld og for de Bebrejdelser, man fik i Hjemmet, kunde man godt have været fristet til at sætte Priis derpaa som en Vederkvægelse oven paa Dagens Anstrengelser.

Det var nemlig gjerne en lille udvalgt Samling

af de livligste og muntreste, men jeg vil just ikke sige de flittigste Drengene, der samlede dér, og da Skolen var uden noget Tilsyn, naar Forstanderen var gaaet op i sin tilstødende Beboelsesleilighed, bleve disse Timer, der skulde have været viede til Anger, Ruelse og Extraslid, altid nogle af de muntreste, uden at Nogen brød sig om eller tænkte paa Lectierne.

Man vidste jo, at han, træt af Dagens besværlige Gjerning og søgende Hvile i sin Families Skjød, ikke vilde komme igjen før nogle Minuter, før Straffetiden var endt, for at paasee, at Lysene bleve slukkede, naar det var Vintertid, og Lokalet derhos aflaaet, og da fandt han naturligviis Alle stille og tilsyneladende fordybede i Bøgerne.

Mellenitiden var derimod tilbragt med alle Slags Lege og Spilopper eller med at fortælle Historier; der var en Kammerat, der særlig udmærkede sig, og som havde et udtømmeligt Forraad af rædsomme Spøgelshistorier. Ja! jeg gjemmer ganske vist de bedste Erindringer fra denne Skole just fra hiin »Sidden over«.

Torturretskaberne vare dels Tamp, dels Rotting, men en nok saa piinlig Straf var den at faae flere Slag over Fingerspidserne, som af Læreren bøiedes tæt sammen, med Fladen eller den skarpe Kant af en Lineal. Forstanderen straffede aldrig paa den sidstnævnte Maade, men derimod en af Medhjælperne, en gammel, graahaaret Adjunkt fra den lærde Skole; formodentlig var det Reminiscenser fra hans egen Skoletid. Derimod regnedes Ørefigen, Rusken i Haaret og Kniben i Ørerne kun som mindre Confect.

Elevantallet i denne Skole var noget afvexlende, men oversteg neppe i min Tid fireogtyve. Der undervistes af Forstanderen og en Medkollega af ham ved

Latinskolen, der var en meget gammel, sløv og tildeels affældig Mand, samt af et Par Timelærere.

Underviisningsgjenstandene vare Regning, Skrivning, Religion, Dansk, Historie, Geografi samt Tydsk og Latin. Det var selvfølgelig ikke store Ting, der ydedes i det sidste Sprog, da Hovedopgaven i saa Henseende kun gik ud paa at sætte Eleverne i Stand til at naae en af Latinskolens tvende nederste Klasser.

Underviisningstiden var fra 9 til 12 og 3 til 5 eller 6. Betalingen var fra 2 Rbdlr. til 15 Rgbmark maanedlig og i Lys- og Brændselspenge erlagdes aarlig 5 Rbdlr.

Der gaves ingen Charakterer uden til Examinerne, hvoraf der aarlig holdtes tvende, nemlig en henimod Paaske og en, den saakaldte Hovedexamen, i Slutningen af Juli Maaned, kort før Sommerferien tog sin Begyndelse. Man ordnedes derfor ei heller efter Nummer, men beholdt den Plads ved Bordet, som man ved Indtrædelsen i Skolen fik anvist, altid ved den nederste Ende af Bordet, men alt som de øverste Elever traadte ud af Skolen, rykkede man nærmere og nærmere op imod den for Læreren bestemte Plads.

Ved Optagelsen i Skolen trak man af et Spil Kort eller, rettere sagt, af de Kort, der endnu ikke vare udtrukne, eet, hvis Nævner man beholdt sin hele Skoletid. Jeg fik saaledes Spader Otte. Ved Skoletimens Begyndelse bleve samtlige udtrukne Kort af den ældste Elev lagte paa Læreren Plads, og den Elev, der ved Indtrædelsen i Skolen havde faaet det Kort, som i den enkelte Time blev trukket ud af Læreren, reiste sig for at prøves.

Hvad Grunden hertil oprindelig har været, veed jeg ikke, men jeg antager, at det hidrørte fra, at ikke

enkelte Elever skulde blive begunstigede ved en hyppigere Overhøring, end der med Føie tilkom dem, hvortil en Lærer, hvor der er et større Antal Elever i en Klasse, let kan fristes med de flinkere Elever.

Jeg kan i alt Fald fra min egen Skoletid huske Klasser, hvor der kunde gaae næsten en Maaned, forinden Klassens nederste Disciple bleve afhørte, hvilket jo kun kunde fremkalde LigeGYldighed og Sløvhed hos flere af dem.

Det er i sin Tid bleven mig fortalt, at den ældste Elev, hvem det paalaa at sørge for Kortenes Fremlæggelse paa Lærerens Plads, naar han hørte til de lukrative Hoveder, skal have forskaffet sig en lille Indtægt deraf, idet han tog en eller anden Betaling af den Elev, der fandt Anledning til at søge at unddrage sig fra en mulig Examination, idet han da, som ved et Tilfælde, lod dennes Kort blive liggende i Skuffen; men jeg maa dog tilføie: *relata refero*, thi jeg har ikke selv oplevet det.

Alt længe før min Indtrædelse i Skolen var der opstaaet den Skik at kalde de Elever, der havde trukket Spader eller Kløver for »Spartanere« og Ruderne og Hjerterne for »Romere«, og Spader- og Ruderkonger vare Partiernes Høvdinge eller Feltøverster. En staaende og saa at sige daglig Kamp rasede imellem dem, og Kampen fremkaldtes ved den mindste virkelige eller indbildte Fornærmelse fra en af Siderne, selv om den kun var udviist mod den Enkelte; thi det var en Æressag at bistaae Enhver, der hørte til Partiet, og Gud maa vide, hvor mange blodige Næser, blaa Øine og sønderrevne Kraver disse Kampe medførte; deres Tal var legio.

Til Skolens større Mangler maa ogsaa henregnes

den, at der ikke var Klasser, men at Disciple af forskjellig Alder og Udvikling sad blandede imellem hverandre, hvad der var lidet gavnligt saavel for de Yngre som for de Ældre, ligesom da ogsaa den, at Skolen var uden nogetsomhelst Tilsyn i Frikvartererne, og Disciplene udenfor Skolen, navnlig ved deres Bortgang, var uden Kontrol fra Forstanderens Side.

Den væsentligste Mangel var dog den, at der i Skolen selv savnedes den betydningsfuldeste Grundpille for et sundt og frodigt Skoleliv, nemlig Disciplinen. Den søgtes vel opretholdt ved de hyppige, ja daglige, korporlige Revselse, men skjøndt der i saa Henseende ganske vist ikke kunde klages over Sparommelighed, frugtede det kun saare lidt, ja skadede vistnok langt mere, end det gavnede.

Dette var vistnok nærmest en Følge af, at Forstanderen var af en hidsig, iilsindet Charakter, der bragte ham til at straffe baade i Tide og Utide, hvorfor Straffene ei heller bleve retfærdige.

Som Exempel paa den manglende Disciplin og tilige paa den Tone, hvoraf der endnu fandtes betydelige Levninger fra tidligere Tid, kan Efterstaaende, som passerede i min Skoletid, tjene.

Det var en Vintereftermiddag, Lysene vare tændte, og Forstanderens Collega læste med Disciplene. Under det Halvmørke, der herskede i det smudsige, tilrøgede Skolelokale, som kun oplystes af tre søvnige Tællelys, som ingen gad pudse, forsvandt to af Eleverne, som sad paa hver sin Side af Bordet, under dette, uden at Nogen af dem, der maaskee bemærkede det, i det Øieblik anede, hvad de havde til Hensigt.

Opløsningen skulde imidlertid ikke lade længe vente paa sig; thi lidt efter at de igjen havde ind-

taget deres Pladser, uden at Læreren havde bemærket Noget, hørtes pludselig et Overraskelses Udbrud fra denne, der lød som hans sædvanlige Mundheld »Skam for Djævelen«, og et Dump af noget Haardt imod Gulvet, hvilken Lyd nu gjentog sig meget hurtigt, som om Nogen slog med Trommestikker paa Gulvet.

Drengene havde nemlig benyttet deres Ophold under Bordet til at binde en Snor om enhver af Lærers Ankler, og idet enhver af dem havde beholdt den anden Ende af Snoren i Haanden, trak de nu i den gamle Lærers Been, som var han en Gliedermann, og forhindrede ham ved gjentagne Ryk fra at reise sig fra Stolen, da han ikke længer havde Fodfæste, indtil han endelig ved en Kraftanstrengelse og ved at stemme Hænderne fast mod Bordpladen fik Snorene revne ud af Drengenes Hænder.

Corpus delicti, Snorene, vare der; men hvem havde dristet sig til denne utilgivelige Kaadhed?

Dette kunde ikke udfindes, da de ikke selv paa den skete Opfordring angave sig og de ei heller bleve røbede af dem af deres Kammerater, der maatte have fattet Mistanke til dem paa Grund af deres Forsvinden under Bordet. Dertil var der altfor stærkt og godt Sammenhold, om den udøvede Kaadhed end ingenlunde billigedes af Alle.

At lade dette grove Brud paa Disciplinen gaae ustraffet hen gik dog ikke an, men da det nu ikke kunde lykkes at udfinde Gjerningsmændene, hvorledes skulde man da komme over denne Vanskelighed?

Skjøndt det maatte være klart, at ikke alle Skolens Elever kunde være skyldige, valgte man dog at give hele Skolen Prygl, uagtet det var evident, at man derved straffede langt flere Uskyldige end Skyldige.

Det var forøvrigt forunderligt nok, at de egentlige Skyldige ikke udfandtes, skjøndt der dog var en Deel Elever, der bestemt maatte have kunnet udpege Gjerningsmændene; thi forinden Exekutionen, der afholdtes i Forstanderens eget Værelse med en enkelt Discipel af Gangen, paabegyndtes, fristedes man ved Tilsagn om Fritagelse for Straf og Navnets Fortielse, naar man vilde angive de Skyldige.

Ingen svigtede imidlertid, og for Mange vare og bleve de Skyldige maaskee for bestandig ukjendte; men man var saa vant til Prygl, at en lille Dosis mere eller mindre ikke gjorde stort til Sagen.

DEN LÆRDE SKOLE.

DEN raa og stundom voldsomme Behandling, der tidligere havde fundet Sted ved Disciplenes Indtrædelse i Skolen, og som oftere var udartet til Mishandling, saasom naar Discipelen var Søn af en Jøde eller af Forældre, der paa Grund af deres Stilling vare ilde ansete, var i det væsentlige bortfalden eller i alt Fald meget aftaget inden min Indtrædelse i Skolen, og man risikerede i ethvert Fald ikke længer Liv og Lemmer.

Hvis Alt, hvad der i saa Henseende er bleven mig fortalt af ældre Mænd, der i deres Barndom havde

gaaet i Skolen, er sandt, og jeg har ingen Grund til at betvivle det, kan jeg finde det ganske naturligt, at Forældrene, hvad hyppigt skal være skeet i en tidligere Periode, ikke satte deres Børn ind i Skolen, førend de havde naaet en Alder, hvor de vare Stand til nogenlunde at værge sig, og det maa just ikke have været med nogen stor Glæde, at man den Gang begyndte Livet i den latinske Skole i Helsingør.

Det er endogsaa af flere bleven mig fortalt, at der var Elever, som Medeleverne vedbleve at tortere saa længe og vedholdende, at de dog til Slutningen nødsagedes til at forlade Skolen, hvor nødigt de end vilde. Men paa den Tid stegte jo Lærerne og Disciplene ganske gemytligt deres Flæsk og Kartofler i Kakkellovne og fortærede det ligesaa gemytligt i Forening, hvad der dog aldeles ikke forhindrede, at de Sidste maatte modtage deres Prygl, naar de ikke kunde deres Lectier.

Ganske fri slap jeg og mine Medfæller dog ingenlunde. Forinden vi nemlig fandtes værdige til at gaae op ad Minervas Trappe, maatte vi finde os i at modtage et Fodspark i posteriora af enhver af Skolens Disciple. Disse stode, inclusive Mesterlectianerne, — som vare nærmest indenfor Porten for at antyde, at de vare dem, der ogsaa vare nærmest til at forlade Skolen — opstillede i tvende Rækker overfor hinanden indenfor Skoleporten og hen til Trappen, der fra Skolegaarden førte op til Hovedtrappen.

Det hjalp ikke, at man ved et eller andet velmeent Spark fløi et Stykke frem; nei, man maatte smukt tilbage for at modtage det næste Spark, indtil man havde modtaget denne broderlige »salem aleikum« af enhver, som alt med Ret kaldte sig Discipel. Da

Skolen den Gang var temmelig talrig, var det ikke saa behageligt at gjenneengaae denne særegne Art af Spidsrodsstraf.

Naar denne Fodsparkningsproces var tilbørligt tilendebragt, blev man ved hvert Øre taget af to Mesterlectianere, medens en Tredie gik bag efter, og man førtes nu langsomt, Trin for Trin, op ad Trappen til første Sal, og for hver enkelt Trin fik man af den Mesterlectianer, der sluttede Troppen, med Haandfladen et alvorligt Slag paa det alt mørsparkede Siddekjød.

Var man endelig kommen op til den øverste Trappeafsats, holdtes en Tale af en af Mesterlectianerne, hvori man gjordes opmærksom paa, at Adgangen til Minerva Tempel, som man jo paa sin Vandring havde følt, var steil og vanskelig, og at den første broderlige Hilsen i Porten kun var et Symbol paa Veiens Besværligheder, men Ledsagelsen op ad Trappen var et Symbol paa, at det var Pligt for denne Gudindes Sønner som trofaste Brødre at hjælpe hverandre til at overvinde alle Vanskeligheder.

Saasnart Klokken slog Tolv, og Formiddagsskolen var forbi, stod Vandkuren tilbage, som bestod i, at man stilledes under Posten i Skolegaarden til Overgydelse ad libitum af enhver Discipel, der ønskede at poste, og der blev da ogsaa sjældent tør Trevl paa Synderen. Naar denne Ceremoni endelig var forbi, og man var bleven oplyst om, at dette betød, at Minerva taalte intet Smuds, fik man endelig Tilkjendegivelse om, at man nu kunde løbe hjem og glæde sine Forældre med, at man nu var at ansee og agte for verus discipulus scholæ helsingørianæ, og forøvrigt kunde man trøste sig til ved næste Skoleaars Begyndelse at optræde paa samme Maade imod de indtrædende Disciple.

Den sidste Behandling blev dog ogsaa ofte anvendt, naar Disciplene i en Klasse selv toge sig til Rette over en eller anden Kammerat, der havde gjort sig skyldig i Sladder eller lignende grov Forseelse mod den gjældende Klassesugt.

Det var meest de Troskyldige, det gik ud over, og navnlig dem, som begave sig præcis til Skolen for ikke at komme for sildig den allerførste Dag, og som ikke havde nogen Anelse om Faren. De, der havde Kammerater eller Venner i Skolen og af dem vare blevne underrettede om, hvad der forestod, undgik det ofte, idet de foretrak at komme for seent og faae den Irettesættelse, deraf kunde følge.

Disse Levninger fra en raare Fortid toge aarlig mere og mere af, ligesom Vandkuren selv i mine første Skoleaar ikke blev anvendt paa enhver ny indtrædende Elev, og fra det andet Rektorat bortfaldt den ganske.

Det var forøvrigt ikke nogen misundelsesværdig Stilling, man opnaaede ved at indtræde i Skolens nederste Klasse. Endnu i min Tid og nogle Aar efter, at jeg var kommen ind i Skolen, betragtedes Disciplene i denne Klasse som Mesterlectianernes fødte Tjenere. Man benævnedes af dem kun med Tilnavnet »Sinke« — Klassen kaldtes i de første Aar af min Skoletid aldrig andet end Sinkelectien — »Slave«, »Træl«, »Helot« o. s. v.

At maatte gaae i Byen for dem hørte til Dagens Gjerning. Snart maatte der hentes Papir eller Bøger, der vare glemte i Hjemmet, snart Røg- eller Skraa- tobak og snart Øl, Brændeviin og Kommenskringler. Ikke sjældent maatte man derhos selv gjøre Udlæg til Indkjøbene, som man aldrig fik tilbagebetalt. At vægre

sig derved medførte kun Ubehageligheder, da man i saa Fald kaldtes eller hentedes op i Mesterlectien og for sin Ulydighed blev lagt over en Bænk og tildeelt en Portion Strambux.

Heldigviis var en af mine Klassekammerater Søn af en Brændeviinsbrænder, der boede ikke langt fra Skolen, og ved hans gode Bistand kunde man faae Øl, Brændeviin og Kommenskringler paa Kredit hos Faderen. Man opgav da, til hvem man hentede det, men om han senere fik Betaling fra rette Vedkommende, er mig ubekjendt; det har vel neppe altid været Tilfældet.

Skolen havde den Gang og da i hele min Skoletid kun fire Klasser, der officielt kaldtes første, anden, tredie og fjerde Klasse, men i min Tid vedblev den første altid at kaldes »Sinkelectien«, og den øverste beholdt indtil Slutningen deraf sit gamle Navn »Mesterlectien«.

Den nederste Klasse gjennemgik man i Reglen paa et Aar, men den talte dog meget ofte flere Oversiddere, hvad der forøvrigt for denne Klasse ansaaes som en stor Skam. Anden og tredie Klasse vare toaarige, men meget ofte gjennemgik de begavede og flittige Disciple ogsaa anden Klasse paa eet Aar. Dette kunde vel ogsaa skee med Disciple i den tredie Klasse, men det hørte dog til de større Undtagelser.

Der blev naturligviis altid flere Oversiddere i hver enkelt Klasse, og da det derhos ikke strengt overholdtes, at man ikke maatte sidde mere end to Aar i een Klasse, var Følgen den, at der ofte var stor Forskjel paa Disciplenes Alder.

Den øverste Klasse eller Mesterlectien var meget

hyppig fireaarig, men ogsaa den kunde gennemgaaes paa tre Aar.

Skoletiden var saaledes otte- til niaarig, men kunde dog for enkelte særdeles begavede og flittige Disciple, der ved Indtrædelsen lige havde fyldt det tiende Aar og kom ind i anden Klasse, indskrænkes til sex à syv Aar.

I min Tid har jeg dog ikke oplevet, at Nogen maatte søge om veniam ætatis for at blive Student; den normale Alder var fra atten til nitten Aar.

Skoletiden var baade Vinter og Sommer fra Klokken otte til tolv om Formiddagen og hver anden Eftermiddag fra tre til fem og hver anden fra tre til sex, eller egentlig ni og tredive Timer.

I de mørkeste Vintermaaneder maatte man derfor brænde Lys i den første Morgentime og som oftest hele Eftermiddagen.

Skolepengene vare de ved Frdg. af 1809 bestemte 20 Rigsdaler aarlig, og desforuden betaltes i October og Januar Quartaler de saakaldte Brændsels- og Lysepenge. Rektor besørgede Indkjøbet saavel af Brændsel som Lys; nogle Aar før min Indtrædelse i Skolen bestod Brændselet i Tørv, hvoraf der aarlig indkjøbtes fire Hundrede Favne store Tørv. Senere forandredes dette til Bøgebrænde, uden at jeg mindes, hvormange Favne der aarlig købtes.

Da der under den anden Rektor først blev lagt i Kakkellovnen en halv Time, før Skoletiden begyndte, frøs man ikke saa ganske lidt i de første Morgentimer, navnlig i de største Klasseværelser, hvoraf det ene var saa stort, at der deri fandtes to Kakkellovne, men der blev aldrig lagt i mere end den ene af dem. — Disciple ne pleiede derfor, naar der tilfældigviis var et Par

Stykker Brænde tilovers ved Skoletidens Udløb, som kunde indtræffe, naar det en eller anden Dag var meget mildt i Veiret, omhyggelig at gemme dem under Bænkene i disse to Værelser for at have noget at staae imod med paa de meget kolde Dage.

Et stort Onde leed den lærde Skole den Gang af, ligesom den tidligere omtalte Forberedelsesskole, idet ogsaa den, og i en endnu langt høiere Grad, maatte aabne sin Favn for Mange, der ikke vare bestemte for Studering, hvad der navnlig gjaldt med Hensyn til de tre yngste Klasser.

Mange Forældre, der ikke havde Evne til at bære Omkostningerne, der vare forbundne med den private Undervisning, der var meget kostbar, men dog ønskede, at deres Børn skulde have en bedre Uddannelse end den, Borgerskolen kunde give, vare derfor tvungne til at tye til den lærde Skole. De toges da igjen ud af den ved det fjortende til sextende Aar, fyldte med en Deel latinske og græske Stumper, men uden til Gjengjæld at have lært synderligt af de levende Sprog og da navnlig Fransk, eftersom de levende Sprog paa den Tid var de lærde Skolers, i alt Fald Helsingørs lærde Skoles, svageste Side.

For de Disciple, der vare bestemte for Studeringerne lige fra deres Indtrædelse i Skolen, virkede det ikke mindre hæmmende, da Lærerne langtfra saa ofte kunde beskæftige sig med dem, som ellers vilde have været Tilfældet, og Ligegyldigheden og Ulysten, der af flere Disciple viistes for de Fag, for hvilke de ikke vilde faae Brug, tjente til at fremkalde en tilsvarende Stemning hos mange af deres Meddisciple.

Det hørte den Gang vistnok til de store Undtagelser, at Forældrene skjønnede saa meget paa Kund-

skabernes virkelige Værd, at de lode deres Sønner, skjøndt de ikke skulde gaae den studerende Bane, gennemgaae hele Skolen og tage Examen artium, forinden de lode dem gaae over i andre Livsstillinger; i alt Fald kjender jeg kun ganske enkelte Exempler derpaa fra Helsingørs lærde Skole.

Ogsaa paa Lærerne maatte det virke noget sløvende at være i Uvished, om den større eller mindre Deel af Klassens Disciple maaskee kun bleve i Skolen nogle faa Aar eller vilde gaae videre.

Det turde maaskee, i alt Fald til Sammenligning med, hvad der præsteres i Nutidens lærde Skoler, ikke være ganske uden Interesse at erfare, hvilken Kundskabsmængde der erhvervedes i en af Fortidens lærde Skoler for halvtreds til tredsindstyve Aar tilbage.

Jeg skal derfor efter Hukommelsen meddele, hvad der præsteredes i hver enkelt Klasse, og jeg troer ikke, at jeg skal gjøre mig skyldig i meget store Unøiagtigheder, skjøndt Et og Andet vel kan være falden ud af min Erindring efter saa mange Aars Forløb. Jeg maa derhos bemærke, at, hvad jeg anfører, kun gjælder de Aar, jeg selv tilbragte i de forskjellige Klasser, men Afvigelserne fra andre Aar har i min nærmeste For- eller Eftertid neppe været af nogen omfattende Betydenhed.

I den første eller nederste Klasse begyndtes med Latinen. Man læste en kortfattet Grammatik, og man maatte hver Dag lære en stor Mængde Gloser uden ad. Derhos læste man Cornelius Nepos. Om denne Forfatter just afgav en god Læsebog for de første Begyndere, er vel ikke udenfor al Tvivl. Timeantallet i Latinen var ugentlig saa stort, at man, inden Aaret

var omme, havde gjennemlæst og repeteret denne Forfatter mindst een Gang.

Derhos underviistes der i Fædrelandshistorie, Geografi, Bibelhistorie, Modersmaalet med tilhørende Stil, der i denne Klasse skete efter Dictat, Tydsk, Regning, Skrivning og Tegning. Iblandt de Bøger, der afbenyttedes, mindes jeg — blandt flere — »Mallings store og gode Handlinger«, Hallagers tydske Læsebog, Cramers Regnebog, Munthes Historie og Thonboes Bibelhistorie.

Der blev skrevet efter Sonnes Forskrifter, og da man ikke kjendte Staalpenne, maatte Skrivelæreren, ligesom i de tidligere Skoler, skjære Elevernes Penne, indtil disse selv fik den fornødne Færdighed deri. At man i et Tidsrum af eet Aar og med høistens to Timers Underviisning om Ugen ikke kunde gjøre store Fremskridt i Tegning, naar man ikke havde noget særdeles Talent, vil findes ganske naturligt; men jeg troer rigtignok ogsaa, at de Fortegninger, der brugtes, kunde have været bedre valgte. Man begyndte strax med at tegne de menneskelige Lemmer: Arme, Hænder, Fødder, Næser, Øjne og Rygge; men det var vistnok nogle forunderlige Ligheder, der kom ud deraf, og det meste af Tiden gik hen med at spidse Blyanter og Sortkridt og at vidske ud paa det, man tegnede. Kun i denne Klasse lærtes Tegning, og hvad Øiemedet dermed egentlig har været, har jeg aldrig ret forstaaet, naar det ikke skulde fortsættes i de andre Klasser.

I anden Klasse fortsattes de nævnte Discipliner, fraregnet Tegning, og Fagene forøgedes med Græsk og Fransk. I Latin læstes Phædri Fabler, og Cæsars galliske Krig begyndtes, ligesom der begyndtes med de latinske Stile og latinsk Grammatik. I Græsk læstes

Gedikes Chrestomathie, og Grammatiken paabegyndtes, men jeg kan ikke bestemt mindes, hvilken Grammatik der blev benyttet, men det forekommer mig dunkelt, at Forfatterens Navn var Nissen. Kalls Verdenshistorie og Riises saakaldte store Geografi dannede Grundlaget for Underviisningen i disse tvende Discipliner, og Stielers Atlas benyttedes i Underviisningstimerne. I Tydsk fortsattes Hallagers Læsebog, og der læstes derhos noget Grammatik, som dog meest indøvedes under Examinationen.

I Modersmaalet blev Stilene nu selvstændige Udarbejdelser i den fortællende Maade, og det brugtes ofte af Læreren at optegne paa Tavlen eller at dictere en Deel løse Ord, der skulde tjene baade som Ramme og Indhold for Udarbejdelsen, i hvilken derfor de opskrevne eller dicterede Ord skulde gjenfindes.

I Fransk brugtes en Tid Heidingers Læsebog, der dog senere afløstes af Gedikes Chrestomathie. Herslebs Bibelhistorie afløste Thonboes, og Balles Lærebog begyndtes, ligesom der til hver Religionstime i Hjemmet maatte læres en Psalme udenad.

I tredie Klasse fortsattes samtlige for anden Klasse fastsatte Discipliner, og Fagene forøgedes med Arithmetik og Geometri. I Latin afsluttedes Cæsars galiske Krig, forsaavidt dette ikke var skeet i anden Klasse, og af andre Forfattere læstes hele Sallust, baade den jugurthinske Krig og den catilinariske Sammensværgelse, to til tre af Terents' Komedier, hele Ciceros »de officiis« og den største Deel af Ovids Metamorphoser. I Græsk læstes Zenophons Anabasis samt en stor Deel af Herodot. I Fransk brugtes en større Chrestomathie og Deichmanns Grammatik. I Arithmetik og Geometri brugtes Bjørns Lærebøger.

I Modersmaalet forøgedes Stileantallet med en ugentlig Hjemmeudarbejdelse over et opgivet Thema. Rahbeks Læsebøger, baade den prosaiske og poetiske Deel, afløste Malling, og man øvedes i at recitere større Digte, hvoraf mange maatte læres udenad.

Ligeledes begyndtes med den tydske Poesie, hvortil afbenyttedes en større Chrestomathie med et Udvalg af de fleste tydske Klassikere, ligesom en saadan ogsaa benyttedes i Prosa.

I Religionen afløste Krogh-Meyers Lærebog Balles, Herslebs store Bibelhistorie afsluttedes, og der maatte læres et stort Antal Psalmer udenad af dem, der findes i evangelisk-kristelig Psalmebog.

I den fjerde Klasse endelig bortfaldt den tidligere Tavleregning, Skrivning, Psalmer og Læsning i Modersmaalet. De øvrige Fag fortsattes derimod og forøgedes med Hebraisk eller Engelsk. Valget af disse to Sprog stod frit; men den, som ikke ønskede at lære noget af dem, maatte opgive et større Kvantum i Græsk. I Hebraisk læstes første Mosebog. Versionen skete i de første Aar af min Skoletid til Latin, hvilket dog var ophørt, forinden jeg kom op i øverste Klasse. Pluraliteten valgte i Almindelighed Hebraisk. Der brugtes Lindbergs Grammatik.

I Latinen afsluttedes Ciceros »de officiis«, forsaavidt den ikke maatte være helt gennemgaaet i tredje Klasse, og der læstes nu af ham de fleste af hans Taler, saaledes: pro Roscio, de fire katilinariske, pro lege Manilia og pro Annio Milone.

Af Vergil læstes som oftest hele Æneiden, af Horats samtlige Odeer og Breve og af Livius gjerne fem Bøger.

Der skreves nu ugentlig tvende Stile i dette Sprog

i Hjemmet, hvorhos af og til en Time anvendtes til mundtlig Oversættelse fra Dansk til Latin. I Græsk afsluttedes Herodot, der læstes hele Zenophons Memorabilia, lidt af Platon eller Lukian og otte, tolv til sexten Bøger af Iliaden. Under Religionslæreren læstes tillige et eller to af Evangelierne i dette Sprog.

I Fransk brugtes Borrings Etudes litteraires og i Tydsk fortsattes med den poetiske Chrestomathie, hvorhos der læstes en af Schillers eller Goethes Tragedier, i min Tid: Götz v. Berlichingen, samt lidt af Lessing; men i disse Sprog brugtes ikke skriftlige Stile, hvorimod der undertiden mundtlig oversattes fra Dansk til Tydsk. I Modersmaalet havde man kun een ugentlig Opgave eller Stil, dels efter frit Valg, dels efter opgivet Thema.

Som Hovedregel indskjærpedes det at være konsekvent i sin Skrivemaade og at følge de bedste af vore Forfattere. Man kunde saaledes f. Ex. skrive Kjærlighed, Kjerlighed, Kiærlighed eller Kierlighed, men brugte man i en og samme Udarbeidelse tvende af disse Skrivemaader, ansaaes det som en meget grov Feil. Den samme Regel for Bedømmelsen sagdes den Gang at blive fulgt ved Prøverne til Examen artium.

At indvie Dagens Gjerning med Bøn eller Sang om Morgenens kjendtes ikke, og der gaves ikke Undervisning i Sang. Ei heller var Gymnastik eller Svømning paa den Tid henlagt til Skolen, men heldigviis var der et fortrinligt privat gymnastisk Institut, oprettet af tvende ualmindelig dygtige Gymnastiklærere, der stode ved det i Byen garnisonerende Regiment.

Der var ikke mange af Byens mandlige Ungdom, som ikke frekventerede dette Institut under deres hele Skoletid.

De gymnastiske Øvelser holdtes den Gang i Kronborg Slots tidligere Kirke. Denne var, efter at være berøvet alle sine kirkelige Prydelser, Alter, Prædikestol m. m. under Krigene i Begyndelsen af dette Aarhundrede først bleven indrettet til Fouragemagasin, og senere var den blevet omdannet til Gymnastiksal. Det var først i Christian d. 8des Regjeringstid, at den igjen indrettedes til kirkeligt Brug.

Da jeg kom ind i Skolen, var denne, forsaavidt angik Disciplinen, i meget betydelig Forfald.

De forskellige Elementer, hvoraf Skolens Disciple, paa Grund af de til den føiede ustuderende Klasser, bestode, har vistnok altid lagt Opretholdelsen af en strengere Disciplin Hindringer i Veien selv i en tidligere Tid, men i min Tid kom dertil, at Skolens Rektor nu ifølge den ustandselige Tid var bleven en Olding, affældig i høi Grad paa Sjæl og Legeme, saa at Styret var falden af hans Hænder, og der var ingen af de andre Lærere, der enten havde Villie eller Evne til at gribe det, ligesom det jo ogsaa vilde have stridt imod Pieteten mod den gamle Hædersmand.

Overlæreren var, uagtet hans iøvrigt saa elskværdige Charakter, noget for svag og godmodig dertil, og han var derhos alt en Mand paa henvend halvtredsendstyve Aar og af et ikke stærkt Helbred. Af Skolens tre fast ansatte Adjunkter var heller ingen i Stand til at bøde derpaa; thi den Ældste af dem baade i Alder og Anciennitet var, skjøndt han kun var halvtredsendstyve Aar, ældet længe før Tiden og læste derfor kun i de lavere Klasser; den Næstældste af dem i Anciennitet havde kun været ansat ved Skolen i omtrent otte Aar og var af en noget for iilsindet Natur, saa at han manglede den fornødne Sindsro og Aands-

ligevægt, som udfordredes dertil, og den yngste Adjunkt havde kun været ansat ved Skolen i tre eller fire Aar og var ikke ganske fri for nogen Drikfældighed. Om de ved Skolen ansatte Timelærere kunde der i den Retning naturligviis slet ikke være Tale.

Gik det end i selve Skoletimerne saa nogenlunde under Overlæreren og en af Adjunkterne, viiste det sig under de Andre saa meget grellere, hvortil kom, at Skolens Disciple i Frikvartererne og udenfor Skoletimerne vare aldeles uden Tilsyn, da Lærerne forlode Skolen, saasnart deres Læretimer vare forbi. Skolen var saaledes lidt efter lidt bleven en Tumleplads for alle Uvornheder og Daarskaber.

I de nederste Klasser læste man eller lod det være, alt efter ens eget Behag, thi Straf kjendte man ikke til, undtagen af den ene af Adjunkterne, som da rigtignok til Gjengjæld pryglede for sig selv og for de andre, naar han var i det Lune. — Under flere af Lærerne og navnlig i de sidste Eftermiddagstimer forsvandt ofte indtil Halvdelen af Klassens Disciple, idet de, under en eller anden anført Grund, fik Lov til at forlade Klassen og morede sig med at spille Langboldt eller andre Lege i et i Nærheden af Skolen beliggende Indelukke, der kaldtes »Løkken«, eller med om Vinteren at løbe paa Skøiter paa nogle ligeledes ikke langt fra Skolen liggende smaa Damme.

Enkelte Lærere bleve, og det endda ikke saa sjældent, selv borte fra Underviisningstimerne uden at melde Forfald forinden, og uden at Klassen derfor beskæftigedes paa anden Maade, og saadant Exempel fulgtes snart af Disciplene.

I den saakaldte Mesterlectie var Brændeviinsdrik og Snus ikke ukjendt, og en af Adjunkterne tog selv

af og til Deel i disse Bacchanalia, og det var endda ikke saa sjeldent, at man paa en rigtig varm Sommer-eftermiddag saa ham i Forening med den større Deel af Mesterlectionerne sidde i bare Skjortæærmer og holde Gilde i et lille Værelse, som afbenyttedes enkelte Timer om Ugen af de Disciple, der lærte Engelsk, og som stødte op til den daværende Mester-lectie.

Traktementet var meget tarveligt og bestod kun i Kornbrændeviin, Øl og Kommenskringler samt Røgtobak. Gilderne oplivedes med Sang, og man hørte ofte den den Gang bekjendte Studentervise: *filia mea dilectissima*, samt forskjellige af Horats' Oder, og det neppe de mindst slibrige. Et saadant Symposion kaldtes »at tage sig en Svømmetur«, men det kan jo ikke nægtes, at det var en egen Maade at studere paa eller styrke og opretholde Disciplinen.

Men selv i de Timer, hvor en saadan aabenbar Tilsidesættelse af mores ikke gik an, gik dog Brændeviinsflasken meget gemytlig, om end skjult, omkring imellem de haabefulde Minervasønner og tørstige Sjæle, og dens Indhold opsugedes ved et Sugerør, idet Lærken eller Flasken holdtes skjult under Bordet. Destoværre bleve paa den Maade Enkelte i denne Klasse indpodede en Lyst til Spiritus, som ikke senere forlod dem, og som bevirkede, at de tabtes for Studeringerne og bleve maadelige Subjekter i Livet.

Naar der, uanseet dette, dog lærtes en Deel og endda ofte ikke saa lidet i de nederste Klasser, saa skyldtes dette væsentligst, at de fleste af de faste Lærere vare saare godmodige og i Virkeligheden, uagtet deres menneskelige Svagheder, afholdte af Disciplene,

saa at man, nærmest foranlediget deraf, ikke ganske slog Streg over det Hele, og dels hidrørte det fra; at der mellem Timelærerne var flere Officerer, der, uden alt for stor Strengthed, hvad neppe heller vilde være bleven taalt, men med passende Alvor, forstode at forskaffe sig den fornødne Respekt i Timerne; men hovedsagelig var det vel Hjemmenes Skyld.

Dertil kom, at der mellem Disciplene selv altid fandtes en stor Deel, der holdt igjen, hvad i Reglen vistnok vil være Tilfældet i enhver Klasse, hvorved de letsindige Elementer, der som oftest vil findes imellem enhver Samling af Drengene, holdtes noget i Ave og fandt en Modvægt.

REKTOR MEISLING.

AL denne Uorden og gamle Slendrian trivedes dog kun ret under min første Rektor, Professor Jens Berthel Møller. Dennes Efterfølger, Professor Simon Sørensen Meisling, fik snart ryddet op i Hvepse-reden.

Det var just ikke opmuntrende eller tiltalende Rygter, der løb omkring i Byen om den nye Rektor forinden hans Ankomst, og nogle af Lærerne omtalte

med en vis Tilfredsstillelse ligeoverfor Disciplene, at Piben nu vilde faae en anden Lyd, men jeg er meget tilbøielig til at antage, at disse selv følte sig mindst tilfredse med det skete Valg.

Ikke heller havde han efterladt sig noget særdeles gunstigt Minde fra de Aar, han tidligere havde været ansat som Adjunkt ved Skolen, hvorom man hørte mere end nok af dem, der havde kjendt ham fra hiin Periode.

Han stod saaledes som en frygtelig Blaaskjæg for den ventende Ungdom, og hvad der saaledes blev varslet Disciplene, skulde ogsaa tildeels gaae i Opfyldelse, men paa en noget anden Maade, end det antoges, og det blev maaskee til Gavn for de Fleste af dem, der vare komne ind i Skolen i Rektor Møllers sidste Leveaar.

De første Forandringer, der sporedes inden hans Ankomst, vedrørte Skolebygningen og Skolelokalerne. Medens de sidste gjordes forsvarligen i Stand, Vægge og Lofter hvidtedes, og Katheder, Borde og Pulte opmaledes, afgave den afdøde Rektors Værelser i denne Tid de fornødne Skolelokaler, for derpaa senere selv at underkastes en ganske vist i høi Grad fornøden Reparation.

Forventningens Dage, hvor mange de end vare, fik dog engang Ende. Det var i den smukke Foraarsmaaned Mai, at Rektor Meisling personlig præsenterede sig, og kort efter Ankomsten, medens den Ene nysgjerrigt spurgte den Anden, om han havde seet Blaaskjæg, blev man tilsagt at møde om Eftermiddagen Klokken tre i Skolens største Sal. Skolens samtlige Lærere og Disciple opmarscherede i Rækker langs med Salens Vægge, saaledes at Lærerne stode nærmest til Høire

for Kathederet, der var anbragt midt paa en af Endevæggene, efter deres Anciennitet. Til dem sluttede sig Disciplene i Mesterlectien og derefter fulgte de øvrige Klasser efter deres Nummer, saaledes at Disciplene i nederste Klasse kom til at staa nærmest til Venstre for Kathederet. — Alt var naturligviis i sin bedste Puds.

Det varede ikke mange Minuter, efter at Opstillingen var endt, inden han lod sig til Syne. Da han selv den Dag var i Galla, hvori jeg kun faa Gange har seet ham, skal jeg derfor anføre, at han præsenterede sig i sort Livkjole, graamelerede Permissioner, sort Vest og Fedtstøvler — blanksværtede Støvler har jeg aldrig seet ham iført. Han havde derhos en hvid Halskrave med meget store Flipper, men baade Krave og Flipper faldt meget stærkt i det gualladne. Om Halsen var derhos løst slynget et sort Silketørklæde, der gjerne kunde have været af et lidt proprere Udseende, og, hvad der var noget af det mærkeligste, med reent vadskede Hænder, samt med store Sølvbriller for Øinene.

Hans daglige Dragt den Gang var om Sommeren altid en mørkeblaa Kjole med blanke Knapper, sort Vest og graamelerede Beenklæder samt Fedtstøvlerne, og om Vinteren har jeg aldrig seet ham enten i Klasserne eller udenfor Skolen iført andet end en mørkegraa Kawai med en Mængde Slag, der skjulte Armene og de graamelerede Beenklæder. Men hvad enten det var Vinter eller Sommer, havde han altid saa skidne Hænder, at det næsten saa ud, som om han altid gik med sorte Handsker.

Der fandt ingen høitidelig Indsættelse Sted; han installerede sig selv.

Med Hænderne i Buxelommerne og med et kort

Nik til alle Sider gik han med sin vuggende Gang hurtigt igjennem Salen og steg op paa Kathederet. Det var let at skjønne, at han mærkede, at alles Øine hvilte paa ham, og at han følte sig generet deraf, og det var da ogsaa at tale imod Sandheden, naar man vilde sige, at han fremtraadte som Repræsentant for det Noble eller Skjønne.

Ved Indtrædelsen blev han fulgt af to alt voxne Personer, hvoraf den Ene var lille og undersætsig bygget, den anden derimod meget høi og ranglet; de stillede sig op i Baggrunden af Klassen.

Var den Høie ikke videre hyggelig at see paa formedelst hans magre og ligesom ledeløse Personlighed, hans indfaldne Ansigt, der uafbrudt bevægede sig, som gumlede han paa noget eller mumlede ved sig selv, hans lange, sorte Haar, der hang pjudsket og syntes betydeligt at trænge til Saxen, forøgedes det Sære ved ham end mere ved hans afstikkende Klædedragt, der hverken passede ham i den ene eller anden Retning.

Den viiste sig aabenbart at være forarbeidet af en lille Kjøbstads- eller Landsbyskrædder og afgjort syet til at voxe i, skjøndt han neppe voxede meget efter den Tid, thi Ærmeopslagene hang et godt Stykke ud over Haandleddene; de tynde, snevre Sommerbeenkæder, der ret lod see hans knoklede Magerhed, naar han bevægede Benene, posede stærkt for nedent, og Skjøderne paa den grove, graamelerede Spidskjole, han var iført, vare saa lange, at de snippede over hinanden og truede med at feie Gulvet. Havde Skolen ikke den Gang alt faaet en Discipel, der gik under Navnet »Graaspurven«, indtil han ombyttede det med »den kogte Reie«, da han senere blev

Landkadet, vilde det første af disse Tilnavne uden Tvivl være tilfalden ham.

Enkelte af de Yngre, der paa Grund af den særskilte Plads, paa hvilken de stillede sig i Salen, og deres tarvelige Klædedragt ikke ret vidste, hvortil de skulde henhøre dem, og for hvem det den Gang var ubekjendt, at Rektor medbragte to Pensionairer, antog i deres ungdommelige Phantasie og Naivitet, at det var Skolens fremtidige Pedeller, hvis Tilstedeværelse skulde forøge Høitideligheden, indtil de til Slutningen fik Oplysning om, at det var to vordende Meddisciple.

Den Ene af dem heed *Hviid* og blev anviist Plads mellem de Disciple, der stode for Tour til at dimitteres samme Aar, den anden var den senere saa berømte *H. C. Andersen*; men han maatte finde sig i at indtage den nederste Plads i Klassen, indtil Omflyttelse ved den første Maanedes Slutning kunde finde Sted, og han rykkede ikke meget langt op i den Tid, han forblev i Skolen.

Efter at Rektor, som anført, havde besteget Kathederet og holdt en meget kort Tale til Lærerne og Disciplene samt forelæst sin Bestalling, oplæste han de trykte disciplinære Skoleregler, der fremtidigen skulde følges, og af hvilke et Exemplar blev ophængt i hver Klasse, hvorfra de dog snart forsvandt paa en umærkelig Maade. Det var dem, som havde gjældt for Slagelse Skole, og før den Tid troer jeg ikke, at der eksisterede saadanne for Helsingørs Skole, da Rektor Møller i Begyndelsen af sit Rektorat havde protesteret imod, at de i Kathedralskolen i Kjøbenhavn gjældende indførtes i Helsingørs lærde Skole.

Af Reglerne fik nogle en større og nogle en mindre

Omtale; men Paragraferne om Disciplenes Reenlighed gik han over med meget let Haand. Derefter udtalte han nogle alvorlige Slutningsord og advarede imod Indisciplin, som fremtidig ikke vilde blive taalt, og derpaa gav han Skolen fri den Eftermiddag.

Det Hele foregik med en forunderlig Hurtighed, som om hans eneste Formaal var hurtigst mulig at blive færdig og unddrage sig den almindelige Opmærksomhed.

Jeg kan derfor ei heller sige, at Høitideligheden gjorde noget stort Indtryk paa mig i Forhold til den spændte Forventning, hvormed den var imødeseet, og jeg var derhos altfor beskjæftiget med at tage det ny »Uhyre« — saaledes var Rektor alt bleven døbt af Disciplene — i skarpt Øiesyn og at more mig med at betragte Lærernes og de ældre Disciples i dybe Folder lagte Ansigtstræk, til at jeg skulde lægge nogen videre Vægt derpaa, men jeg mindes, at jeg og mine Skolekammerater bleve meget glade ved at faae fri om Eftermiddagen, der gav os Leilighed til at spille Langboldt paa Grønnehave.

— Og dog begyndte der fra den Dag for mig og mine Jevnaldrende et ganske nyt Afsnit af Skolelivet, vistnok ogsaa med Feil og Mangler, men ubetinget til Disciplenes Fordeel.

Der kom Ro og Fred i Skolen, hvortil den saa høilig trængte, og Meisling, der den Gang var i sin kraftigste Alder, var i alt Fald i Begyndelsen af Rektoratet Mand for at sætte sig i Respekt baade hos Lærere og Disciple, uden at der dog mærkedes nogen- somhelst fremtrædende Strengthed. Tvertimod ophørte fra den Tid den korporlige Revselse, som en eller

anden Adjunkt hidtil havde troet at kunne udøve paa egen Haand.

Ingen legemlig Straf kunde nu længer tildeles nogen Discipel uden efter Rektors Befaling og under hans Tilsyn, og jeg mindes ikke, at nogen saadan blev given i min Skoletid, efterat han havde tiltraadt Rektoratet. Der var vel dem, der for en eller anden Forseelse blev kaldt op til ham paa hans eget Værelse; men Synderen slap i Reglen med en alvorlig Irette-sættelse og i særdeles grove Tilfælde med Trudsel om i Gjentagelsestilfælde at blive udviist af Skolen.

Af yngre Skoledisciple, med hvem jeg har talt, har jeg senere hørt, at han ikke kunde taale at see Nogen græde, og at han strax ophørte med al Rev-selse, saa snart den Skyldige begyndte at fælde Taarer, hvad enten disse vare naturlige eller fremhyklede.

Ganske vist indtraf der samtidigt, eller i alt Fald saa at sige næsten samtidigt, flere Momenter, som støttede ham betydeligt i hans reformatoriske Bestræbelser og begunstigede disses gode Følger.

Dertil maa først og fremmest regnes, at der lidt efter lidt var opstaaet gode private Instituter, hvortil nu de Elever tyede, hvis Bestemmelse det ikke var at gaae den studerende Vei, og som saaledes ikke belemlrede Klasserne i den Grad som tidligere. Vel svandt Discipeltallet derved ikke lidt; men det var afgjort til Fordeel for de Studerende.

Oprettelsen af Sorø Akademi medførte ogsaa Tabet af nogle Disciple, der enten ikke kunde finde sig i Meislings Regimente, eller lode sig lokke af det Nye; men det var ganske sikkert ikke Skolens flinkeste Disciple.

Derhos tilførtes Skolen i de første Aar af hans Rektorat flere nye Lærerkræfter, da tre tidligere Adjunkter og den tidligere Overlærer i faa Aar dels afgik ved Døden, dels forflyttedes eller toge deres Afsked, og de ny ansatte Lærere havde faaet deres Uddannelse, efter at Forordningen af 1809 havde begyndt at bære Frugter.

Men en væsentlig Andeel i den hele Reorganisation kan dog ikke frakjendes ham eller den Maade, han styrede Skolen paa, hvorved han ikke alene gjorde sin Indflydelse gjældende paa Disciplene, men ogsaa paa Lærerne, hvor saadant gjordes fornødent.

Det var vel bekjendt for Disciplene, at han ofte, i alt Fald i de første Aar af sit Rektorat, eller naar en ny Adjunkt ansattes, listede sig omkring paa Gangene og lyttede udenfor Dørene til de forskjellige Klasser for at høre, om der var Ro og Orden, og om der arbeidedes. At dette ei heller var ubekjendt for Lærerne, er mere end sandsynligt, og det var maaskee ganske godt.

I hvert Fald hændte det oftere i de første Aar, naar en Klasse var noget høirøstet eller larmende, at han pludselig stak Hovedet ind af Døren. Saa han da, at Læreren var derinde, kunde han af og til lade sig nøie med at sige: »Ah! jeg troede ikke, De var tilstede!« men stundom vinkede han med Fingeren til Læreren, og naar denne da kom ind igjen, var det godt at mærke paa ham, at Samtalen ikke havde været af den behageligste Natur.

Var der ingen Lærer tilstede, var det blotte Syn af ham nok til at bringe Ro og Stilhed tilveie; men ofte gik han tillige ind i Klassen og forblev der, til Læreren kom, og var dette meget for seent, undlod

han ikke, selv i Disciplenes Paahør, at give ham en alvorlig Irettesættelse.

I det egentlige Frikvarteer — thi i de fem Minuter, der var fri mellem hver Time, forlode Disciplene i Reglen ikke Klasserne — bleve Disciplene nu stillede under Lærernes Opsigt, naar de legede i Gaarden, og i denne Inspection deeltog han selv skifteviis efter sin Tour og morede sig kosteligt, jo livligere de legede.

Den Behandling, som Mesterlectionerne tidligere havde været vant til at byde Disciplene i de nederste Klasser, blev ikke længer taalt, og ligeledes forstod han godt at aave de Rivninger, der stundom kunde opstaae mellem Disciplene af de forskjellige Klasser.

Dertil kom, at Meisling i sine reformatoriske Bestræbelser var af den vistnok i Almindelighed rigtige Anskuelse, at den Discipel, der ikke kunde tage Examen artium med en god første Charakter, ikke egnede sig til at gaae den studerende Vei og neppe heller kunde vente at absolvere Embedsexamen med bedste Charakter.

Dette meddelte han paa en skaansom, men uforbeholden Maade enkelte af de respective Disciples Forældre eller Værger, hvoraf nogle vare indsigtsfulde nok til at forandre Børnenes Fremtidsvei, medens andre, rigtignok for seent, maatte angre ikke at have fulgt et velmeent Raad.

At Discipelantallet derved yderligere svandt ind, er sikkert nok, men det er jo ikke alene disses Mængde, der skal yde det afgjørende Bevis paa en Skoles Dygtighed.

Jeg veed meget vel, at dette blev ham lagt til Last, og at hans Modstandere og personlige Fjender,

og af dem havde han ikke faa, erklærede, at dette kun udsprang af Forfængelighed hos ham, for at gjælde for en udmærket Skolemand, og at han paadrog sig flere Disciples Nag derved; men efter min Overbeviisning var dette ugrundet; thi han overlod ganske Forældrene at afgjøre det.

Og naar man har sagt, at han ikke alene var ugunstig stemt imod de Disciple, hvis Forældre ikke fulgte det givne Raad, men endogsaa forfulgte dem, saa holder jeg for mit Vedkommende for, at man er meget langt fra Sandheden. Jeg har i ethvert Fald ikke bemærket, at nogen saadan Discipel var udsat for anden Behandling end selv de flinkeste Disciple, uden forsaavidt deres ringere Begavelse eller større Mangel paa Flid gjorde dem oftere til Gjenstand for hans Satire.

Med Hensyn til dette mit Forsvar for ham skal jeg dog udtrykkelig bemærke, at jeg kun tager Hensyn til den Tid, jeg selv tilbragte i Skolen under hans Rektorat. Klagerne i den Retning opstod nok ogsaa i forøget Grad senere, og det er jo muligt, at han tidligt er bleven noget sløvet ved den Modstand, han fandt fra flere Sider.

Rektor Meislings personlige Ydre vil vel sagtens endnu være i mange af den ældre Generations Erintring, skjøndt det jo snart er en Menneskealder siden, han gik til Hvile. Saaledes som han saae ud i sine sidste Leveaar, saaledes saae han ogsaa ud, da han tiltraadte Rektoratet, fraregnet den Forandring, som Alderen lidt efter lidt havde frembragt, ligesom han ogsaa efter at være flyttet til Kjøbenhavn var noget forandret i den ydre Klædedragt.

Om Efteraaret og Vinteren til langt ud paa For-

aaret bestandigt den graa Kawai med de mange korte Slag, — da jeg sidste Gang under et Besøg her i Byen samtalede med ham paa Tivoli, havde han anlagt en blaa Kawai med et meget stort Slag og sort Kasket, men han var jo ogsaa pyntet den Aften, antager jeg; hans ikke store Person var bleven mindre, Legemet tiltaget i Omfang og Ansigtet stærkt blussende, — Kaskjetten, der var luvslidt og smudsig, trukket dygtig ned i Panden, de store sølvindfattede Brilller med de cirkelrunde Glas og Fedtstøvlerne, den hurtige, noget vrikkende eller vuggende Gang, der fremkaldtes ved, at han altid gik med Hænderne i Lommerne, det kun lidet soignerede, rødlige Haar, det rødmussede Ansigt med det satiriske Udtryk, den aldrig rene Halskrave med de store, altid gualladne Overfalds-Flipper, det løst bundne sorte Halstørklæde med de altid itubidte Snipper, og Hænder og Arme skjulte under Kavaislaget eller i Buxelommerne — Alt var saa at sige uforandret i alle de Aar, jeg har kjendt ham.

Som vel ogsaa bekjendt for dem, der have kjendt ham, var han meget kortarmet. Dette i Forening med en maaskee deraf følgende Vane altid at gaae med Hænderne i Veste- eller Buxelommerne for at skjule dette, havde lidt efter lidt givet Armene en meget kroget Stilling. Man har imidlertid meddelt mig, at det ikke hidrørte fra en Naturfeil, men skulde være fremkaldt under en Koppesygdom, han tidligt havde havt.

Jeg antog, at han paa Grund heraf ikke vilde have kunnet straffe personlig; thi jeg mindes, at han, da han engang i en Time — den eneste Gang, jeg forøvrigt har seet ham heftig — var bleven vred paa en særdeles dvask Discipel og vilde give ham et Slag

paa Kinden, ikke kunde udføre sin Hensigt og derfor, efter flere Forsøg, opgav det.

Af yngre Meddisciple har jeg imidlertid hørt, at han med Rotting skal have kunnet give meget alvorlige Slag, men rigtignok uden at være sikker paa, hvor han ramte, men tillige, at det sikkreste Middel til hurtig at blive fri for Straffen, var, at give sig til at hyle eller tudskraale, da han ikke kunde taale at høre nogen græde.

Reenlighed og Properhed med Hensyn til Legemet eller Klædedragten hørte ikke til hans stærke Side; men muligviis hidrørte dette just fra den foranførte Mangel ved Armene; thi den maa have forvoldt ham stor Besværlighed ved Af- og Paaklædningen, især da han var bleven ældre og mere korpulent, og det fortæltes derfor, at han ikke afklædte sig, naar han gik til Sengs, og den Mængde Duun og Fjer, der altid fandtes paa hans Klædedragt, kunde godt tjene til Bekræftelse deraf. Det blev ogsaa fortalt, at han en Gang om Maaneden — Nogle sagde, at det kun skete en Gang hvert Kvartal — da han ikke kunde hjælpe sig selv med den indre Paaklædning, blev af Konen underkastet en fuldstændig Renselsesproces, vadskedes over hele Legemet, hvorpaa han indsvøbtes i Flonel og derpaa klædtes paa og spadserede saaledes omkring, indtil næste Renselsesproces fandt Sted. En Deel deraf er vistnok Overdrivelse, men vist er det, at han maatte have Hjælp til den indre Paaklædning, og det maa derfor have været meget fristende for ham saa meget som muligt at unddrage sig den og at skifte den indre Ham sjeldnere, end det var ønskeligt for ham selv og for Andre, der kom ham meget nær.

Forunderligt nok har jeg af Flere, der havde

kjendt ham paa den Tid, han var Adjunkt ved Helsingørs lærde Skole, altsaa mellem 1808—1812, hørt fortælle, at han da skal have været, hvad man kalder, en Mode- eller Straajunker. Ja, det er mig sagt, at han i den Grad var kilden med Hensyn til Reenlighed, at han fordrede, at Duxen i Klassen aldrig maatte forglemme at henlægge et Stykke reent, hvidt Papir paa Kathederet, hvorpaa han kunde hvile Albuen. Havde Duxen undladt det, kunde han vente en alvorlig Irettesættelse for denne Forsømmelse og stundom faae en Bog sendt i Hovedet.

Hans Yndlingsdragt skal den Gang have været grøn Spidskjole med store blanke Knapper, drapfarvede Knæbeenklæder og guulkravede, høiskaftede Støvler med Guldkvaster foran.

Hvis dette maatte forholde sig saaledes, hvad jeg, efter de Mænds Troværdighed, der have fortalt mig det, ikke har Grund til at betvivle, maa mange forskellige Forhold have bragt ham til den modsatte Yderlighed. Han er jo imidlertid ikke noget enestaaende Exempel paa, at mange, baade Mænd og Kvinder, i et mere eller mindre heldigt Ægteskab eller i en ældre Alder blive noget skjødesløse og ligegyldige med Hensyn til deres ydre Person og med Hensyn til Legemets Reenlighed, om han end maaskee drev denne Ligegyldighed til dens yderste Grændse.

Hans mange Fjender og Modstandere havde i denne hans Ureenlighed en rig Mark at tumle sig paa, og de skaanede ham sandelig ikke i deres Samtaler, og gik de vel ogsaa stundom til Yderligheder i den Retning, kan det paa den anden Side ei heller nægtes, at han deri blottede sig altfor meget. Man hørte derfor

mange Anekdoter om ham i saa Henseende, hvoraf vel de fleste indeholdt et ikke saa lidet Gran af Sandhed.

Det fortæltes saaledes, og naturligviis som Noget, der afgjort var passeret, at han i et større Selskab kom i Disput med Biskop Fogtmann om Nødløgn's Berettigelse, der forkastedes af Biskoppen, men forsvaredes af Meisling. Under denne opfordrede Sidstnævnte da Biskoppen til at sige sin sande og uforbeholdne Mening om ham for derved at bringe Biskoppen i Forlegenhed. Da denne, der længe havde afpareret denne Opfordring, imidlertid vedblev at presses af Meisling, yttrede Biskoppen til Slutning for at gjøre Ende paa Disputen med et Smil paa Læberne: »Ja, ja, naar De endelig vil have min Mening om Deres Person at vide, vil jeg aabent sige Dem, at jeg anseer Dem for et stort Sviin!«; denne Yttring har sikkert fremkaldt en stille Latter hos flere af Gjæsterne.

At see ham med vadskede, rene Hænder hørte ganske sikkert til Undtagelserne, og jeg erindrer virkelig aldrig at have seet ham dermed uden paa den Dag, han fremstillede sig for den samlede Skole. Med de samme Hænder, med hvilke han Øieblikket forud havde rodet i Jorden, eller som han paa anden Maade havde tilsølet, saa man ham, uden at nogen Aftørring og end mindre Afvaskning fandt Sted, spise sin Frokost eller Aftensmad.

Uagtet der altid paa den Anretning, der til Frokost eller Aften bragtes ham op paa hans eget Værelse, naar der ikke var Fremmede i Besøg hos ham, lae en reen Serviet, Kniv og Gaffel, bleve disse Utensilier dog aldrig afbenyttede af ham. Af nogle Suurbrød, som han almindelig nød til disse Maaltider, udhulede

han med Fingrene den runde, bløde Deel, dyppede den ligeledes med Fingrene i Smørkanden og tog dertil en Bid af Kjødet eller Osten eller hvad andet, der kunde være paa Bakken.

Naar Maaltidet var til Ende, afslikkede han alle Fingrene i Munden og aftørrede dem derpaa i Haaret eller under Armhulerne. Derfor vare i Reglen Fingerspidserne indtil lidt over det yderste Knoled altid renere, men stak derved ogsaa saa meget mere af mod den øvrige Deel af Hænderne, der forøvrigt vare smaa og velformede.

Han maatte altid have noget at tygge eller bide paa, naar han læste, talte eller spadserede, enten et Straa, en tynd Pind eller en Stump af en Pennepose. I Mangel heraf tog han jevnlig Snipperne af Halstørklædet, der altid vare afbidte og trevlede, eller en Elfenbens Øreske, han havde i Vestelommen, og som da snart var i Øret, snart i Haaret og snart i Munden. Thi Munden var hans Afvadskningssted, og Haaret og Munden hans eneste Aftørringssteder eller Pennevidskere.

Peripatetiker var han i dette Ords fulde sproglige Betydning, og man kunde derfor træffe ham spadserende fra den aarle Morgenstund og til langt ud paa Eftermiddagen, naar han ikke havde Læsetimer, og helst med en eller anden Ledsager, som han kunde snappe op underveis, og hvem det morede ham at underholde med pudsige Historier og Anekdoter, hvoraf han havde et udtømmeligt Forraad, eller en bidende Satire, og det forstod han trods Nogen, men i mange andre Retninger hyldede han nærmest Diogenes' Lære.

Da hans Timer — han læste alene Græsk og

Latin med Disciplene i de øverste Klasser — i Reglen vare imellem de første Morgentimer, have de, som han læste med, mangan Gang i Vintermaanederne maattet sidde og dirre af Kulde. Thi naar han var bleven varm af Morgenturen og iført den tykke, graa Kawai derpaa kom ind i Klassen, gjaldt hans første Ord altid den forfærdelige Varme, der var, og uagtet det neppe havde brændt et Kvarteer eller en halv Time i Kakkelovnen, slog han et Par af Vinduerne op, foran hvilke han stillede sig selv til en behagelig Afkjøling, hvilket var høist ubehageligt for de frysende Disciple. Den store, graa Kawai, som han maatte have Hjælp til at faae paa og af, blev derfor i høi Grad afskyet af Disciplene, og i de forskjellige Smædeviser, der af enkelte af disse affattedes om ham, fandt man altid den omtalt.

Der blev vel flere Gange i den Anledning klaget til Skolens Forstandere, men han lo kun deraf, og af de Thermometre, der efter deres Foranstaltning bleve ophængte i Klassen, tog han ikke mindste Notits.

Han var Morgenmand, og hans Oversættelser af Anakreon, Ovids Metamorphoser m. m. m., ligesom hans øvrige Aandsarbejder, vare alene henlagte til Morgentimerne.

Klassens Dux, hvem det fra den Tid, han tiltraadte Rektoratet, blev gjort til Pligt at sørge for, at alt det Tilbehør, som var nødvendigt, var tilstede ved Skoletimernes Begyndelse, og som derfor maatte indfinde sig mindst et godt Kvarteer eller en halv Time før den ordinaire Skoletid, kunde da ofte, navnlig i den øverste Klasse, finde ham siddende, arbejdende paa en af Skolebænkene, hvor da hans Pen uden

megen Standsning løb hen over Papiret, og han skrev en rask, flydende og tydelig Haandskrift.

Det kunde da ogsaa af og til hænde, at Duxen maatte for ham oplæse det Latin eller Græsk, han oversatte, medens han selv fulgte med i sin Oversættelse eller omvendt, men det var meget sjældent, at han rettede et eller andet Udtryk.

Med disse Arbejder, og naar hans Skoletimer vare forbi, var hans Dags Hovedgjerning afsluttet, og han overgav sig da *con amore* til et *dolce farniente* den øvrige Tid af Dagen.

Da han, saa at sige altid, var spadserende, gik stærkt, var varmt paaklædt, havde stærkt Anlæg til Korpulence og var meget blodrig, blev han let tørstig, og han havde derfor i Reglen paa sine Spadsereture, især i de varme Sommerdage, noget kold Punsch eller Limonade med sig i en Flaske, hvis Hals gjerne stak frem af en Bag- eller Sidelomme, hvoraf han sans gène lædskede sig ved at drikke af Flasken.

Muligt er denne Tilbøielighed og Nydelse af Toddy tiltaget med Aarene, men naar man deraf har villet slutte og paastaae, at han var hengiven til Beruselse, eller som de onde Tunger hviskede, at han fra Klokken fem eller sex om Eftermiddagen ikke længer var sig selv ganske mægtig, da tør jeg med Bestemthed benægte det, forsaavidt angaaer min Skoletid. Jeg har haft ikke saa liden Leilighed til jevnligt at see ham om Aftenen og til forskjellige Tider, men jeg har hverken da eller nogensinde seet ham vise Spor af Beruselse, og skjøndt jeg flere Gange har seet ham nyde baade sin Frokost og sin Aftensmad, har jeg aldrig seet, at han dertil nød Spiritus. Ei heller

har jeg nogensinde hørt nogen Skolekammerat, paa hvis Ord man kunde lægge Vægt, udtale det.

Der var, forunderligt nok, bleven overordentlig meget af Barnet hængende ved ham hele Livet igjennem. Han sværmede for alt Slags Legetøj og kunde timeviis gaa og more sig selv og sine Børn i Bibliothekssalen, der var bleven Opbevaringssted for en Masse deraf, saa at Bordene vare fyldte dermed.

I Folkelivet med alle dets Afvekslinger levede og aandede han, og deri svømmede han som en Fisk i Vandet.

Han kunde staae hele Timer og see paa Rekruternes Øvelser og med den største Interesse iagttagende en drukken Mands Bevægelser og høre paa et Par Fiskerkoners Skjænderi, og med ikke mindre Fornøielse kunde han traske længe efter Narren ved den aarlige Hammermøllefest for at høre paa dennes tarvelige Vittigheder.

Ved ethvert Slagsmaal eller andet Opløb kunde man være sikker paa at træffe ham, og han havde en egen Maade at puffe Publikum til Siderne med Albuerne for at komme længst ind i Mængden og rigtigt nøie betragte, hvad der foregik. Han morede sig ligesaa godt som det yngste Barn ved at see og høre paa Mester Jakel, og han klukkede af Latter over Bajadernes fortærskede Spøg.

Man kunde derfor være vis paa at see hans velbekjendte Personlighed overalt, og altid mellem de Forreste, hvor der var noget at see eller høre for eller uden Penge. Han var en sikker Mand ved Vagtparaden, som han trolig fulgte den hele Vei, og han var en sikker Indtægt for enhver Taskespiller, Gjøgler eller Foreviser af vilde Dyr eller Naturmærkværdigheder.

For Theatrets Præstationer var han passioneret, og han skrev ogsaa nogle Smaating for Helsingørs daværende private Theater, der kaldtes »Dramatiken«. I hans sidste Leveaar, efter at han var flyttet til Kjøbenhavn, har man sagt mig, at han var en stadig Gjæst i Tivoli, og at man dér kunde see ham ile fra det Ene til det Andet, for at Intet skulde gaae tabt for ham.

Ogsaa har man meddelt mig, at han fra den Tid var en flittig Medarbejder ved det i sin Tid udkommende Blad »Korsaren«, men hvorvidt dette virkelig har været Tilfældet, maa jeg lade staae hen.

Han forstod som Bien at drage Morskabens Sødme af Alt, og dette vedvarede vistnok til hans Død.

Der var i hans almindelige Ansigtstudtryk, selv naar det var i fuldstændig Ro, et eiendommeligt lunefuldt, satirisk Udtryk, navnlig ved Munden, og det saa ofte ud, som om han lo i sit Indre, hvilket afspejlede sig, maaskee ham selv ubevidst, i Ansigtstrækkene.

Medens derfor Nogle fandt, at han havde Lighed med Sokrates' velbekjendte Billede, meente Andre derimod at finde noget Mefistofelisk ved ham. Vist er det, at hans Øine kunde tindre med et forunderligt Liv og med et hyppigt veksende Udtryk, som ligesom kastede et Skjær over de andre Ansigtstræk; men det er ogsaa vist, at han kunde see rigtigt deeltagende, venligt og godt paa En, om dette end sjeldnere var Tilfældet, selv om det Satiriske vedblev at afspejle sig i Ansigtstudtrykket, og jeg for mit Vedkommende har fundet, at det almindelige Udtryk var mildt og venligt, ligesom jeg aldrig har seet det ophidset eller fordreiet af Vrede eller Lidenskabelighed.

Neppe er en Eneste af hans mange Disciple, selv om han maatte have været af de meest begunstigede, i sit Skoleliv ganske gaaet fri for at føle Brodden af hans Satire. Han havde derhos et eget Greb og skarpt Øiesyn for at udfinde Disciplenes smaa menneskelige Svagheder, som da gjerne bleve trukne frem og maatte holde for. Ganske vist gik han heri ofte langt videre med En eller Anden af dem, som han ikke yndede eller, som man siger, havde faaet et godt Øie til af en eller anden Grund; men der er jo ogsaa stor Forskjel mellem en Klasses Disciple.

Mod disse var det dog ikke saa meget Satiren, han brugte, dertil satte han ikke Priis nok paa dem, og undertiden kunde det vel falde ham ind at bruge Udtryk som: at Vedkommende passede bedst til en Stilling som Generaldagdriver eller vilde afgive et godt Billede som Kudsk paa en Skraldevogn, eller at naar den Paagjældende ret vilde vide, hvad Romerne forstode ved et »pecus«, saa kunde Vedkommende blot betragte sig selv i et Speil. —

Men dette var, som sagt, kun til ganske Enkelte, som han af en eller anden Grund havde faaet noget imod, enten paa Grund af deres Dovenskab eller Lige-gyldighed. Imod de Andre var det den egentlige, bidende Satire, der ret snærtede den, som den ramte, og som ofte fremkaldtes ved Feil i Oversættelsen eller ved de givne Svar; men man var jo værgeløs lige-overfor ham, og det hører jo ikke til de vanskeligste Opgaver at slaae sig til Ridder paa den, der paa Grund af Forholdene er tvungen til at tie stille.

Han var, som bekjendt, ikke noget Pragtexemplar paa Reenlighed, men snarere paa det Modsatte, og det var, som han fandt en særegen Lyst til at kaste sig

over En eller Anden, som gjorde sig en Fornøjelse af at være mere soigneret i sin ydre Fremtræden, hvad enten dette nu udsprang af Erkjendelse af, at han selv stod saa langt tilbage i den Retning, eller fordi han havde Aversion imod at see megen Pyntelighed hos den enkelte Discipel. Vist er det, at han, naar Lunet stod dertil, kunde see sig gal paa en saadan, og ligesom Tyren kommer i Raseri ved den røde Farve, kunde han komme i en saadan Tilstand ved at see meget propert Lintøi og Flipper eller ved parfumeret Lommelørklæde eller duftende Haar.

Det Ærgerligste var egentlig, at det ofte var overordentlig vanskeligt for Klassens øvrige Disciple at afholde sig fra at bryde ud i en almindelig Latter, der endogsaa stundom kunde rive den stakkels Synder med; men de, der toge sig Verden let, trøstede sig med de bekjendte Ord: hodie mihi, cras tibi, idet man var forvisset om, at der var ingen, der gik sin Snært forbi. Det hørte nu en Gang til hans Natur.

Det havde ganske vist været ønskeligere for ham selv, om han havde brugt Satiren mindre; thi den tjente til at fremkalde Nag imod ham hos mangan Discipel, og der var da ogsaa mere end en af dem, der i Smug hævnede sig paa ham ved om ham at skrive Smædeviser, der hurtigt bredte sig ud mellem Disciplene i de forskjellige Klasser og derfra til mange Udenforstaaende.

Ei heller kan det benægtes, at han flere Gange overskred Grændserne for det Sømmelige, idet han ikke undsaae sig for, naar han havde faaet noget udestaaende med en Discipels Fader, at hævne dette paa Sønnen ved at omtale Faderen saaledes, at det ikke kunde misforstaaes, at det var til ham, han sigtede,

uagtet han vel vogtede sig for at nævne ham. Om saadant ganske vist ogsaa hørte til de meget store Undtagelser, saa skadede han ikke alene sit eget Renommée, men han skadede ogsaa derved Skolen i betydelig Grad; thi manges Discipel blev af den Grund taget ud af Skolen, og mange Forældre og Værger betænkte sig paa at sætte deres Børn og Myndlinge i denne Skole, hvilket var en af Hovedgrundene, hvorfor den hensygnede under ham.

Han bar vistnok paa et eller andet skjult Nag til enkelte af Universitetets daværende Fædre, — hvilket Ord, naar Talen var om dem, han gjerne udtalte med en stærk Betoning paa den første Stavelse. Især blev den daværende Professor i Græsk ved Universitetet, der mellem Datidens Studenter gik under Navnet »Trompetersen«, dissekeret og skeletteret af ham med øiensynlig Vellyst. Jeg er derfor tilbøielig til at antage, at dette Nag hidrørte fra, at han selv ikke taltes imellem dem, thi han var ingeniende fri for aandelig Forfængelighed, eller derfra, at han i sin Tid har ventet at blive kaldet til Professor i dette Sprog ved Universitetet.

Af Byens daværende Personligheder var det især dens Borgermester, han bar et indgroet Nag til, men han var jo ogsaa Formand for Skolens Forstanderskab, og der var saaledes rig Leilighed for Meisling til at rage uklar med ham, og hvor de traf sammen, kunde man være vis paa, at der faldt skarpe Ord fra begge Sider, men neppe til Fordeel for Borgermesteren. Jeg mindes saaledes en Gang at have seet en Erklæring fra Meisling i Anledning af en Forespørgsel fra Forstanderskabet; i denne var anført i Gaaseøinc: »Det faacr

den sorte Jøde at gjøre, men jeg gjør det ikke.« Han sigtede derved utvivlsomt til, at Borgermesteren var en døbt Jøde.

Da jeg nærmede mig Slutningen af min Skoletid, og da navnlig i det sidste Halvaar af den, traf jeg ham oftere paa mine daglige Spadseretoure, og vi fulgtes da tit sammen, da det altid var ham en Fornøielse at faae En eller Anden med sig, som han kunde tale frit og uforbeholdent med.

Det var ganske vist underholdende og oplivende Spadseretoure, jeg saaledes tilfældigviis kunde komme til at gjøre med ham, og jeg fik ofte Leilighed til at faae Lunger og Mellemgulv rystede, som man siger, af Latter. Han kunde da af og til, naar han var ret i Lune, lade sin Vittighed og Aandrighed sprudle, og Tidens Begivenheder og Personerne, der deeltog i dem, kom ofte til at fremtræde i en meget pudsigt Belysning.

Og havde han ikke af og til, om end sjeldent, brugt Ironiens og Satirens Pile paa det religiøse Omraade, — hvad der dog, efter min senere og vistnok rigtigere Opfatning, snarere var rettet imod Personerne, hvoraf vistnok flere stode paa et ikke synderlig høit Trin, end mod selve Religionens Lærdomme — havde jeg vistnok søgt dem oftere; thi han var let at træffe til bestemte Tider, For- og Eftermiddag.

Jeg maa derhos bemærke, at det var almindelig udbredt, om med Grund eller ikke, drister jeg mig ikke til at afgjøre, at han selv, uagtet han havde taget den theologiske Embedsexamen med bedste Charakter, var Fritænker eller Atheist, og at han søgte at forlede Ungdommen dertil, og paa hiin Tid betragtedes saa-

dant endnu som en Pest, der paa enhver Maade maatte undflyes og afskyes. At man ikke mærkede noget dertil under selve Skolelivet, behøver jeg vel neppe at bemærke, og jeg betvivler derfor ogsaa meget, at han har søgt at indvirke paa Ungdommen i den Retning.

H. C. ANDERSEN OG MEISLING.

JEG har alt tidligere berørt, at Rektor Meisling, da han tiltraadte Rektoratet ved Helsingørs lærde Skole, medbragte to Pensionairer, og at den Ene af disse var Digteren H. C. Andersen.

For at fuldstændiggjøre det Billede af Meisling, som jeg ønsker at give af ham saaledes, som han paa hiin Tid var, skal jeg sluttelig dvæle noget ved Forholdet imellem dem.

Hvorfor H. C. Andersen var bleven anbragt i Meislings Hjem, er mig ubekjendt; men jeg antager, at Grunden dertil har været, at han havde Ord for at være en dygtig Skolemand. At det imidlertid har været et stort Misgreb fra Andersens Velynderes Side at sætte denne bløde, barnlige Character i Huset hos en Mand, der i saa mange Heenseender, ja næsten i alle Retninger, var den diametrale Modsætning til ham, staaer klart for mig og maa have hidrørt enten

fra den anførte Grund eller fra en aldeles feil Opfatning af Forhold og Personer.

At det i alt Fald har været en af Andersens lykkeligste Dage i Livet, da han lukkede Døren efter sig til dette Hjem, som han aldrig senere betraadte, betvivler jeg ingenlunde; de Aar, som han tilbragte under dette Tag, maa for denne frygtsomme, men tillige saa forfængelige Yngling, der kun var henviist til Velynderes gode Villie for at komme frem i Livet, have været en uafbrudt, daglig Lidelseshistorie.

Og de Piinsler, som Meislings blodige Satire uophørligt tilføiede ham, maa have været ham en saa meget større Tortur, som Andersen ikke havde den Evne at vinde deeltagende Venner mellem Klassekammeraterne.

Dertil bidrog vistnok noget, at han var meget ældre end dem, men meest bidrog dertil hans kolossale Forfængelighed, der maatte virke frastødende; thi det vil neppe kunne nægtes af Nogen, der er uhildet, at han var den incarnerede Forfængelighed fra Isse til Fodsaal lige fra hans tidligste Dage, og at han altid drømte om og pukkede paa en Storhed, som han endnu ikke havde opnaet.

Men det er ikke ved den Egenskab, især naar den er af saa egoistisk Natur, som hans var, at man vinder sig Venner blandt Ungdommen. Ligesom Andersen derfor forlod Helsingørs lærde Skole uden at have erhvervet sig nogen Ven for Livet, saaledes skal det samme have været Tilfældet i Slagelse Skole. Jeg har senere i Livet haft Lejlighed til at erfare, med hvilken Skyhed han mindedes sine Skoledage, og hvor ængstelig han søgte at undgaae at omtale dem, naar han traf sammen med tidligere Skolekammerater.

Og dog er jeg tilbøielig til at antage, at H. C. Andersen har opfattet og vedblev at opfatte Meisling feilagtig i flere Retninger, uden at det dog noget Øieblik kan falde mig ind at ville lægge ham dette til Last; han delte i saa Henseende Lod med saa mange Andre, der have levet deres Skoleliv under hans Regimente; og Andersen havde dog ikke det Held som disse, udenfor Skoletiden at være udenfor hans Rækkevidde.

Dertil kommer, at det for Andersens Vedkommende efter min Opfatning maa have været en ulidelig Kval for et saa digterisk begavet og derhos saa følsomt og pirreligt Menneske, som han var i denne sin Livsperiode, at leve uophørligt mellem den dobbelte Frygt: at støde an imod sin skarpe, satiriske Mentor eller imod de Velyndere, af hvilke hans Skjæbne den Gang afgang, og jeg finder det derfor ganske naturligt, at hans Sjæl under saadanne Forhold maatte fyldes med Bitterhed imod den, som stod for ham som den daglige Plageaand, og for hvem han nærede en altfor vidt dreven Frygt; thi om nogen Fortrolighed imellem dem var der ikke Tale.

Denne daglige Kamp fandt ingen tilstrækkelig Modvægt; thi hos Klassekammeraterne fandt Andersen som sagt ikke nogen stor Deeltagelse, og Familielivet stod ham i Helsingør kun sparsomt aabent i den Tid, han tilbragte dersteds. Kampen maatte saaledes i alt væsentligt udkjæmpes af ham selv alene.

Da Meisling nu ikke havde den Vane at rose nogen Discipel, selv den dygtigste, skjøndt man vel paa anden Maade kunde mærke paa ham, om han var tilfreds med En, men derimod ofte pleiede med den bittreste Satire at revse de menneskelige Svagheder,

som han opdagede i Charakteren, og Andersen derhos virkeligt var en maadelig Stymper i de fleste af Skolefagene, men dog meest i dem, som Meisling selv docerede, var der deri en uafbrudt Leilighed til at saare Andersen paa det allerømmeste Sted: Forfængeligheden.

Denne Leilighed benyttede Meisling ogsaa i saa rigeligt Maal, at der vistnok ikke er nogen Discipel, der i den Grad er bleven torteret og hudflettet i Skoletimerne som Andersen, og Bitterheden, denne derved har maattet føle, maa have været dobbelt tung, da hans Klassekammerater alle vare langt yngre end han.

Man maatte føle Medynk med dette lange, voxne Menneske, naar man saa ham nede i Skolegangen at tye til en eller anden Discipel for, naar han ventede, at Touren skulde komme til ham at fortsætte i Latin eller Græsk, i en Fart at faae oversat det Penum, der kunde antages at blive læst i den kommende Time, og man maatte have Medfølelse med ham, naar man saae den Ængstelse og Frygt, der var udbredt over ham, naar han endelig kom op, og hvor han da rystede saaledes, at hele Bænken, hvorpaa han sad, kom i en gyngende Bevægelse.

Naar Andersen desuagtet ikke tabte Modet eller aandelig svækkedes, saa skyldtes dette vistnok hans medfødte Digtergeni og en dybtfølt Overbeviisning om, at han dog vilde naae det Maal, der for ham stod som det Høieste.

Derimod troer jeg, at Andersen paa sin Side feilede, naar han antog, at Meisling havde noget imod hans Personlighed — jeg taler her kun om Skolelivet og ikke om Livet i Meislings Familie, der ikke skal berøres — thi fraregnet, at Meisling ganske vist brugte

en langt skaanselsløser Satire imod ham end imod nogen anden Discipel, gjorde han forøvrigt aldeles ingen Forskjel mellem ham og de øvrige Disciple.

Uden paa nogen Maade at ville tage Meisling i Forsvar skal jeg dog gjøre opmærksom paa, at denne i Skoletimerne kun saae og burde see i Andersen Skoledisciplen, for hvem han, da han var hans Pensionair, havde et forøget Ansvar, og at han forudsaae, at Andersen aldrig med sine Evner vilde blive en flink Student, end mindre nogensinde vilde blive en Videnskabsmand eller duelig Embedsmand og derfor ikke burde gaae den studerende Vei; og derpaa har han neppe lagt Skjul for dem, der interesserede sig for Andersen.

At han ikke deri tog Feil, har jo Tiden godtgjort, og at han alt da skulde forudsee, at Andersens Digtergeni skulde kunne bryde sig en ganske anden Bane, var dog vistnok for meget at fordre.

Paa mine sædvanlige Spadseretoure med Meisling i den sidste Deel af min Skoletid kom H. C. Andersen, hvis Stjerne jo strax efter at han var bleven Student, begyndte at hæve sig paa Firmamentet, et Par Gange paa Bane.

Sammenfatter jeg i et Totalindtryk Meislings Udtalelser om ham, ledes jeg til at troe, at han paa den Tid endnu saae paa Andersen med en Slags Medynk, men ingenlunde, at han i Hjertet var ham virkelig ond, eller at han var fjendtlig stemt imod ham som Menneske, da han just udtalte, at han var af et godt Gemyt, men svag af Charakter.

Han indrømmede, at der var en rig Phantasie hos ham, og at hans skriftlige Skoleudarbejdelser i Modersmaalet mange Gange var smukt og følelsesfuldt skrevne, naar Opgaverne vare efter frit Valg, maadelige,

naar de vare historiske, og rene Misfostre, hvor der krævedes Reflexion eller dybere Tænkning. Han antog, at det vilde falde Andersen svært at tøile sin Phantasi, som løb afsted med ham, eller at faae den i det rette Spor, som svarede til hans aandelige Evners Modenhed, da han stod saa langt tilbage i alle de Kundskaber, der skulde danne Fundamentet, og at denne Phantasiers Rigdom, der skulde ud af ham, selv om det var igjennem Ribbenene, derfor vilde komme til at skyde mange Vildskud.

Iblandt flere af hans Yttringer fra den Tid mindes jeg endnu grant, at der ogsaa faldt den, at Andersens Evne til at blive »Verse-mager«, og »andet veed jeg s'gu ikke, han duer til«, alene udsprang fra Følelsen, men ikke fra Tænkningen, og at hans Styrke laae i hans Umiddelbarhed, men føiede han atter ironisk til: »det kan han da takke en eller anden god Fee for, der ved hans Fødsel har bundet ham denne Gave om Halsen.«

Jeg anfører disse Meislings Udtalelser for at vise, hvor meget han i flere Retninger feilede i Opfattelsen af Andersens Geni, om Tiden end maaskee i noget har givet ham Ret.

At Meisling i sit senere Liv ei heller meget forandrede sin Dom om Andersen, om han end ikke gik til de Yderligheder som i en tidligere Periode, er jeg tilbøielig til at antage, thi i en Samtale, jeg havde med ham mange Aar derefter, kom jeg til at yttre, at Andersen dog havde tilstrækkelig godtgjort at være et digterisk Geni, og fik derpaa til Svar: »Og hvem er det saa, der beundrer og forguder dette Geni? en Deel hysteriske Fruentimmere, nogle Smaadigtere, der ligesom han selv gaar op i Selvforgudelse, og Børn, der ikke en Gang forstaaer ham.«

Det maa, for at bedømme Forholdet imellem disse tvende saa modsatte Personligheder, imidlertid ei heller oversees, at Meisling selv var en Digternatur, om han end ikke præsterede store Ting, og at hans Talent meest yndede Satiren, og Digterne have jo Ord for at synes bedst om deres egne Præstationer. I den Retning troer jeg da ei heller, at H. C. Andersen giver ham eller nogen Anden noget efter.

— — —

Naar jeg har dvælet noget længer ved Rektor Meislings Personlighed end maaskee strengt nødvendigt, er det dog skeet med Villie, fordi jeg har ønsket at anskueliggjøre Manden, som han, efter min Opfatning, i Virkeligheden var.

Jeg har ikke været blind for hans Feil og menneskelige Svagheder; men jeg troer ogsaa, at jeg har forstaaet at vurdere hans mange gode Sider, og det er min Overbeviisning, at han i Meget og af Mange er bleven urigtigt bedømt.

For mit personlige Vedkommende skylder jeg ham og yder ham villig det Vidnesbyrd, at han var en Mand med meget store Evner, en dygtig Lærer, og at han fraregnet den omtalte Satire, der nu en Gang udgjorde en integrerende Deel af ham, var en mild og retfærdig Mand, der aldrig viste sig heftig eller hidsig imod Disciplene, og i hvis Hjerter der boede en langt større Velvillie og Deeltagelse for dem og deres Vee og Vel, end de fleste af disse, i det Mindste i selve Skoletiden, vare tilbøielige til at antage.

Det Indtryk, jeg beholdt af ham, da jeg en af de sidste Dage forinden min Afreise var hos ham for at modtage mit Testimonium, vil jeg altid beholde i venlig Erindring.

—————

KLOSTERET.

NAAR man i mine unge Dage talte om Klosteret i min Fødeby, og saaledes kaldtes det altid og kaldes maaskee ogsaa den Dag i Dag, da meente man egentlig dermed den Lemmestiftelse eller det saakaldte »Almindelige Hospital«, som er indrettet i to af Fløiene i det oprindelige Sortebroder- eller Dominikanerkloster for nogle og halvtredsindstyve Lemmer, og som er fælleds for hele Landet; det blev grundlagt af Christian d. 3die strax efter Reformationens Indførelse, da de oprindelige Klostre med deres Tiliggende inddrogtes under Kronen.

Klosteret med flere af dets Munkegange var vistnok for en stor Deel endnu i dets oprindelige Tilstand og afgav med to Fløie Bolig for Lemmerne og Hospitalets Forstander; en tredie Fløi, der gik fra den endnu vel vedligeholdte Munkegang, der danner den egentlige Indgang til Hospitalet, og hen til Kirken, havde i sin Tid afgivet Lokale for den tidligere Latin-skole.

Derefter blev denne Fløi indrettet til Borgerskole, og forunderligt nok toge Disciplene i Borgerskolen i Arv efter den tidligere Latinskoles Disciple disses tidligere Navn og kaldtes i min Tid »de Sorte« eller »Skoftegnaverne«. En Deel af den fjerde Fløi optoges af Kirken med dens Kirkegaard. Den kaldtes i min Ungdomstid »St. Mariæ Kirke«, men langt hyppigere »tydsk Kirke«, fordi Præsten endnu paa den Tid en Gang om Maaneden holdt Gudstjeneste paa Tydsk. Dette hidrørte formeentlig fra, at der i tidligere Tid var henlagt til dens Menighed en Deel tyske og hol-

landske Familier og en stor Deel af Garnisonen. Der skulde jo ogsaa endnu gaae mange Aar, inden vi kom ud af det Tydskeri, som Hoffet og navnlig de tydskfødte Dronninger paa enhver Maade søgte at vedligeholde, og som maaskee endnu ikke er ganske forsvunden.

Det oprindelige Kloster maa dog vistnok have haft et meget betydeligt Omfang og har sikkert indtaget hele den Fiirkant, som omgives af Kongensgade, St. Annægade, Hestemøllestræde og Alleen. Det antages nemlig ganske almindeligt, at den nuværende Præstebolig, der ud til St. Annægade var afsluttet ved den Klosteret oprindelig omgivende Ringmur, der endnu i min Tid strakte sig lige til Fattighuset, havde hørt med til Klosteret.

Præsteboligen selv laae langt tilbage og i Flugt med den Fløi af Klosteret, hvori Latinskolen oprindelig var indrettet, og efter den den Gang herskende Mening antoges den at have været den oprindelige Priorbolig. Indgangen til den var fra en Port i Muren, der vendte ud til St. Annægade. Derfra førte en bred Vei, der paa begge Sider var omsluttet af Have, hen til Indgangen til Præsteboligen, der var en toetages Bygning med meget rummelige Værelser.

Munkegangen, der fører til Hospitalet og Hospitalsforstanderens Bolig, er sikkert den Deel af Klosteret, der i alt Væsentligt er bedst vedligeholdt i dens oprindelige Tilstand. Den er hvælvet i Spidsbuer og fik sin Belysning fra smaa Vinduer, der vare anbragte høit oppe paa den ene Længdevæg. Man kom ned i Gangen fra en Trappe paa tre til fire Trin.

Paa en rigtig solvarm Dag afgav den en forfriskende Kølighed, og den dannede et fortræffeligt

Perspektiv, fra hvilken Side man end saae den, med Belysningen, den fik fra de omtalte smaa Vinduer. Den er da ogsaa oftere bleven malet af flere af vore Kunstnere.

Hvor prægtig jeg end har fundet den ved Dagslyset, naar jeg kom igjennem den, og jeg har da ikke saa faa Gange passeret den med min Moder, naar hun besøgte en eller anden af Klosterdamerne, der arbeidede for hende, eller som hun understøttede, saa knytter sig dog til den nogle af mine tidligste Barndomskvaler, naar jeg skulde gjøre den samme Vandring sildig om Aftenen, hvortil jeg stundom var nødt.

Imellem de mange skikkelige Kvindepersoner, gifte og ugifte, der havde Bolig i Klosteret, var der ogsaa en Frøken v. B., der nok var af adelig Byrd og havde kjendt bedre Dage; hun besøgte i Reglen et Par Gange om Aaret baade i Sommer- og Vinter-tiden mine Forældre, og det var da min Lod at skulle følge hende hjem. I Sommertiden var det endda ikke saa slemt, thi i de lyse Nætter holdt den lange Gang sig dog nogenlunde lys, men værre var det, saasnart Efteraaret med sine tidligt mørke Aftener var begyndt.

Det var en meget gammel og dertil svagelig Dame, som kun kunde tage meget smaa Skridt, og det tog derfor lang Tid at følge hende hjem, og skjøndt hun havde en forsvarlig Krykkestok at støtte sig til, havde jeg Vanskelighed nok ved at faae hende ned af de faa Trin, der førte til Klostergangen, men jeg var da ei heller mere end en ti-, elleveaarig Dreng dengang.

Hun var derhos meget tunghørig, og om nogen Conversation mellem hende og mig paa vor Vandring var der saaledes ikke Tale. Som gamle Folk jo ofte pleie, faldt hun hen i sine egne Tanker, og der faldt

da enkelte afbrudte Ord fra hende, som syntes aldeles meningsløse, men som formeentlig vare løsrevne Udbrud af, hvad der i Øjeblikket rørte sig i hendes Tanker.

Stundom kunde jeg saaledes høre hende udtale »Steiler og Hjul«, »parteret«, og jeg bildte mig da ind, at hun tænkte paa Struensee og Brandt, med hvem hun jo tildeels var samtidig og maaskee havde truffet i sine unge Dage. Stundom lød det fra den Gamle: »Kjærlighed«, »aa Snak«, »døe ugift«, og saa tænkte jeg, at hun fortabte sig i sin Ungdoms Kjærlighedsdrømme.

Naar vi saa endelig med stort Besvær vare komne ned i Klostergangen, kunde jeg, der just ikke havde stor Courage paa denne Vandring, paa hendes Arms Tryk føle, at hun skjælvede, og hun spurgte da ængstelig: »Hænger han der?«, og naar jeg da for selv at styrke mit synkende Mod spurgte saa høit, at det rungede gennem hele Klostergangen: »hvem?«, fik jeg til Svar fra hende snart »Ridderen« og snart »Munken«, og jeg syntes da, især naar Maanen kastede sit svage Skin ind ad de smaa Vinduer i den lange, mørke Gang, som om Aftenen kun fik sin dunkle Belysning fra en døsig brændende Tranlampe, at jeg saa bare hængte Riddere og Munke dingle langs med Hvælvingernes Ribben.

Havde vi saa godt og vel passeret Halvdelen af Munkegangen, gjorde hun altid det Spørgsmaal: »Staaer han der med Læderkaskjetten og de gloende Øine?« Med denne »han« sigtede hun til Klosterforstanderen, der just ikke skulde rose sig af at være yndet af de gamle Kvinder, og hvem der nok ei heller var meget ved.

Med Hensyn til »Ridderen« eller »Munken« sigtede hun til nogle gamle Sagn, hvoraf det ene gik ud paa, at en Munk, der lod sig friste af denne Verdens Skrøbeligheder, og som havde benyttet et af Vinduerne i Klostergangen til at stige ud ad for at naa til Elskovsmøde med en af St. Anna Klosterets hellige Nonner, til Advarsel for andre svage Brødre blev hængt ved dette Vindue og derpaa begravet nedenfor samme i Klostergangen, medens Nonnen paa anden Maade maatte bøde med Livet.

Det andet Sagn fortalte, at det var en Ridder, som derigjennem banede sig Adgang til en hellig Nonne, som han bedaarede, og at han derfor, da han blev paa-greben, maatte lide denne Straf. Da Sortebroderklosteret imidlertid kun var indrettet for Munke, synes det sidste Sagn kun lidet troligt, medmindre St. Anna Klosteret har stødt umiddelbart op til Sortebroderklosteret og staaet i Forbindelse dermed, thi saa kunde det jo vel tænkes, at han benyttede Klostergangen som en Gjenvei.

Naar vi saa endeligen vare naaede til Enden af Gangen, hvorfra en Tværgang til Høire førte til det egentlige Hospital, og hun derpaa havde sagt mig Tak og Farvel og gjort sit gammeldags Knix for mig og var forsvunden for mine Øine bag Døren, der førte dertil, saa skal jeg saamænd ikke nægte, at jeg, medens Haaret reiste sig paa mit Hoved, tog Fart, alt hvad mine Been kunde bære mig, og da syntes jeg bestandig, at jeg havde »ham med de gloende Øine« og hængte Riddere og Munke i Hælene paa mig, og jeg aandede ikke frit, før jeg i et eller to Spring var naaet op ad Trappen og stod paa den aabne Plads foran Indgangen.

Blandt Sagnene om Sortebroderklosteret hørte ogsaa det, at Christian d. 2dens Elskede, Dyveke, oprindelig skulde været begravet i Klostergangen der. Medens Nogle antage, at hun endnu hviler dér, mene Andre jo, at hendes jordiske Levninger senere hemmeligt skal være flyttede af den hadefulde Gyldenstjerne til hans Eiendom, Thømggaard i Jylland. Men det staaer sig vel neppe bedre med dette Sagn end med det om den hængte Ridder eller Munk; thi jeg mindes ogsaa godt fra mine unge Dage, at hendes Gravsted skulde være paa den lille, trekantede Stump af den tidligere til Kirken hørende Kirkegaard, som endnu eksisterede i min Tid, og som var skilt fra Gaden ved et simpelt Træstakit. Jeg mindes godt, at man paaviiste Gravtuen, skjøndt man knapt kunde skjelne nogle enkelte Gravforhøininger. Den laae tæt op til den Deel af Kirken, hvor dennes Alter var anbragt, og Resten af Kirkegaarden stødte med den modsatte Ende op til den saakaldte Rektorhave, som var indrømmet Skolens Rektor, saalænge den latinske Skole var i Klosterbygningen, og som ogsaa benyttedes af de forskjellige Rektorer i mange Aar efter, at den havde faaet sin egen Bygning.

Sagnet hidrørte vistnok fra, at Dyveke, som Historien jo vil vide, døde i Helsingør, og da Christian d. 2den endnu den Gang ikke var detroniseret, er det jo ikke utænkeligt, at hun kan være begravet i Kirken eller en af de tilhørende Gange; men at Liget senere skulde være ført til Thømggaard, er lidet sandsynligt, thi vel var den fornævnte Adelsmand, efter hvad Historien vidner om ham, ikke nogen meget elskværdig Person, men at han skulde have nedladt sig til at være Ligrøver, er dog neppe troligt, naar man betænker

Tidens Pietet for Gravsteder og Gravminder. Er hun altsaa virkelig begravet i Klosteret, hviler hendes jordiske Levninger vistnok endnu dér, ubekjendt hvor.

Det Indre af det egentlige Hospital bestod den Gang af flere meget store Rum eller Sale, hvoraf nogle vare forbeholdte de mandlige, og andre de kvindelige Lemmer; men disse Rum vare vistnok undergaaede meget betydelige Forandringer, da de indrettedes til dette Brug.

Den enkelte Sal eller Stue var igjen indeelt i lange Gange, og paa hver Side af dem var der afskilret mindre Rum særskilt for hver enkelt Lem, saaledes at den Enkelte kunde siges at have sit eget lille Værelse, om det end ikke var af noget stort Omfang, som Vedkommende kunde pynte og udstyre ganske efter eget Behag og Smag.

Hvis jeg efter saa mange Aars Forløb endnu mindes ret, var der i en meget stor Sal, der var indrettet til Kvindebrug, i et af dens Hjørner indrettet til Gudstjeneste et lille Kapel med Alter og Prædikestol, hvor Præsten til St. Mariæ Kirke et Par Gange om Maaneden afholdt Gudstjeneste. Det var kun ved et Gelænder paa halvanden Alens Høide skilt fra selve Salen. Der var selv ved Dagslyset meget mørkt, dér hvor det var anbragt, og baade Altret og Prædikestolen var holdte i en meget mørk Tone. Om dette hidrørte fra Ælde eller fra Farvestoffet, hvormed de oprindeligen vare malede, skal jeg ikke nu kunne udtale om; jeg antager, at det Hele stammede fra den tidligere Klosterkirke, hvor der jo i Reglen var anbragt mange forskellige Altere. Pladsen, hvor det var anbragt, var en Deel af en tidligere Hvælving.

Forinden jeg forlader Klosteret og dets Hospital,

skal jeg endnu bemærke, at det afgav Plads for en Sindssyg. Jeg omtaler det nærmest for at oplyse, paa hvilken grusom Maade en saadan Ulykkelig behandles paa hine Tider.

Ude i et af de aabne Hospitalsrum var anbragt et langt Bræddeskuur, der væsentligst brugtes til Brændselsrum. I den ene Ende af dette var anbragt en Celle eller et lille Værelse, hvor han tilbragte Dag og Nat. Det havde ingen Kakkellov og fik ingen anden Belysning end den, der om Dagen kom igjennem en lille Træluge, der var anbragt paa en af Siderne, omtrent tre Kvarteer lang og halvandet høi, som var til at aabne og lukke udvendig fra. At Døren til Cellen var forsvarlig boltet udenfra, er sikkert.

At Opholdet i et saadant Hul Dag ud og Dag ind maatte gjøre enhver Fornuftig til en Gal, var mig den Gang alt klart; thi Behandlingen var langt ringere end den, man viiste det simpleste Huusdyr.

Nogen uafbrudt Galenskab troer jeg ikke, den Ulykkelige, hvis Navn jeg har forglemt, leed af, thi i sine lyse Perioder arbejdede han overordentligt smukt i Rav, og da fandt man ham siddende eller staaende ved en lille Dreierbænk, der var anbragt lige ved Lugen, og hen til denne gik man og gjorde sine Bestillinger hos ham, og der er neppe mange af Byens daværende kvindelige Ungdom, som ikke i sin Tid har baaret et eller andet Ravsmykke fra hans Haand.

Men naar Galenskabens Periode kom over ham, var det forfærdeligt uhyggeligt at høre hans voldsomme Hysten, der ofte varede baade Dag og Nat, og da faldt der haarde Ord fra ham over Hospitalsforstanderen. Denne Periode sagdes altid at indtræde, naar han fik Spiritus, og da Flere, naar de i et eller andet Ærinde

kom til hans Luge, vistnok gave ham et eller andet, der kunde glæde ham og tjene til en bedre Forpleining for ham, kan det vel være, at En eller Anden kan have været ubesindig nok til ogsaa at give ham berusende Drikkevarer.

Ligesaa uhyggeligt som det var, naar man om Aftenen kom igjennem Hestemøllestrædet, at høre hans Raseri og Hysten, ligesaa uhyggelige Rygter gik der om hans Behandling. Men da meget af det vistnok var Overdrivelser, og de gjængse Rygter, at det var Familien, der for at blive raadig over hans Formue havde faaet ham indespærret som Gal, vistnok savnede al Grund og kun var Phantasiebilleder, skal jeg ikke dvæle ved dem.

Om det saakaldte »Fattighuus«, der dannede den ene Side af den aabne Plads, der fandtes udenfor Kirken og den gamle Latinskoles Fløi, og som vendte ud imod Hestemøllestræde og St. Annagade, oprindeligt har udgjort en Deel af Klosteret og staaet i Forbindelse dermed, er nu neppe bekjendt, men det er sandsynligt, og det var ganske sikkert opført paa dets Grund. Muligviis har det tidligere været et Hospitium, som jo fandtes ved flere Klostre, og efter de Regnskaber, der findes i Raadstuearkivet, har dets Bestyrelse været underlagt de samme Mænd af Magistraten, som havde med Kirkens og Skolens Tilsyn at gjøre. I min Tid havde det alt sin egen Inspektør, der boede dér paa første Sal. Det var ikke noget tiltalende Hjem for de Fattige og en uhyggelig Bolig at see til.

Medens man af dette Sortebroderkloster har saa vel bevarede Rester, at man kan danne sig en nogenlunde Mening om dets hele Indretning, savner man saa at sige ganske saadanne fra de øvrige Klostre, der

fundtes i Byen i den katholske Tid. Selv deres Antal er ubekjendt, og end mere deres Beliggenhed.

Det antoges imidlertid i mine unge Dage, at Karmelitterklosteret havde ligget dér, hvor Marienlyst Have og Slot ere beliggende, og da det formodes, at den Slottet og Haven endnu omgivende Ringmuur hidrører fra Klostertiden, har man i den Midlet til at udfinde dets Grænser. Men dette er ogsaa Alt, thi af selve Klosteret og dets mange Bygninger findes nu aldeles intet Spor. Men at det neppe har ligget paa det nuværende Slots Plads, er mere end sandsynligt; thi det nuværende Slot er bygget i en langt senere Periode ved en Indskjæring i selve Bakketerrainet, paa en Tid da Eiendommen var i den Moltkeske Families Besiddelse. Der var da ogsaa dem i min Tid, der antog, at det havde ligget meget nær ved den lille Forstad, der kaldes »Lappen«.

Hvad angaaer St. Annaklosteret, da antoges det paa Grund af Gadens Navn, at det havde ligget et Sted i St. Annagade. Dette er jo ogsaa muligt; men da der slet ikke kan paavises noget Spor af et Kloster i denne Gade, kan den jo ogsaa have faaet sit Navn, fordi den har ført til Klosteret. Det har neppe været noget stort eller omfangsrigt Kloster.

Graabroderklosterets Beliggenhed var man i mine unge Dage i Tvivl om. Nogle antog, at det havde indtaget en Deel af den Firkant, som begrændses af Steengaden, Brostrædet og Strandgaden samt af et ved begge Ender med en Gitterport aflukket smalt Stræde af tre eller fire Alens Bredde, i hvis Midte der løb en Rendesteen. Som Grunden, hvorfor det skulde være aflukket, heed det sig, at en af Byens Vægtere i tidligere Tid skulde være ihjelslaaet dér. Det var saa

smalt, at en Vogn ikke kunde passere det, og det har vistnok oprindeligt kun været et Fortov, saaledes som disse fandtes flere Steder imellem forskellige Nabo-eiendomme, til hvilket Eierne af de tilstødende Eiendomme ansaae sig lige berettigede.

At der paa en Deel af denne Firkant har ligget en eller anden Eiendom, der har tilhørt et af Byens Klostere, er der mere end Sandsynlighed for, thi jeg mindes tydeligt, at jeg i det Indre af den Gaard, der havde tilhørt en Kjøbmand Ulrich, har seet flere hvælvede Klosterceller, hvoraf i det Mindste to endnu brugtes som Sovekamre. Men at der skulde have været et fuldstændigt Kloster, er neppe troligt; dertil var Pladsen altfor ubetydelig.

Derfor antog de Fleste ogsaa, at Graabroder- eller Franciskanerklosteret havde ligget dér, hvor i Fiolgade nogle gamle Bygninger, hvorigjennem der løb en smal Gade, laae, hvilke kaldtes »Gammelkloster«.

Der var dog Enkelte, der antog, at disse Bygninger havde været en Deel af et Sortebroderkloster, og at det var det, som oprindeligt var givet til Byen, for at der dersteds kunde oprettes et Hospital.

HOFFMANNS BOGTRYKKERI (S. HOFFMANN & E. LANGE)

